

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ : «Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΜΗ ΕΡΗΜΩΣΗ
ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΙΑΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ»**

ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ ΣΠΥΡΟΣ

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ :

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΑΝΤΩΝΗΣ ΜΩΥΣΙΔΗΣ**

**ΜΕΛΗ
ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΘΕΟΔΟΣΙΑ ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΑΝΑΚΗΣ ΛΕΛΕΔΑΚΗΣ**

ΑΘΗΝΑ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	4
Εισαγωγή	6
ΜΕΡΟΣ Α΄ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΥΠΑΙΘΡΟΣ ΧΩΡΑ: ΜΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.	10
Κεφάλαιο 1ο Το Φαινόμενο της Μετανάστευσης.	10
1.1 Έννοια και Χαρακτηριστικά της Μετανάστευσης.	10
1.2 Αίτια Διεθνούς Μετανάστευσης και Οικονομική Μετανάστευση.	14
1.3 Η Μετανάστευση στην Ευρώπη και στην Ελλάδα.	17
1.4 Αλλοδαποί στην Ελλάδα.	21
Κεφάλαιο 2ο Ύπαιθρος και Μετανάστες.	26
2.1 Η έννοια της υπαίθρου.	26
2.2 Αγροτικός Χώρος, Γεωργία και Αγρότες στην Ελλάδα.	30
2.3 Η παρουσία των μεταναστών στην ύπαιθρο.	37
ΜΕΡΟΣ Β΄ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ.	42
Κεφάλαιο 1ο Η κοινότητα Νεοχωράκι Θηβών και η μεθοδολογία της έρευνας.	42
1.1 Ο σχεδιασμός και η μεθοδολογία της έρευνας.	42
1.2 Χαρακτηριστικά της κοινότητας.	47

Κεφάλαιο 2ο	
Ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας.	52
2.1 Χαρακτηριστικά των ξένων οικονομικών μεταναστών στο Νεοχωράκι.	52
2.2 Σχέσεις των ξένων οικονομικών μεταναστών με τους ντόπιους κατοίκους.	56
2.3 Συνθήκες διαβίωσης και εργασίας των ξένων οικονομικών μεταναστών και η θέλησή τους να μείνουν ή να φύγουν από την κοινότητα.	60
2.4 Ο ρόλος και η θετική ή αρνητική επίπτωση της παρουσίας των οικονομικών μεταναστών στην κοινότητα.	63
Συμπερασματικές Επισημάνσεις.	70
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	75
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	86
ΧΑΡΤΗΣ	87
ΠΙΝΑΚΕΣ	88
ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ	95

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με το αντικείμενο της παρούσας μελέτης, σκόπευα να ασχοληθώ πολύ καιρό πριν το κύριο στάδιο της διεξαγωγής της διπλωματικής μου εργασίας. Ο επιστημονικός μου προβληματισμός σε θέματα που αφορούν την ύπαιθρο σε σχέση με τους αγρότες και την αγροτική παραγωγή, αλλά και σε ζητήματα που έχουν να κάνουν με την παρουσία των αλλοδαπών μεταναστών στην Ελλάδα, ήταν το έναυσμα για συζήτηση με συμφοιτητές μου αλλά και με τον καθηγητή μου Αντώνη Μωυσίδη. Μέσα από αυτές τις συζητήσεις, θέλησα να συνδυάσω τις γνώσεις μου στα παραπάνω θέματα στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας και να ασχοληθώ με τις πτυχές της παρουσίας των ξένων οικονομικών μεταναστών στην ελληνική ύπαιθρο και το αν, και κατά πόσο αυτή η παρουσία συμβάλλει στο να μην υπάρξει κάποια στιγμή στο μέλλον η ανεπιθύμητη εικόνα των έρημων χωριών με λίγους εναπομείναντες ηλικιωμένους κατοίκους.

Το πιο δύσκολο και συνάμα ενδιαφέρον κομμάτι κατά τη διεξαγωγή της εργασίας, ήταν η επίσκεψή μου στο χωριό Νεοχωράκι Θηβών, που είχε σαν στόχο τη διεξαγωγή συνεντεύξεων από έναν συγκεκριμένο αριθμό κατοίκων, οι οποίοι με βοήθησαν να κατανοήσω καλύτερα την παρουσία των ξένων οικονομικών μεταναστών στο χωριό τους. Αυτή η επαφή και συνομιλία με ανθρώπους και με έναν τόπο που δεν γνώριζα, έκρυβε μικρές δυσκολίες που ξεπεράστηκαν και αποτέλεσε μια πολύ σημαντική και ενδιαφέρουσα εμπειρία που με βοήθησε να δω στην πράξη όλα αυτά που είχα διδαχθεί στο πανεπιστήμιο για την διεξαγωγή συνεντεύξεων αλλά και να γνωρίσω μέσα σε λίγο χρονικό διάστημα ένα τόπο σαν το Νεοχωράκι. Δεν φανταζόμουν όταν ξεκινούσα τις σπουδές μου, ότι θα μπορούσα να αποκτήσω μια εμπειρία σαν κι αυτή στο πλαίσιο διεξαγωγής μιας διπλωματικής εργασίας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω αρχικά τους καθηγητές μου κ. Α. Μωυσίδη, κ. Θ. Ανθοπούλου και κ. Κ. Λελεδάκη στο Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου για την πολύτιμη βοήθειά τους σε καθοριστικά σημεία για τη διεξαγωγή της εργασίας. Επίσης σημαντική βοήθεια είχα και από τον καθηγητή Αγροτικής Κοινωνιολογίας στο Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης του Γεωπονικού Πανεπιστημίου κ. Χ. Κασίμη αλλά και από τον επίκουρο καθηγητή στο Τμήμα

Γεωγραφίας του Χαροκοπέιου Πανεπιστημίου κ. Α. Παπαδόπουλο μέσα από συζητήσεις που είχα μαζί τους και από την μελέτη δικών τους κειμένων. Η επίκουρη καθηγήτρια στο Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής κ. Κ. Μιχαλοπούλου με βοήθησε πολύ να ξεκινήσω την έρευνα στο χωριό υποδεικνύοντας το που θα έπρεπε να απευθυνθώ αλλά και τον τρόπο με τον οποίο θα έπρεπε να δουλέψω και την ευχαριστώ πολύ.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στον κοινοτάρχη του Νεοχωρακίου κ. Ε. Μπόγρη, ο οποίος με ξενάγησε στο χωριό, μου έδωσε απαραίτητες πληροφορίες και έκανε πιο εύκολη την παρουσία μου εκεί καθώς και στην νηπιαγωγό του χωριού κ. Ρ. Λιάσκα-Κοροπούλη που μου χάρισε το βιβλίο που έγραψε για το Νεοχωράκι συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στο να γνωρίσω καλύτερα το χωριό και τους κατοίκους του. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους κατοίκους του χωριού που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις, τους συγγενείς μου στη Θήβα για τη φιλοξενία τους καθώς και τους γονείς μου για την συμπαράσταση που μου έδειξαν.

Αφιερώνω αυτή την εργασία στους γονείς μου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το πρόβλημα της μετανάστευσης είναι τεράστιο, πολύπλοκο και αποτελεί αντικείμενο επιστημονικής και ειδικότερα κοινωνικής έρευνας. Είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που εκδηλώνεται διαχρονικά και παγκόσμια. Οι λόγοι για τους οποίους μεταναστεύουν οι άνθρωποι, μπορεί να είναι οικονομικοί, πολιτικοί, κοινωνικοί, θρησκευτικοί αλλά και πολιτιστικοί. Στη σημερινή εποχή, το πρόβλημα της μετανάστευσης έχει οξυνθεί λόγω των σημαντικών πολιτικών και κοινωνικών αλλαγών και όσον αφορά την Ελλάδα, παρουσιάζεται με αντεστραμμένους όρους. Δηλαδή, από χώρα αποστολής μεταναστών άλλοτε έγινε τώρα χώρα υποδοχής.

Επειδή χαρακτηρίζεται από συνεχή ροή προσώπων από και προς μια περιοχή, η μετανάστευση είναι μία από τις τρεις βασικές δημογραφικές διαδικασίες, παίζοντας τον ρόλο της μηχανικής (ή τεχνητής) ανανέωσης και φθοράς ενός πληθυσμού (Τσαούσης, 1986, σ. 120). Στην Ελλάδα ο μεταναστευτικός πληθυσμός αυξάνει την κατανάλωση και έτσι αυξάνει τα οικονομικά μεγέθη της οικονομίας, δημιουργεί θέσεις εργασίας και μόνο από το γεγονός ότι υπάρχει και καταναλώνει αγαθά και υπηρεσίες. Ο πληθυσμός αυτός είναι συνολικά νέος και δεν επιβαρύνει ιδιαίτερα το σύστημα υγείας ή των συντάξεων. Αντίθετα, βοηθά στην αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος¹ της χώρας και των ελλειμμάτων των ασφαλιστικών ταμείων.

Η Ευρώπη χρειάζεται μετανάστες απλώς και μόνο για να ξεπεράσει ελλείψεις σε εργατικό δυναμικό. Ορισμένοι κλάδοι όπως η γεωργία, οι οικοδομές, τα ξενοδοχεία και εστιατόρια, καθώς και οι προσωπικές υπηρεσίες, διατηρούνται σε κίνηση μόνο και μόνο χάρη σε ανειδίκευτους μετανάστες εργαζόμενους. Η παρουσία των ξένων αυτών οικονομικών μεταναστών στις χώρες της Ευρώπης, έχει θετικές αλλά και αρνητικές επιπτώσεις σε κάθε χώρα ανάλογα βέβαια με το κοινωνικό και οικονομικό της υπόβαθρο και από τις πολιτικές αντιμετώπισης για την μετανάστευση που χρησιμοποιείται. Το φαινόμενο αυτό αποτελεί στρατηγική προτεραιότητα για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η μετανάστευση δεν θεωρείται μόνο ως πρόβλημα, αλλά και ως θετικό φαινόμενο για την ανάπτυξη και για την επιτυχία τόσο της Ένωσης, όσο και της εκάστοτε χώρας υποδοχής μεταναστών.

¹ Χαμηλές Γεννήσεις

Οι οικονομικοί μετανάστες, αποτελούν σημαντικό «εξάρτημα» της μηχανής που κινεί την ελληνική οικονομία (Κουταλιανού και Τσιγγάνας, 2008). Καλύπτουν τα κενά και τις ανάγκες σε εργατικά χέρια που αφήνουν οι έλληνες αγρότες, οι οποίοι από τις αρχές της δεκαετίας του '90, ελκύονται περισσότερο από νέες δραστηριότητες όπως ο τουρισμός αλλά και από τα αστικά κέντρα. Σήμερα, που η μισθωτή εργασία αποτελεί τον κανόνα στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις, ένας στους τέσσερις μισθωτούς εργάτες είναι οικονομικοί μετανάστες ενώ τα 2/3 των Ελλήνων παραγωγών έχουν στη δούλεψή τους αλλοδαπούς εργάτες. Άλλωστε το ελληνικό κράτος, έχει συνάψει διακρατικές συμβάσεις με την Αλβανία και τη Βουλγαρία, στο πλαίσιο των οποίων κάθε χρόνο «προσκαλούνται» εποχιακοί εργάτες (Κουταλιανού και Τσιγγάνας, 2008).

Η εργασία των μεταναστών αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της γεωργικής παραγωγής τόσο των αναπτυγμένων χωρών που ήταν παραδοσιακά χώρες υποδοχής μεταναστών (όπως οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Γαλλία, η Γερμανία και η Μ. Βρετανία), όσο και των χωρών του ευρωπαϊκού Νότου που μόλις τα τελευταία 20 χρόνια μεταστράφηκαν από χώρες εξαγωγής σε χώρες υποδοχής μεταναστών. Στην παρούσα εργασία, θα μελετηθεί η παρουσία ξένων οικονομικών μεταναστών στην ύπαιθρο χώρα της Ελλάδας, παρουσία που έχει αυξηθεί ιδιαίτερα εξαιτίας της απασχόλησης πολλών από αυτούς στην γεωργική παραγωγή.

Η κοινότητα Νεοχωράκι Θηβών έχει δεχτεί και συνεχίζει να δέχεται τα τελευταία χρόνια μεγάλο αριθμό οικονομικών μεταναστών από διάφορες χώρες και είναι η κοινότητα η οποία επιλέχθηκε για να ερευνηθεί ως προς τις επιπτώσεις της παρουσίας των οικονομικών μεταναστών εκεί. Μπορεί κανείς να καταλάβει μέσα από την εργασία αν αυτές οι επιπτώσεις είναι θετικές ή αρνητικές ως προς την συμβολή των μεταναστών στη μη ερήμωση της κοινότητας μελλοντικά. Πιο συγκεκριμένα εξετάζεται αν οι οικονομικοί μετανάστες αυξάνουν την γεωργική παραγωγή με την εργασία τους και αν διευκολύνουν σε κάποιους τομείς τους παραγωγούς αυξάνοντας για παράδειγμα το εισόδημά τους. Επίσης γίνεται κατανοητό αν η εργασία των μεταναστών συμβάλλει στο να απασχολούνται οι παραγωγοί λιγότερο με τη γεωργία γεγονός που τους δίνει ευκαιρίες για άλλου είδους απασχολήσεις (εμπόριο των γεωργικών προϊόντων τους, απασχόληση στο δημόσιο κ.λπ.). Ακόμα διαπιστώνεται αν η παρουσία τους αυτή δίνει μια “ανάσα ζωής” στην κοινότητα από την μια ως προς την ανάπτυξη της γεωργικής παραγωγής, όπως αναφέρθηκε, και από

την άλλη ως προς την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της κοινότητας.

Γενικότερα, η παρούσα μελέτη επιχειρεί να διερευνήσει αν η απασχόληση των ξένων οικονομικών μεταναστών στη γεωργική παραγωγή μπορεί να αποδειχτεί ευεργετική για μια κοινότητα σαν το Νεοχωράκι, σε μια περίοδο κρίσης της ελληνικής υπαίθρου. Η κρίση αυτή μπορεί να οφείλεται στην αγροτική έξοδο του νεαρού κυρίως πληθυσμού, στην γήρανση του πληθυσμού, στην χαμηλή ανταγωνιστικότητα που παρουσιάζουν τα γεωργικά προϊόντα αλλά και σε εξωαγροτικές δραστηριότητες που απολαμβάνουν υψηλότερη κοινωνική καταξίωση στον τόπο τους ή αναγκάζουν τον γεωργικό πληθυσμό να μεταναστεύει σε αστικές περιοχές.

Η δομή της εργασίας περιλαμβάνει δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος προσεγγίζονται οι έννοιες της Μετανάστευσης και της Υπαίθρου ενώ στο δεύτερο αναπτύσσονται η μεθοδολογία και η ανάλυση της έρευνας. Στο πρώτο λοιπόν κεφάλαιο του πρώτου μέρους γίνεται μια εκτενής αναφορά στο κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης. Ορίζεται το φαινόμενο και παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά του, αναφέρονται οι κυριότεροι λόγοι που μπορεί να οδηγήσουν στη μετανάστευση, γίνεται λόγος για την εμφάνιση του φαινομένου στην Ελλάδα και μπορεί να δει κανείς τις φάσεις εξέλιξής του σε αυτήν και τέλος αναφέρονται κάποιες πολιτικές αντιμετώπισης του φαινομένου είτε στη Ευρώπη είτε ειδικότερα στην Ελλάδα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο προσεγγίζεται η έννοια της υπαίθρου και παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά της στον ελληνικό χώρο. Υπάρχει πλήρης αναφορά στα προβλήματα και στην κρίση της υπαίθρου καθώς επίσης και στα χαρακτηριστικά του αγροτικού χώρου και της γεωργικής παραγωγής και το πως έχει εξελιχθεί τα τελευταία χρόνια. Το κεφάλαιο τελειώνει με την αναφορά στην είσοδο των ξένων οικονομικών μεταναστών στην ύπαιθρο και την ενασχόλησή τους με την γεωργική παραγωγή σαν μια εισαγωγή για την ανάλυση που πρόκειται να ακολουθήσει.

Στο πρώτο κεφάλαιο του δεύτερου μέρους παρουσιάζεται η κοινότητα Νεοχωράκι της Θήβας. Δίνονται τα χαρακτηριστικά και η οριοθέτησή της και γίνεται κατανοητός ο λόγος επιλογής της συγκεκριμένης κοινότητας. Υπάρχουν πληροφορίες για τα προϊόντα που παράγονται στο χωριό, τα συσκευαστήρια και τα πλυντήρια προϊόντων που υπάρχουν στην περιοχή και για τον αριθμό των κατοίκων. Επίσης σε αυτό το κεφάλαιο καταγράφεται η μεθοδολογία της έρευνας που έγινε στην περιοχή, παρουσιάζοντας τον τρόπο με τον οποίο

έγιναν οι συνεντεύξεις, πως ξεκίνησε η έρευνα και ποιες οι δυσκολίες που παρουσιάστηκαν κατά τη διάρκειά της.

Το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας και ειδικότερα αναφέρονται τα χαρακτηριστικά των ξένων οικονομικών μεταναστών στο Νεοχωράκι, όλες οι πτυχές της σχέσης τους με τους ντόπιους, οι συνθήκες διαβίωσης, εργασίας και ένταξης τους στην κοινότητα καθώς επίσης και η θετική ή αρνητική συμβολή τους στα θέματα που επιχειρεί να αναδείξει η συγκεκριμένη μελέτη. Στο τελευταίο κεφάλαιο που υπάρχουν οι συμπερασματικές επισημάνσεις της μελέτης, μπορεί να διακρίνει κανείς μια σύνοψη των όσων έχουν καταγραφεί στην μελέτη αλλά και οι τελικές παρατηρήσεις-συμπεράσματα που αφορούν τα αποτελέσματα της ανάλυσης.

Μ Ε Ρ Ο Σ Α΄ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΥΠΑΙΘΡΟΣ ΧΩΡΑ: ΜΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

1.1 Έννοια και Χαρακτηριστικά της Μετανάστευσης

Η μετανάστευση των ανθρώπων είναι ένα φαινόμενο πανάρχαιο και κάθε φορά καθορίζεται από διαφορετικούς παράγοντες. Στα προϊστορικά ακόμη χρόνια, οι διάφορες ανθρώπινες φυλές ήταν αναγκασμένες να μεταναστεύουν από τον έναν τόπο στον άλλο, προσπαθώντας να επιβιώσουν. Από τα κρύα κλίματα πήγαιναν στα πιο ζεστά, από τα ορεινά στα πεδινά, από τα φτωχά για καρπούς και κυνήγι, στα περισσότερο πλούσια (Μπένος, 2004). Ο κύριος λοιπόν λόγος που δικαιολογούσε την σταθερή μετανάστευση στο παρελθόν, ήταν η προσπάθεια επιβίωσης. Ο ίδιος λόγος ισχύει σε σημαντικό βαθμό ακόμα και σήμερα που η μετανάστευση εμφανίζεται με καινούριες μορφές. Ενώ στα προϊστορικά χρόνια ήταν γενικό φαινόμενο η μετανάστευση κι αναγκαστικό πολλές φορές, στην ιστορική πια εποχή αρχίζει να διαφοροποιείται, χωρίς να σταματά βέβαια. Τώρα μεγάλες ομάδες ανθρώπων μεταφέρονται από τον ένα τόπο στον άλλο, μέσα στα πλαίσια αναζήτησης καλύτερων συνθηκών διαβίωσης, εργασίας, καλύτερες πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες και νέων τρόπων ζωής.

Το φαινόμενο της μετανάστευσης μπορεί να οριστεί ως η μετακίνηση του πληθυσμού όταν συνεπάγεται αλλαγή της μόνιμης διαμονής για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, μεγαλύτερο του έτους ενώ η διαπεριφερειακή αυτή κίνηση εκδηλώνεται με την δημιουργία μεταναστευτικών ρευμάτων ή μεταναστευτικών ροών που εκφράζουν ένα συνολικό αριθμό πληθυσμιακών κινήσεων από ένα τόπο προέλευσης (αναχώρησης) σε ένα τόπο προορισμού (άφιξης), ο οποίος αποτελεί και τη νέα περιοχή εγκατάστασης (Παπαδάκης & Τσίμπος, 2004, σ. 288). Μπορεί να χαρακτηριστεί ως μόνιμη ή προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου ή ενός κοινωνικού συνόλου και διακρίνεται στην διεθνή και στην εσωτερική μετανάστευση αν θέσουμε το κράτος ως γεωγραφική περιοχή παρατήρησης και μελέτης της μεταναστευτικής κίνησης (Τσαούσης, 1999).

Η εσωτερική μετανάστευση είναι η μετακίνηση των ανθρώπων μέσα στα όρια του ίδιου του κράτους. Στην παρούσα μελέτη όμως, αυτό που ενδιαφέρει είναι η διεθνής οικονομική μετανάστευση. Ως διεθνείς μετανάστες ορίζονται τα άτομα, τα οποία διασχίζουν τα

σύνορα, αλλάζουν τόπο διαμονής και είναι ξένης εθνικότητας τη στιγμή που εισέρχονται στη χώρα της μεταναστευτικής εισροής. (Ταπεινός & Delaunay, 2006). Υπάρχουν όμως κι άλλα είδη μετανάστευσης πέρα από τη διεθνή και την εσωτερική όπως η εκούσια ή αναγκαστική με σκοπό να μειωθούν οι στερήσεις και ν' αυξηθούν οι απαιτήσεις των μεταναστών². Επίσης η προσωρινή ή μόνιμη όταν η μετανάστευση γίνεται σε ορισμένο χρονικό διάστημα, ανάλογα με τον χρόνο που απαιτείται για την διευθέτηση των υποθέσεων, καθώς υπάρχει πάντα η πρόθεση της επανόδου αλλά και η ηπειρωτική ή υπερπόντια ανάλογα με το αν στην μετακίνηση από χώρα σε χώρα, παρεμβάλλεται ή όχι θάλασσα και η χώρα της μετανάστευσης ανήκει σε άλλη ήπειρο (Τσαούσης, 1999).

Χθесινές, σημερινές, μελλοντικές, οι μεταναστεύσεις τελικά έχουν περισσότερες ομοιότητες και λιγότερες διαφορές. Είτε το όνειρο των πληθυσμών ήταν η πόλη του 16ου και η Αμερική του 19ου είτε είναι οι σημερινές πλούσιες χώρες του πλανήτη, τα μεταναστευτικά υποκείμενα διακατέχονται από τους ίδιους πόθους, τις ίδιες ελπίδες, τα ίδια όνειρα, τις ίδιες προσδοκίες, τις ίδιες αναζητήσεις και τις ίδιες επιδιώξεις. Αυτό που αλλάζει κάθε φορά είναι τα μεγέθη και οι εξωτερικοί παράγοντες που μεταβάλλονται (Λαγουδάκη, 2001). Η μετανάστευση έχει θετικές και αρνητικές επιπτώσεις όχι μόνο για τον ίδιο το μετανάστη, την οικογένεια του και την χώρα αποστολής αλλά, και για την χώρα υποδοχής. Πολλές από τις επιπτώσεις αυτές συνδέονται άμεσα με την οικονομική και κοινωνική θέση των μεταναστών στην πατρίδα τους και την χώρα υποδοχής καθώς, και την ικανότητα, την διάθεση προσαρμογής, την στάση, την πολιτική και την αντιμετώπιση των μεταναστών από την χώρα υποδοχής.

Πρωτεύουσα σημασία για τις επιπτώσεις της μετανάστευσης στον ίδιο τον μετανάστη είναι η θέση του στην χώρα υποδοχής. Παρατηρείται όμως, μια διαφοροποίηση της θέσης αυτής ανάλογα με την χώρα της αποδημίας. Για παράδειγμα κάποια χρόνια πριν, για τους Έλληνες μετανάστες η μετακίνηση σε μια άλλη ευρωπαϊκή χώρα όπως η Δυτική Γερμανία λόγω, του συχνά προσωρινού χαρακτήρα της από την πλευρά του μετανάστη δεν ευνοεί την κοινωνική του ένταξη. Αντίθετα στην περίπτωση των υπερπόντιων μεταναστών, ο χαρακτήρας της μετανάστευσης έχει πιο έντονο το στοιχείο της μονιμότητας και οι μετανάστες εντάσσονται πιο εύκολα και γρήγορα στην κοινωνία της χώρας υποδοχής

² Συχνά λόγω των πολιτικών, θρησκευτικών ή άλλων διώξεων παρουσιάζεται το φαινόμενο της αναγκαστικής μετανάστευσης.

(Μπένος, 2004). Γενικότερα λοιπόν, η ένταξη και η προσαρμογή των μεταναστών στην χώρα υποδοχής εξαρτάται και επηρεάζεται σημαντικά από την θέση του στην αγορά εργασίας, την εν γένει αντιμετώπισή του από την χώρα υποδοχής και την προσωπική του διάθεση. Επιπλέον αν και η χώρα υποδοχής φροντίζει να παρέχει σε κάθε περίπτωση την ευκαιρία της επαγγελματικής αποκατάστασης, ο μετανάστης αισθάνεται ικανοποίηση και δημιουργείται μεγαλύτερη διάθεση ένταξης και προσαρμογής στην φιλοξενούσα χώρα.

Πέρα από το ζήτημα της ένταξης των μεταναστών στη χώρα υποδοχής, σημαντικό είναι να αναφερθούν και οι επιπτώσεις του μεταναστευτικού φαινομένου που αφορούν και τον ίδιο το μετανάστη αλλά και την χώρα υποδοχής. Για τον μετανάστη, υπάρχουν αρκετά οφέλη που προκύπτουν από την παραμονή του στη χώρα υποδοχής καθώς, δίνεται η ευκαιρία να εργαστεί και ν' αποκομίσει πιο πολλά χρήματα καλυτερεύοντας έτσι την κοινωνικό – οικονομική του θέση ή να αποκτήσει πιο πολλά επαγγελματικά εφόδια, αν ειδικευτεί σε μια συγκεκριμένη εργασία. Με την μεγαλύτερη οικονομική άνεση εξασφαλίζεται έτσι ένα καλύτερο μέλλον στα παιδιά του και βελτιώνεται το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο της οικογένειάς του. Δίνεται επιπλέον, η ελπίδα της επιστροφής στην πατρίδα για να εργαστεί σαν ειδικευμένος εργάτης³ (Λιανός, 2003).

Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης είναι επίσης σημαντικές και για την χώρα υποδοχής των μεταναστών καθώς η μετανάστευση μεταβάλλει σημαντικά την Δημογραφική εμφάνιση και την δομή της χώρας υποδοχής καθώς ο πληθυσμός της αυξάνεται πολλές φορές εντυπωσιακά και αλλάζει η δομή του. Από οικονομική άποψη η χώρα υποδοχής ωφελείται σημαντικά από τους μετανάστες. Χρησιμοποιώντας ανειδίκευτους εργάτες έχει χαμηλό κόστος και ωφελούνται ανάλογα καθώς, αυξάνουν την παραγωγή τους οι βιομηχανίες.

Όμως οι επιπτώσεις στη χώρα υποδοχής αλλά και στους μετανάστες δεν είναι μόνο ωφέλιμες. Η είσοδος σε μικρό χρονικό διάστημα μεγάλου αριθμού μεταναστών σε μια χώρα διαταράσσει την ισορροπία της προσφοράς και της ζήτησης εργασίας και κρατά σε χαμηλό επίπεδο τους μισθούς τόσο των μεταναστών στην ξένη χώρα όσο, και των κατοίκων της και αδυνατούν να αποκτήσουν μεγάλους μισθούς, τουλάχιστον στην αρχή της απασχόλησής τους. Επίσης η νοοτροπία και η κοινωνική δομή της χώρας

³ Να ειδικευτεί σε κάποιο τομέα και να βρεθεί σε καλύτερη μοίρα από αυτή που ήταν πριν αναχωρήσει.

διαταράσσεται καθώς, τα άτομα ή οι ομάδες που μεταναστεύουν μεταφέρουν μαζί τους τα ήθη, τα έθιμα και τις απόψεις τους για τα διάφορα κοινωνικά θέματα όπως, η θρησκεία, η παιδεία και η ηθική. Η εισροή ξένου πληθυσμού σε μια χώρα δημιουργεί διαπροσωπικές σχέσεις και αντιδράσεις ανάμεσα στους μόνιμους κατοίκους και τους μετανάστες. Οι αντιδράσεις αυτές καταλήγουν συχνά στην δημιουργία ρατσιστικών τάσεων εκ μέρους των μόνιμων κατοίκων, που δεν αποδέχονται τους μετανάστες στην οικονομία τους ή στην καθημερινή τους ζωή και προσπαθούν να τους απορρίψουν ή να τους περιορίσουν όσο το δυνατόν πιο πολύ σε ορισμένες γεωγραφικές περιοχές, που πολλές φορές αποτελούν «γκέτο» και περιορίζονται σε ορισμένους μόνο κλάδους της οικονομίας και των γενικότερων δραστηριοτήτων τους, στην χώρα υποδοχής. Ο ρατσισμός αυτός αποτελεί συνήθως, μόνιμη αιτία προστριβών, διαπληκτισμών και εγκληματικών ενεργειών ανάμεσα στις δύο κοινότητες (Μπούτση, 2006).

Άλλη μια σημαντική επίπτωση είναι η εγκληματικότητα των μεταναστών. Σε αρκετές χώρες παρατηρείται κάποιος συσχετισμός ανάμεσα στην μετανάστευση και την εγκληματικότητα, χωρίς βέβαια αυτό να ισχύει πάντα. Είναι όμως γεγονός ότι πολλοί από τους μετανάστες ζουν, τουλάχιστον στην αρχή, κάτω από άθλιες συνθήκες και οι διάφορες παρατηρήσεις που σχετίζονται μ' αυτό αποδεικνύουν ότι η εγκληματικότητα της πρώτης γενιάς των μεταναστών ήταν και είναι γενικά, κάπως μειωμένη λόγω της ανασφάλειας που αισθάνονται και του φόβου που υπάρχει ότι σε περιπτώσεις παρανομίας θα απελαθούν από την φιλοξενούσα χώρα. Αντίθετα, η εγκληματικότητα της δεύτερης γενιάς εμφανίζεται με βασικά αίτια την ελλιπή ένταξη και την περιθωριοποίηση της, περισσότερο αυξημένη (Μπένος, 2004).

Κατά τη διάρκεια της παρούσας μελέτης θα αναδειχθούν οι επιπτώσεις της μετανάστευσης των ξένων οικονομικών μεταναστών στην ελληνική ύπαιθρο. Στη συνέχεια θα αναφερθούν τα αίτια που ωθούν τους ανθρώπους στη μετανάστευση.

1.2. Αίτια Διεθνούς Μετανάστευσης και Οικονομική Μετανάστευση

Συνήθως οι διεθνείς ή αλλιώς εξωτερικοί μετανάστες προβάλλουν ως αίτια της μετακίνησής τους οικονομικούς λόγους, όμως υπάρχουν κι άλλοι λόγοι όπως εθνικές καταστροφές, πόλεμοι, ανάγκη συνένωσης ολόκληρης της οικογένειας, εκπαιδευτικές

ανάγκες, λόγοι υγείας κ.λπ. Οι παράγοντες αυτοί μπορεί να είναι φυσικοί, οικονομικοί, κοινωνικοί και ψυχολογικοί (Τσαούσης, 1999, σ.132). Για παράδειγμα, φυσικές καταστροφές που έχουν σαν αποτέλεσμα την καταστροφή του περιβάλλοντος, ανήκουν στους φυσικούς παράγοντες. Το χαμηλό εισόδημα ή η έλλειψη δυνατοτήτων απασχόλησης, ανήκουν στους οικονομικούς παράγοντες. Θρησκευτικοί ή πολιτικοί διωγμοί αποτελούν τους κοινωνικούς παράγοντες και οι προσδοκίες για μια καλύτερη ζωή στον τόπο προορισμού, ανήκουν στους ψυχολογικούς παράγοντες.

Πιο αναλυτικά αν κάποιος αναζητήσει τους λόγους που ώθησαν τα άτομα, τις φυλές ή τις άλλες ομάδες του πληθυσμού μιας χώρας να μεταναστεύουν από τα παλαιότερα χρόνια μέχρι και σήμερα θα διαπιστώσει ότι οι λόγοι αυτοί είναι πάρα πολλοί. Τα βασικά κίνητρα των πρώτων μεταναστών ήταν η ανάγκη εξεύρεσης τροφής, η επιβίωση και ο φόβος μιας ισχυρότερης δύναμης. Αργότερα όμως, λειτούργησαν και άλλα κίνητρα για τις μετακινήσεις τους όπως, η θρησκευτική καταδίωξη, η πολιτική καταπίεση, οι οικονομικές δυσκολίες και η επιθυμία ν' αποφύγουν τις κυρώσεις κάποιου νόμου (Κοιλιάρη, 1997).

Υπήρχε περίπτωση που οι άνθρωποι βρίσκονταν κοντά στην έρημο ή μέσα σ' αυτή και τους ήταν αδύνατον να καλλιεργήσουν την γη ή να βρίσκονταν σε πεδιάδες και να ήταν εκτεθειμένοι στις καιρικές συνθήκες, τις επιδρομές του εχθρού ή άλλους κινδύνους. Παρατηρήθηκαν έτσι, μετακινήσεις και εγκαταστάσεις⁴ ολόκληρων λαών σε πιο εύφορα εδάφη ή χώρους που προφυλάσσονταν από βουνά. Πολλά προϊόντα τότε, διαφόρων άλλων κρατών προσέλκυαν περιστασιακά τον άνθρωπο. Για παράδειγμα, το εμπόριο της γούνας στην Σιβηρία, την Αλάσκα και το βόρειο τμήμα του Καναδά υπήρξε ισχυρό κίνητρο για την εγκατάσταση λαών στις περιοχές αυτές.

Επίσης σε κάποιες άλλες περιπτώσεις η έκταση της γης δεν ήταν συχνά αρκετή για να θρέψει τον πληθυσμό ενός τόπου και ανάγκαζε πολλούς να φύγουν. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται συνήθως στα νησιά που η καλλιεργήσιμη γη περιορίζεται από την θάλασσα και η αύξηση του πληθυσμού οδηγεί στην ανεπάρκεια των αγαθών. Όταν λοιπόν, ο νησιωτικός πληθυσμός αυξάνεται, παρατηρείται έντονα το φαινόμενο της οργανωμένης μετανάστευσης των ανθρώπων που φεύγουν αναζητώντας καινούριες πατρίδες.

Ακόμα, οι φυσικές καταστροφές, οι πλημμύρες, η ξηρασία και ο παγετός που

4 Ιδιαίτερα όταν η γεωγραφική θέση του τόπου παραμονής πολλών ανθρώπων ή ομάδων πληθυσμού δεν ευνοούσε την διαβίωση τους.

καταστρέφουν τις καλλιέργειες εξαναγκάζουν συχνά τα άτομα να μετακινηθούν για εύρεση τροφής σε πιο γόνιμες περιοχές. Επίσης ένας άλλος σημαντικός λόγος που πρέπει να αναφερθεί είναι η θρησκευτική καταδίωξη. Υπάρχουν περιπτώσεις που οι άνθρωποι διώκονται από άλλους ανθρώπους εξαιτίας των θρησκευτικών τους πιστεύω. Χαρακτηριστικά παραδείγματα θρησκευτικής καταδίωξης υπάρχουν πολλά στην ιστορία της ανθρωπότητας αρκεί, να σκεφτεί κανείς την δίωξη των Χριστιανών από του Ρωμαίους. Επιπλέον συναντάται το φαινόμενο της μετανάστευσης εξαιτίας κάποιου πολιτικού καθεστώτος όπως για παράδειγμα οι Έλληνες που διασκορπίστηκαν σε διάφορα μέρη της γης κατά την διάρκεια της επτάχρονης στρατιωτικής δικτατορίας στην χώρα.

Εκτός των άλλων, η αναζήτηση καλύτερων συνθηκών εργασίας αλλά και της ίδιας της εργασίας αναγκάζει περιστασιακά πολλά άτομα να ξενιτεύονται σε τόπους που οι ευκαιρίες ανεύρεσής της είναι μεγαλύτερες. Συνάμα, πολλά άτομα μεταναστεύουν συνήθως, όταν οι οικονομικές συνθήκες απασχόλησης στην χώρα υποδοχής είναι πιο ευνοϊκές από τις συνθήκες στην χώρα αποστολής και εκτός από τις αμοιβές που είναι πιο υψηλές, παρέχονται με συμβόλαια ανάλογη εργασία, ασφαλιστική κάλυψη, οικογενειακά επιδόματα, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, στέγη και άλλα μέσα που δημιουργούν στον μετανάστη συναίσθημα ασφάλειας όμοιο σχεδόν μ' εκείνο που είχε στην πατρίδα του (Μπένος, 2004).

Νωρίτερα αναφέρθηκε ότι οι οικονομικοί μετανάστες είναι αυτοί που ενδιαφέρουν την παρούσα μελέτη. Η οικονομική μετανάστευση αποτελεί ένα νέο φαινόμενο για τις χώρες της Νότιας Ευρώπης, οι οποίες, μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα, μετατράπηκαν, από χώρες αποστολής μεταναστών σε χώρες υποδοχής. Αυτό συνέβη και στην Ελλάδα, που, χωρίς να διαθέτει εμπειρία στην υποδοχή μεταναστών, κλήθηκε ξαφνικά, μέσα σε μια δεκαετία να αντιμετωπίσει ένα πρωτόγνωρο, μεγάλο σε έκταση και δύσκολο γι' αυτήν φαινόμενο. Η οικονομική μετανάστευση είναι μια αναγκαιότητα. Χωρίς τη μετανάστευση, χωρίς τα εργατικά χέρια και την εργασία των μεταναστών σε πολλές ανεπτυγμένες χώρες θα παρατηρείται στασιμότητα και χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης. Επειδή λοιπόν είναι αναγκαία, οι περισσότερες χώρες έχουν σαν στόχο μία δομημένη και επιλεκτική οικονομική μεταναστευτική πολιτική που λαμβάνει υπόψη της όλες τις παραμέτρους που συνθέτουν το πρόβλημα (Κασιμάτη, 2003).

Παλαιότερα λοιπόν η Ευρώπη ήταν ήπειρος αποστολής μεταναστών, προκειμένου ο

πληθυσμός της να εγκατασταθεί, να διοικήσει ή να εργαστεί σε μακρινούς τόπους. Αντίθετα, στην εποχή μας, υπάρχει το αντίστροφο φαινόμενο. Οι οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ευημερούν με αποτέλεσμα μεγάλα τμήματα των οικονομικών δραστηριοτήτων των χωρών της να γίνεται με τη συνδρομή ξένων οικονομικών μεταναστών (Λαμπριανίδης & Λυμπεράκη, 2001). Για να αντιμετωπίσουν οι χώρες της Ευρώπης την υποδοχή μεταναστών ώστε να μην είναι ανεξέλεγκτη έχουν σαν στόχο την ρύθμιση της οικονομικής και νόμιμης μετανάστευσης μαζί με μέτρα για τη καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης. Προωθούν μέτρα ενσωμάτωσης των μεταναστών στην κοινωνία και τον πολιτισμό τους, εκπαιδεύουν τα παιδιά των μεταναστών και καταπολεμούν το ρατσισμό και την ξενοφοβία. Επίσης σε κάποιες χώρες γίνεται επιλογή των οικονομικών μεταναστών κατά επάγγελμα και εξειδίκευση ανάλογα με τις ανάγκες της οικονομίας.

Μία σωστή και δομημένη διαχείριση της οικονομικής μετανάστευσης με συγκεκριμένους στόχους και μέτρα είναι απαραίτητη για να μπορέσει η μετανάστευση να έχει τα βέλτιστα αποτελέσματα στην οικονομία της κάθε χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Παραδείγματα οικονομικών μεταναστών αποτελούν οι νέοι από την ανατολική Ευρώπη που δουλεύουν στα αγροκτήματα του Ηνωμένου Βασιλείου για λογαριασμό μεγάλων αλυσίδων σούπερ μάρκετ είτε νόμιμα είτε παράνομα. Άλλο παράδειγμα είναι οι Μαροκινοί που μαζεύουν ντομάτες και πιπεριές στα θερμοκήπια της Νότιο-Ανατολικής Ισπανίας καθώς και Πολωνοί που μαζεύουν τα λαχανικά στη Γερμανία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα επίσης αποτελεί η επαρχία της Ελλάδας, στην οποία ζει και εργάζεται ένας τεράστιος αριθμός οικονομικών μεταναστών με κύρια απασχόλησή του τη γεωργική παραγωγή. Στο επόμενο κομμάτι αυτού του κεφαλαίου θα παρουσιαστούν οι πτυχές του φαινομένου της μετανάστευσης στην Ευρώπη και στην Ελλάδα.

1.3 Η Μετανάστευση στην Ευρώπη και στην Ελλάδα

Η Ευρώπη κάποτε έστελνε εκατομμύρια μετανάστες για να αποικήσουν διάφορες «ακατοίκητες» περιοχές της υδρογείου. Από το 1845 έως το 1930 πάνω από 50 εκατομμύρια Ευρωπαίοι, σχεδόν το ¼ του πληθυσμού της Ηπείρου, αναζήτησαν τις τύχες τους μακριά από τις πατρίδες τους. Η σημερινή όμως πλούσια, αλλά γερασμένη και δημογραφικά φθίνουσα Ευρώπη, δέχεται πλέον μια άνευ προηγουμένου μεταναστευτική

πλημμυρίδα από τις φτωχές χώρες της Ασίας και της Αφρικής (Στάμκος, 2005).

Ως αποτέλεσμα αυτού του σαρωτικού μεταναστευτικού κύματος, που έχει επηρεάσει λίγο ή πολύ όλες τις ευρωπαϊκές χώρες και κοινωνίες, η Ευρώπη αλλάζει φυσιογνωμία. Μετατρέπεται σταδιακά σε μια πολυπολιτισμική ήπειρο, της οποίας οι χώρες έχουν δομηθεί πάνω στο μοντέλο του έθνους-κράτους και παρουσιάζουν σοβαρές δυσκολίες στην ενσωμάτωση και στην αφομοίωση των μεταναστών. Οι περισσότερες ευρωπαϊκές κοινωνίες δεν μπορούν εύκολα να αποδεχθούν το ξένο, το διαφορετικό και την πολυπολιτισμικότητα (Στάμκος, 2005).

Γενικά για την Ευρώπη, η μετανάστευση κατατάσσεται σε ενδοευρωπαϊκή και σε υπερπόντια. Μεταπολεμικά η μεταναστευτική κίνηση εκφράζει τον πολιτικό και τον οικονομικό αναβρασμό στον οποίο βρίσκεται ο κόσμος (Μουσούρου, 1991, σ.34). Ο πολιτικός και οικονομικός αναβρασμός αυξάνει τα ρεύματα και την ένταση της μετανάστευσης των οικονομικών και μη μεταναστών. Οι ΗΠΑ και η Αυστραλία δέχονται υπερπόντιους μετανάστες από την Ευρώπη ενώ οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης διακρίνονται καθαρά σε χώρες αποστολής και σε χώρες υποδοχής μεταναστών.

Από το 1985 και μετά οι εξελίξεις που αφορούν στη γεωγραφική κινητικότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δείχνουν μια ένταση των μεταναστευτικών εισροών το διάστημα 1985-1992 καθώς η μεταναστευτική εισροή ατόμων ξένης υπηκοότητας⁵ από 800.000 περίπου το 1985 έφθασε τα 1,8 εκατομμύρια το 1992 για να ακολουθήσουν μια αισθητή μείωση μεταξύ 1993 και 1997 όπου ο αριθμός αυτός έφτασε στα 1,3 εκατομμύρια με μια ανάκαμψη πάλι τα επόμενα χρόνια. (Μπάγκαβος, 2003, σ.47). Συνδέοντας την εξέλιξη αυτή με τις αντίστοιχες μεταβολές των μεταναστευτικών εισροών, προκύπτει ότι η διαφορά μεταξύ εισροών και εκροών⁶ από το 1993 μέχρι σήμερα βρίσκεται σταθερά σε σχετικά υψηλά επίπεδα (Μπάγκαβος, 2003, σ.47).

Η παρουσία των μεταναστών στις χώρες της Ευρώπης είναι αναγκαία. Για να διατηρήσει η ήπειρος την οικονομική της ισχύ στο ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον, θα πρέπει να σταματήσει τη γήρανση και την μείωση του πληθυσμού που χαρακτηρίζει κάποιες από τις χώρες της και να δεχθεί νέο αίμα από μετανάστες, όπως κάνει συστηματικά εδώ και δεκαετίες η Αμερική. Αυτή είναι η «λύση» που πρότεινε το 2000 μια

5 Χώρες της Ε.Ε. αλλά και τρίτων χωρών.

6 Καθαρή μετανάστευση.

σχετική έκθεση του ΟΗΕ: «Αν οι ανεπτυγμένες χώρες θέλουν να διατηρήσουν τη σημερινή αναλογία ενεργού προς γηράσκοντα πληθυσμού πρέπει είτε να αυξήσουν κατά μια τουλάχιστον δεκαετία το όριο συνταξιοδότησης⁷, είτε να αυξήσουν τον όγκο των εργαζομένων, υποδεχόμενες μεταναστευτικά ρεύματα πολύ μεγαλύτερα από αυτά που έχουν καταγραφεί ποτέ στην ιστορία». Η ίδια έκθεση του ΟΗΕ προβλέπει ότι μέχρι το 2025 η Ευρωπαϊκή Ένωση θα χρειαστεί 153 εκατομμύρια μεταναστών μόνο και μόνο για να διατηρήσει το εργατικό δυναμικό της σταθερό. Ένας λόγος λοιπόν για να καταλάβει κανείς πόσο σημαντική είναι η παρουσία και η εργασία των μεταναστών στις ευρωπαϊκές χώρες (Στάμκος, 2005).

Η μετανάστευση από και προς στην Ελλάδα αποτελεί μέρος του ευρύτερου φαινομένου που ονομάζεται διεθνής μετανάστευση. Το βασικό χαρακτηριστικό του φαινομένου της μετανάστευσης στην χώρα μας είναι ότι διακρίνονται 3 φάσεις ή περίοδοι κατά την διάρκεια εξέλιξής του. Οι φάσεις αυτές είναι η περίοδος πριν το 1970, από το 1974 έως το 1990 και τέλος από το 1990 μέχρι και σήμερα (Μπένος, 2004).

Η Ελλάδα πριν από το 1974 ήταν καθαρά χώρα αποστολής μεταναστών. Από το 1821 έως το 1977⁸ ο όγκος των μεταναστευτικών ρευμάτων ανέρχεται σε 1.800.000 άτομα από την Ελλάδα που αναζήτησαν καλύτερη μοίρα σε άλλες χώρες (Κασιμάτη, 2003, σελ. 24). Πιο αναλυτικά την περίοδο πριν από το 1900, η μετανάστευση από την Ελλάδα κατευθύνεται κυρίως προς την λεκάνη της Μεσογείου, της Μαύρης Θάλασσας, την Αίγυπτο και έχει σποραδικό χαρακτήρα. Από το 1900 έως το 1921 παρατηρείται μεταναστευτική κίνηση με αποκλειστική σχεδόν κατεύθυνση τις Η.Π.Α για λόγους κυρίως οικονομικούς και σχετική πληθυσμιακή πίεση. Από το 1920 έως το 1940 στην Ελλάδα παρατηρείται εξωτερική μετανάστευση αλλά όχι σε τόσο μεγάλο βαθμό όσο στα χρόνια που ακολούθησαν (Βεργέτης, 1999). Από το 1945 έως το 1950 υπήρξε υποχρεωτική μετακίνηση για πολιτικούς λόγους 1.000.000 Ελλήνων περίπου προς τις γειτονικές χώρες του ανατολικού block, σαν αποτέλεσμα του εμφύλιου πολέμου. Παράλληλα, υπάρχει μετακίνηση μέρους του πληθυσμού προς τις Η.Π.Α. και την ίδια περίοδο επιστρέφουν από τα Βαλκάνια 15.000 περίπου Έλληνες. Από το 1950 έως το 1960 παρατηρείται μετακίνηση 7 Δηλαδή από τα 65 στα 75 χρόνια.

8 Έτος για το οποίο έχουμε τα τελευταία στοιχεία σχετικά με την μετανάστευση από την ΕΣΥΕ αλλά και περίοδος σημαντικών εκροών γιατί από τα μέσα της δεκαετίας του '70 άρχισε το αντίστροφο ρεύμα.

Ελλήνων μεταναστών λόγω της ανεργίας και της υποαπασχόλησης στην χώρα, προς την Αμερική, την Αυστραλία και τον Καναδά. Ταυτόχρονα, και ειδικά μετά το 1955 υπάρχει μεγάλη μεταναστευτική κίνηση προς τις δυτικό – ευρωπαϊκές χώρες, και κυρίως στο Βέλγιο και την Δυτική Γερμανία. Τέλος από το 1961 έως το 1973 παρατηρείται γενικά, μεγάλη μεταναστευτική κίνηση προς την Ευρώπη. Από τους 965.000 Έλληνες που εγκατέλειψαν την χώρα, οι 650.000 ή το 68% περίπου κατευθύνθηκε κυρίως προς την Δυτική Γερμανία και κατόπιν στην Σουηδία και το Βέλγιο (Μπένος, 2004).

Ακολουθεί η δεύτερη περίοδος από την δεκαετία του 1974 μέχρι το 1990. Συγκεκριμένα από το 1974 αρχίζει η βαθμιαία κάμψη της αποστολής μεταναστών ενώ, αντίθετα παρατηρείται ολοένα αυξανόμενη παλιννόστηση των Ελλήνων μεταναστών. Γενικά, έχει παρατηρηθεί ότι οι Έλληνες που μεταναστεύουν στην Δυτική Ευρώπη προέρχονται κυρίως (70% περίπου) από τις αγροτικές περιοχές της Βόρειας Ελλάδας, ενώ οι Έλληνες που ξενιτεύονται στην Αμερική, τον Καναδά και την Αυστραλία προέρχονται κυρίως από την Νότια Ελλάδα και τα νησιά. Το μεγαλύτερο όμως, ποσοστό (60% περίπου) των Ελλήνων μεταναστών είναι άντρες από 15 – 44 ετών και το 55% - 60% απ' αυτούς πριν από την αναχώρησή τους ήταν στην χώρα οικονομικά ενεργοί.

Παράλληλα ήδη από τις αρχές του 1970, παρατηρήθηκε είσοδος οικονομικών μεταναστών αλλά και λαθρομεταναστών από την Ασία και την Αφρική, που άρχισαν να καλύπτουν τις ανάγκες ζήτησης εργασίας σε κλάδους και επαγγέλματα (Λ. Μουσούρου, 2006). Ο όγκος των μεταναστών αυτών που προέρχονται από χώρες όπως οι Φιλιππίνες και η Αίγυπτος ήταν πολύ μικρός και η παρουσία τους στην Ελλάδα δεν είχε σχεδόν καμία επίπτωση. Κατά την δεκαετία του '80 ο αριθμός των μεταναστών αρχίζει να αυξάνεται με αποτέλεσμα την θέσπιση νόμου⁹ για τους μετανάστες.

Αναφέρθηκε και νωρίτερα το ότι η Ελλάδα μεταβλήθηκε, από χώρα εκροής σε χώρα εισροής μεταναστών. Από τη δεκαετία του '90 μέχρι και σήμερα που διακρίνεται η τρίτη φάση εξέλιξης της μετανάστευσης στην Ελλάδα, χαρακτηρίζεται από την αυξητική τάση των πληθυσμιακών εισροών στη χώρα είτε με την μορφή εισροής ξένων μεταναστών είτε με την μορφή επαναπατρισμού ελλήνων υπηκόων, κυρίως από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (Μπάγκαβος & Μωυσίδης, 2004, σ. 135). Η Ελλάδα δέχεται μια

⁹ Νόμος 1975/1991. Αποβλέπει στην αυστηρότερη αστυνόμευση των εισόδων και στην ρύθμιση των διαδικασιών απέλασης.

πρωτοφανή εισροή μεταναστών. Οι περισσότεροι έρχονται λαθραία από την ανατολική Ευρώπη (Ρωσία, Ουκρανία και Πολωνία), από τα Βαλκάνια (Αλβανία, Ρουμανία, Βουλγαρία και πρώην Γιουγκοσλαβία) αλλά και από την Ασία (Κουρδιστάν, Πακιστάν, Ιράκ και Παλαιστίνη), (Λ. Μουσούρου, 2006). Το ρεύμα αυτό συνδέεται κυρίως με την πολιτική αλλαγή στην ανατολική Ευρώπη, ενώ υπάρχουν και μεγάλες μεταναστευτικές μειονότητες που προέρχονται από την Αφρική και την Ασία.

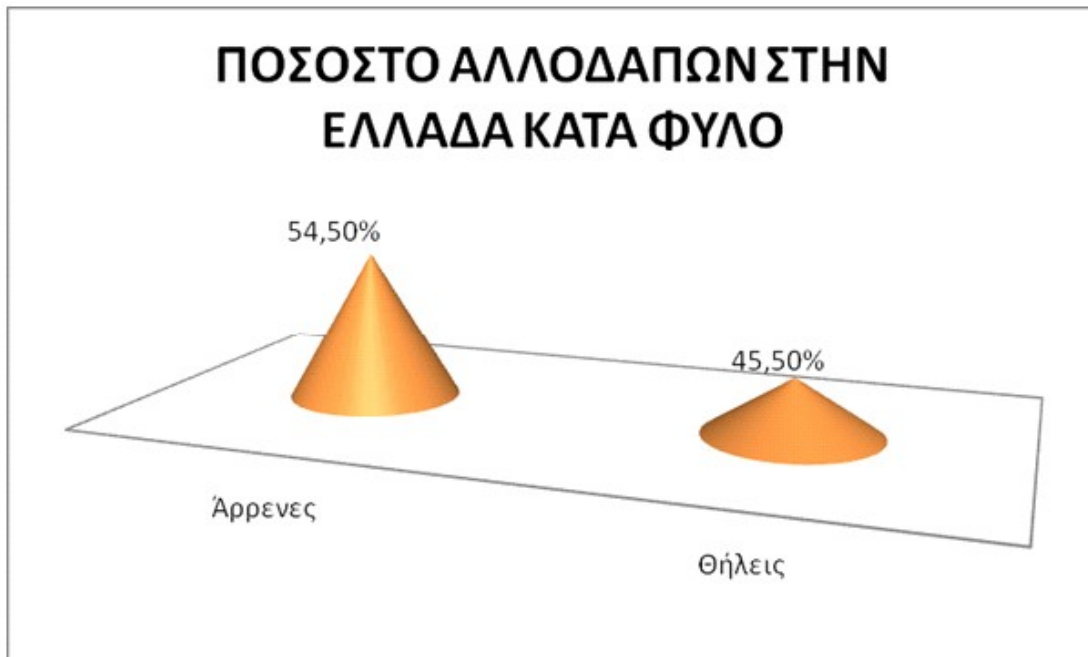
Η Ελλάδα αναγνωρίζει το γεγονός ότι έχει ήδη καταστεί χώρα υποδοχής μεταναστών με την θέσπιση νόμου το 1997 με στόχο την πρώτη απόπειρα νομιμοποίησης και διαχείρισης του προβλήματος της λαθρομετανάστευσης χωρίς αστυνομικά μέτρα¹⁰. Κατ' ουσίαν η Ελλάδα κλήθηκε να διευθετήσει και να επιλύσει ένα ζήτημα χωρίς τις απαραίτητες δομές, όταν οι άλλες χώρες της Ευρώπης το αντιμετώπισαν μακροχρόνια. Στο τελευταίο μέρος του κεφαλαίου, παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά των μεταναστών στην Ελλάδα σύμφωνα με την απογραφή του 2001 από την Ε.Σ.Υ.Ε.

1.4 Αλλοδαποί στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001 από την Ε.Σ.Υ.Ε., στην χώρα μας είναι καταγεγραμμένοι 762.191 αλλοδαποί, 415.552 άνδρες και 346.639 γυναίκες, (54,5% άνδρες και 45,5% γυναίκες) (Πίνακας 1, Παράρτημα και Διάγραμμα 1). Ο νόμιμος πληθυσμός της χώρας σύμφωνα με την Ε.Σ.Υ.Ε. για το 2001 είναι 10.964.020 άνθρωποι οπότε ο αριθμός των αλλοδαπών αντιστοιχεί στο 7,0% του πληθυσμού της χώρας, ενώ η αναλογία στην κατά φύλο εξέταση είναι μεγαλύτερη στους άνδρες έναντι των γυναικών (7,7% έναντι 6,3%).

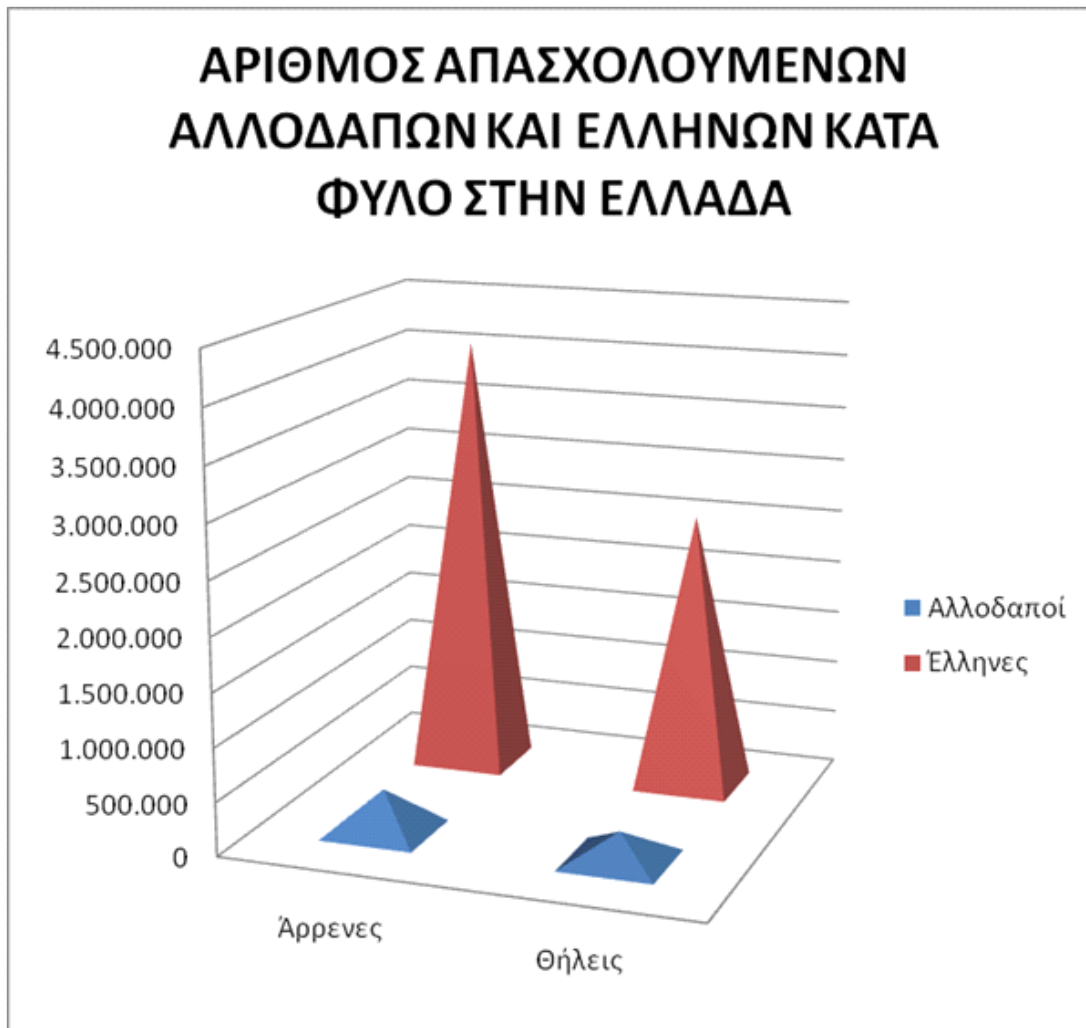
Διάγραμμα 1.

¹⁰ Παραχώρηση υπό προϋποθέσεις και για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα της δυνατότητας παραμονής και εργασίας των λαθρομεταναστών.

Πηγή : Απογραφή Πληθυσμού, 2001, Ε.Σ.Υ.Ε.

Διάγραμμα 2.

Πηγή : Απογραφή Πληθυσμού, 2001, Ε.Σ.Υ.Ε.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των αλλοδαπών προέρχεται από την Αλβανία 57,5% (438.036 άτομα, Πίνακας 2, Παράρτημα) ενώ από τις 24 κυριότερες χώρες προέλευσης / αποστολής οι 20 είναι από την Ευρώπη, οι 10 από την Ασία, 2 από την Βόρεια Αμερική και από μία χώρα η Αυστραλία και η Αφρική. Σύμφωνα με τα παραπάνω, τα $\frac{3}{4}$ των μεταναστών προέρχονται από την Ευρώπη, ένα 16% από τις χώρες της Ασίας, από τις Η.Π.Α και τον Καναδά το 8%, από την Αυστραλία το 3%, την Αφρική το 2% και το υπόλοιπο 15% από τις υπόλοιπες χώρες (Διάγραμμα 3).

Ο κύριος όγκος των μεταναστών, περίπου 80%, βρίσκεται στις παραγωγικές ηλικίες 15-64 ετών, το 16,7% αυτών είναι ηλικίας 0-14 ετών και το 3,5% είναι γεροντικός πληθυσμός (≥ 65 ετών) (Πίνακας 3, Παράρτημα). Οι μετανάστες δε οι οποίοι ανήκουν

στον παραγωγικό πληθυσμό, ηλικίας από 20 μέχρι 44 ετών, αποτελούν πάνω από το ήμισυ του συνολικού πληθυσμού αυτών σε άνδρες και γυναίκες (Πίνακας 3, Παράρτημα).

Οι αστικές περιοχές αποτελούν κυρίως τον τόπο εγκατάστασης των αλλοδαπών, καθώς πάνω από 80% αυτών επιλέγουν να εγκατασταθούν στις εν λόγω περιοχές, ενώ το υπόλοιπο 18,6% σε αγροτικές περιοχές (Πίνακας 3.). Όσον αφορά το μορφωτικό τους επίπεδο, είναι κυρίως απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης 28,0%, ενώ μαζί με τους αποφοίτους του δημοτικού (23,3%) υπερβαίνουν το ήμισυ αυτών. Σημαντικό μέρος αυτών είναι απόφοιτοι γυμνασίου (17,9%) ενώ ένα 8,3% έχει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είτε είναι κάτοχος διδακτορικού ή Μάστερ (Πίνακας 4). Επίσης ο αριθμός των αλλοδαπών που απασχολούνται είναι 391.674, εκ των οποίων οι 270.771 είναι άνδρες και 120.903 γυναίκες. Η εν λόγω απασχόληση αντιστοιχεί στο 9,5% της συνολικής απασχόλησης της χώρας μας, ενώ στην κατά φύλο αντιστοιχεί στο 10,4% για τους άνδρες και στο 8,0% για τις γυναίκες (Πίνακας 5 και Διάγραμμα 2).

Τα στοιχεία αυτά δείχνουν μια γενική εικόνα για τον όγκο και τα χαρακτηριστικά των αλλοδαπών στην χώρα μας. Η απογραφή του 2001 από την Ε.Σ.Υ.Ε είναι μια αξιόλογη προσπάθεια για την καταγραφή ακριβή στοιχείων για τους μετανάστες.

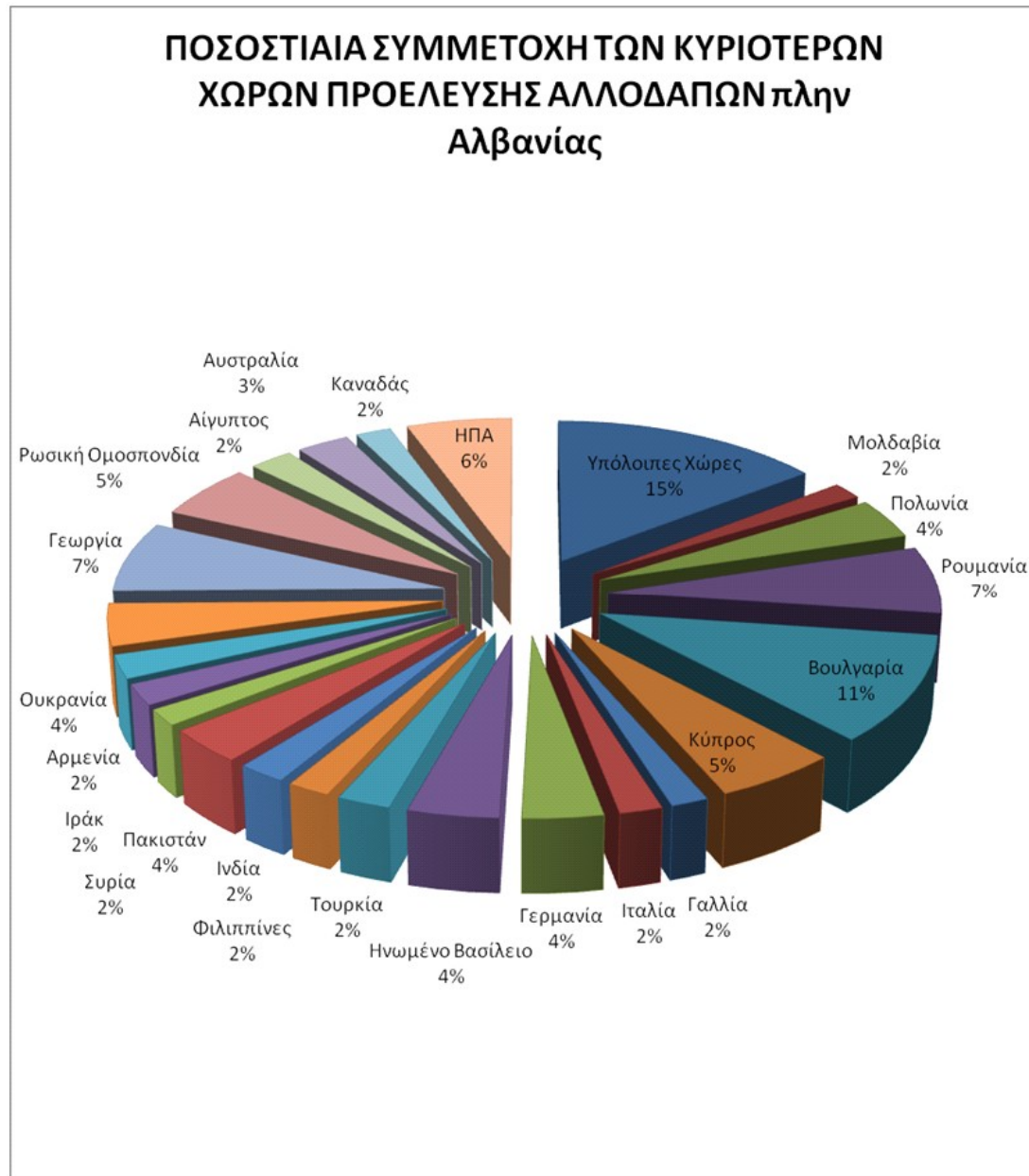
Το σημαντικό βήμα έγινε με την απογραφή αυτή όταν δόθηκαν εγγυήσεις στους μετανάστες ότι οι πληροφορίες γι' αυτούς δεν θα έφταναν στις αρχές ή στην αστυνομία. Ωστόσο δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία για την παράνομη μετανάστευση. Ένας μεγάλος αριθμός πάντως των μεταναστών δεν έχει άδεια παραμονής ή εργασίας στην Ελλάδα ενώ στις άλλες χώρες της νότιας Ευρώπης οι παράνομοι μετανάστες είναι πολύ λιγότεροι. Επίσης πέρα από την αυξανόμενη εισροή των μεταναστών στην χώρα μας, ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι η αυξημένη γεννητικότητα που παρουσιάζουν. Το 2005 οι γεννήσεις των μεταναστών αποτέλεσαν το 16,5% του συνόλου των γεννήσεων στην χώρα και επομένως το ποσοστό τους στον πληθυσμό αναμένεται να αυξηθεί τόσο λόγω της συνεχιζόμενης παράνομης εισροής, όσο και λόγω της αυξημένης γεννητικότητάς τους (Μπούτση, 2006).

Από το 1990 και μέσα σε 15 μόλις χρόνια, ο αριθμός των μεταναστών στην Ελλάδα πενταπλασιάστηκε ενώ ο αριθμός των παιδιών τους στα σχολεία τριπλασιάστηκε (Μπούτση, 2006). Αρκετοί αφομοιώνονται σταδιακά με βελτίωση των συνθηκών ζωής τους, ταυτόχρονα όμως ο νέος φυλετικός πολυπολιτισμικός παράγων βρίσκει

απροετοίμαστη σε διάφορα επίπεδα την ελληνική κοινωνία.

Με τα παραπάνω στοιχεία μπορεί να περιγράψει κανείς εν συντομία κάποια βασικά χαρακτηριστικά των μεταναστών στην Ελλάδα. Τέλος οι εκτιμήσεις από τον ΟΗΕ για το μέλλον της μετανάστευσης στη χώρα μας προβληματίζουν και προειδοποιούν. Συγκεκριμένα προβλέπεται ότι η Ελλάδα το 2025, σε σύνολο 14 εκατομμυρίων κατοίκων, θα έχει 3 με 3,5 εκατομμύρια μετανάστες. Τέτοιες εκτιμήσεις αλλά και διάφορα συμπεράσματα που βγαίνουν από επιστημονικές μελέτες που καταδεικνύουν το πρόβλημα της μετανάστευσης, μπορούν να βοηθήσουν πολύ ώστε να οργανωθεί μια δομημένη και ισχυρή αντιμετώπιση του προβλήματος της εισροής ενός τόσο μεγάλου αριθμού μεταναστών σε μια χώρα.

Διάγραμμα 3

Πηγή : Απογραφή Πληθυσμού, 2001, Ε.Σ.Υ.Ε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΥΠΑΙΘΡΟΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

2.1 Η έννοια της υπαίθρου

Η υπαίθρος αποτελεί έναν χώρο ζωής και δράσης των ανθρώπων αλλά και χώρο ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα της παραγωγής που στηρίζεται στην καλλιέργεια της γης και στην παραγωγή γεωργικών προϊόντων όπως σιτάρι, βαμβάκι, ντομάτα κ.α. Η ελληνική αγροτική υπαίθρος περιλαμβάνει πεδινές, ημιορεινές, ορεινές αλλά και νησιωτικές περιοχές και διαφοροποιείται από έναν άλλο χώρο ανθρώπινης ζωής και δράσης, την πόλη δηλαδή τις αστικές περιοχές. Κατά κύριο λόγο οι ημιορεινές και ορεινές περιοχές εμφανίζουν έντονη οικονομική υποβάθμιση γιατί από το 1950 και μετά, η προσπάθεια για ανάπτυξη που δόθηκε από την πολιτεία με βάση την εκβιομηχάνιση της χώρας επικεντρώθηκε στον πεδινό και στον αστικό κυρίως χώρο (Γιαννακόπουλος, 2002). Η οικονομική ολοκλήρωση και οι τεχνολογικές αλλαγές στην Ευρώπη είχαν ως αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη διαφοροποίηση της υπαίθρου από τις αστικές περιοχές με βάση την χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα και την κυριαρχία της αγροτικής απασχόλησης.

Από το 1970 και μετά η υπαίθρος σε όλο τον κόσμο αλλά και στην Ελλάδα παρουσιάζει νέα χαρακτηριστικά και βιώνει μεγάλες αλλαγές. Η γεωργία εκσυγχρονίζεται, υπάρχει εξαστισμός των τρόπων ζωής, αστική επέκταση, αγροτικές μεταρρυθμίσεις, παγκοσμιοποίηση των αγορών και οικονομική ενσωμάτωση των αγροτικών περιφερειών (Ανθοπούλου, 2007). Οι πολιτικές για την υπαίθρο χώρα αλλάζουν είτε για να αντιμετωπίσουν κάποια προβλήματα που εντοπίζονται, είτε για να προσαρμοστούν στα νέα αυτά δεδομένα της υπαίθρου. Έτσι λοιπόν το 1992 αναμορφώνεται η Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.) που είχε θεσπιστεί από το 1958. Γίνεται στροφή προς την αγρο-περιβαλλοντική διαχείριση του αγροτικού χώρου. Ενθαρρύνονται και επιδοτούνται και άλλες παραγωγικές δραστηριότητες υπέρ της τοπικής ανάπτυξης και δραστηριότητες που συνεργούν με τον αγροτικό τομέα ενώ παράλληλα υπάρχει μια προσπάθεια ανάδειξης των αγροτόπων. Αποκτάει η υπαίθρος τον χαρακτήρα της πολυλειτουργικότητας και ο αγροτικός χώρος δεν έχει μόνο μια λειτουργία δηλαδή την γεωργική παραγωγή αλλά αναπτύσσονται και άλλες παραγωγικές και οικονομικές δραστηριότητες και λειτουργίες. Έτσι λοιπόν τα τελευταία χρόνια μιλάμε για την απογεωργοποίηση της υπαίθρου με την έννοια ότι μειώνεται διαχρονικά το ειδικό βάρος της γεωργίας, ως η κύρια παραγωγική

δραστηριότητα του αγροτικού χώρου, τόσο στη σύνθεση της απασχόλησης και των εισοδημάτων όσο και στο σχηματισμό του ακαθάριστου προϊόντος μιας περιοχής (Ανθοπούλου, 2004-2006).

Το 1981 η Ελλάδα εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ένταξη αυτή συνέβαλλε σε πολύ μεγάλο βαθμό στην ενσωμάτωση της υπαίθρου στο κυρίαρχο υπερ-τοπικό οικονομικό σύστημα. Ο χώρος της υπαίθρου σταδιακά εξέρχεται από τις παλιές χωρικές του οργανώσεις και αναζητά νέες δυνατότητες ανάπτυξης μέσα από την απομάκρυνσή του από την περιφερειακή οικονομική δομή. Συνεπώς η ύπαιθρος δεν είναι πια ένας απομακρυσμένος και κλειστός χώρος αλλά χαρακτηρίζεται και προσεγγίζεται από τις σχέσεις που αναπτύσσει με το εθνικό και διεθνές σύστημα.

Τώρα πια υπάρχουν νέα δεδομένα που χαρακτηρίζουν τις περιοχές της υπαίθρου. Καταρχήν, έχουμε την εμφάνιση του περιαστικού αγροτικού χώρου (Ζιώγα Ν. και Μωυσίδης Α., 1996). Ο χώρος αυτός με απλά λόγια ξεκινάει εκεί που τελειώνει ο αστικός χώρος και χαρακτηρίζεται ως η χωρική επέκταση της πόλης και των προτύπων της προς την αγροτική ενδοχώρα. Επίσης διακρίνονται στην ύπαιθρο ορεινές και ημιορεινές περιοχές που μειονεκτούν σε γεωργικούς πόρους, παρακαμάζουν δημογραφικά και είναι οικονομικά υποβαθμισμένες. Ακόμα υπάρχουν διαφοροποιημένοι αγροτικοί χώροι στους οποίους συναντάμε, εκτός της ανεπτυγμένης αγροτικής παραγωγής, και άλλες νέες οικονομικές δραστηριότητες και λειτουργίες. Τέλος η ύπαιθρος περιλαμβάνει και τους καθαρά γεωργικούς χώρους. Σε αυτές τις περιοχές αναπτύσσεται μόνο η γεωργική παραγωγή και οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα είναι συνδεδεμένη με αυτή όπως για παράδειγμα η λειτουργία των συσκευαστηρίων των γεωργικών προϊόντων.

Η ύπαιθρος αφήνει πίσω το «αγροτικό της παρελθόν». Τώρα πια, επιζητείται η αναψυχή, η κατοίκηση, το περιβάλλον και η φύση, τα ποιοτικά τρόφιμα, αλλά και η συνάντηση με την ταυτότητα, την ιστορία και τον πολιτισμό. Τα τελευταία χρόνια με τα προβλήματα στην πόλη όπως ο συνωστισμός και η ρύπανση, παρατηρείται μια τάση επιστροφής στην ύπαιθρο και στην φύση εκ μέρους των αστών. Είναι αυτό που ονομάζουμε επανακάλυψη της υπαίθρου, δηλαδή τα άτομα που μετέβησαν από τη ύπαιθρο στην πόλη μετά από κάποιο διάστημα επιστρέφουν ξανά στην ύπαιθρο ώστε να είναι κοντά στο φυσικό περιβάλλον. Όμως αυτό, δεν αποτελεί καθολική άποψη διότι δεν συμβαίνει σε όλες τις περιοχές της υπαίθρου.

Οι «δυναμικές» αγροτικές περιοχές έχουν την τάση να συνδέονται με το αγροτοβιομηχανικό μοντέλο ανάπτυξης και να αναπτύσσονται με γοργούς ρυθμούς. Η σύνδεση κάποιων περιοχών με αυτό το μοντέλο ανάπτυξης συνοδεύτηκαν και με μεγάλη αύξηση της χρήσης μηχανών και άλλων επιστημονικοτεχνικών μέσων, αύξηση της εμπορευματοποίησης, εξειδίκευσης και εκχρηματισμού της αγροτικής παραγωγής και του όγκου των παραγόμενων προϊόντων. Ο αγροτικός τομέας και η αγροτική παραγωγή στην ύπαιθρο αποτελούν για πολλά χρόνια πηγή εργατικής δύναμης και κεφαλαίου που συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη της χώρας (Μουσιδής, 1986).

Από την άλλη, υπάρχουν περιοχές στην ύπαιθρο, οι οποίες όχι μόνο δεν αναπτύσσονται αλλά δεν παρατηρείται και η επανακάλυψη που αναφέρθηκε πιο πάνω με αποτέλεσμα σιγά σιγά να ερημώνουν. Κάποια από τα χωριά της ελληνικής υπαίθρου για παράδειγμα, στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές φθίνουν και σταδιακά μετατρέπονται σε χωριά γερόντων (Βασιλειάδου, 2005). Το πρόβλημα της ερήμωσης της υπαίθρου, έχει όλα σχεδόν τα χαρακτηριστικά ενός σύνθετου και σύγχρονου προβλήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και προϋποθέτει ολοκληρωμένη προσέγγιση της πολιτικής για να αντιμετωπιστεί.

Η αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού, περνάει πρώτα από την αγροτική οικονομία. Η γεωργία όμως που ασκήθηκε τα τελευταία 20 χρόνια στη χώρα μας δεν μπόρεσε να αποτρέψει την αρνητική πορεία της ελληνικής επαρχίας γιατί είχε ως αποκλειστικό προσανατολισμό -στο πλαίσιο βέβαια της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.)- την επιδοματική λειτουργία, μια λειτουργία που αναπόφευκτα χαρακτηρίστηκε από ανορθόδοξη κατανομή των πόρων (Αποστόλου, 2001). Οι αγροτικές περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιπροσωπεύουν το 80% της χερσαίας επιφάνειάς της. Ωστόσο μόνο το 1/3 του πληθυσμού της ζει στις αγροτικές περιοχές και το ποσοστό αυτό συρρικνώνεται. Η ερήμωση της υπαίθρου συνεπάγεται αφενός αύξηση του υπερπληθυσμού των αστικών περιοχών και αφετέρου μια «συντήρηση» της υπαίθρου που δεν προσφέρει κάτι ουσιαστικό στους κατοίκους της (Fischler, 1995).

Ένας σημαντικός λόγος που οδήγησε στην ερήμωση της ελληνικής υπαίθρου είναι οι εσωτερικές μετακινήσεις που ανέκαθεν παρατηρούνταν στην Ελλάδα με αποτέλεσμα ο πληθυσμός να συγκεντρώνεται στα αστικά κέντρα. Επίσης ένας άλλος λόγος είναι η τάση που έχουν οι νέοι άνθρωποι να φεύγουν από αυτή και να προτιμούν την ζωή στις αστικές περιοχές. Η τάση αυτή φυγής των νέων από την ύπαιθρο είναι σαφής και ιδιαίτερα

ανησυχητική. Οι σοβαρότεροι λόγοι που ωθούν τους νέους όλο και πιο μακριά από την ύπαιθρο εντοπίζονται στις μεγάλες ελλείψεις υποδομής σε έργα ανάπτυξης, που είτε αφορούν τις ευκαιρίες απασχόλησης και ψυχαγωγίας, είτε ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης (Παπαχριστοδούλου Κ., 2003).

2.2 Αγροτικός Χώρος, Γεωργία και Αγρότες στην Ελλάδα

Στον ελληνικό αγροτικό χώρο, οι ορεινές και ημιορεινές περιοχές καλύπτουν το 60%

της χώρας, τα νησιά καλύπτουν το 19% και οι πεδινές εκτάσεις είναι περιορισμένες. Το επίπεδο εκπαίδευσης και πληροφόρησης των αγροτών είναι χαμηλό και η μέση ηλικία τους μεγάλη. Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις είναι πάρα πολλές και πάρα πολύ μικρότερες σε σχέση με τους μέσους όρους των άλλων χωρών της Ευρώπης (Ανθοπούλου, 2004-2005). Ο μεγάλος αριθμός των εκμεταλλεύσεων δεν δικαιολογείται από τον πληθυσμό της χώρας αλλά και την έκταση της γης, ωστόσο αυτό οφείλεται μεταξύ άλλων στο ότι ένας αστός μπορεί να είναι κάτοχος γεωργικής γης και να ζει στην πόλη¹¹.

Η δουλειά του αγρότη είναι σκληρή καθώς έχει να αντιμετωπίσει πολλές αντιξοότητες. Παλαιότερα, στην γεωργική εργασία συμμετέχει όλη η οικογένεια, η οποία με πολύ κόπο και παρά τις δυσκολίες κατορθώνει να επιβιώσει. Τα μέσα και τα εργαλεία που διέθετε ο αγρότης ήταν παραδοσιακά και σχεδόν πρωτόγονα. Χρησιμοποιούσε το αλέτρι, το υνί, την τσάπα, τη σβάρνα, το δρεπάνι. Επίσης σε διάφορες εργασίες, όπως το όργωμα ή το αλώνισμα, χρησιμοποιούσαν ζώα, τα λεγόμενα καματερά ή αροτριώντα. Τέτοια ζώα ήταν τα βόδια, τα άλογα και τα γαϊδούρια. Από τα μέσα του 20^{ου} αι. το όργωμα, το αλώνισμα και ο θερισμός γίνονται με εκμηχανισμένα μέσα, όπως είναι τα τρακτέρ και οι θεριζοαλωνιστικές μηχανές (ΕΑΠ¹², 2005-2006).

Στην Ελλάδα ο αγροτικός τομέας αντιμετώπισε σημαντικά προβλήματα μεταπολεμικά. Προβλήματα όπως η απουσία σύγχρονης τεχνολογίας, η ανυπαρξία υποδομής όσον αφορά τον οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό τομέα, η κυριαρχία του κατακερματισμένου και αντιπαραγωγικού μικρού κλήρου αλλά και το γεγονός ότι μεγάλο ποσοστό του αγροτικού πληθυσμού υποαπασχολούνταν. Τα τελευταία χρόνια γίνεται αντιληπτό ότι η αγροτική παραγωγή εκχρηματίζεται και εξειδικεύεται. Επίσης αυξάνονται ο όγκος και η παραγωγικότητα των αγροτικών προϊόντων και χρησιμοποιούνται νέα μηχανικά και επιστημονικοτεχνικά μέσα. Αυτές οι αλλαγές συνέβαλλαν σημαντικά στην βελτίωση της εικόνας και της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού αγροτικού χώρου όμως τα προβλήματα δεν σταμάτησαν να υπάρχουν όπως η ύπαρξη μεγάλου αριθμού μικρών εκμεταλλεύσεων

11 Η Εθνική Στατιστική υπηρεσία (ΕΣΥΕ), ορίζει την γεωργική εκμετάλλευση με βάση την κατοχή γεωργικής γης. Ο αρχηγός γεωργικής εκμετάλλευσης είναι ο κάτοχος γεωργικής γης που μπορεί να ζει στην πόλη έχοντας νοικιάσει για παράδειγμα τη γη του.

12 Ελληνικός Πολιτισμός (2η Εργασία 2005-2006, βλέπε Ελληνική Βιβλιογραφία).

(Μουσιδής, 2007).

Ο ελληνικός αγροτικός χώρος παρουσιάζει ορισμένα χαρακτηριστικά που τον διαφοροποιούν από τον αγροτικό χώρο των άλλων χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η παραγωγική του φυσιογνωμία στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην αγροτική δραστηριότητα (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, δασοκομία, μελισσοκομία, κ.λπ.), με αποτέλεσμα τόσο το εισόδημα των κατοίκων του αγροτικού χώρου όσο και η απασχόληση τους να εξαρτάται από τον αγροτικό τομέα. Αυτό οφείλεται τόσο στη μεγάλη σημασία του πρωτογενούς τομέα στην ελληνική οικονομία που συμβάλλει κατά 13% στο σχηματισμό του ΑΕΠ τη δεκαετία του '90 και παρατηρείται σε κάποιες αγροτικές ζώνες (Σαπουνάς & Μηλιάκος, 1996), όσο και στο γεγονός ότι η βιομηχανία και ο τριτογενής τομέας είναι υπερβολικά συγκεντρωμένος στα αστικά κέντρα και ιδιαίτερα στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη.

Ο αγροτικός τομέας κυριαρχεί στις περισσότερες περιοχές της Ελλάδας διότι οι δραστηριότητές του εξαπλώνονται σχεδόν ολοκληρωτικά στον ελληνικό αγροτικό χώρο αλλά και το ποσοστό του ενεργού αγροτικού πληθυσμού είναι υψηλότερο σε σχέση με τις άλλες χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹³. Αυτό συμβαίνει επειδή όπως αναφέρθηκε πριν, οι άλλες δραστηριότητες του δευτερογενούς και του τριτογενούς τομέα είναι συγκεντρωμένες στους νομούς Αττικής και Θεσσαλονίκης. Έτσι σε καμία άλλη ευρωπαϊκή χώρα δεν υπάρχουν περιοχές (νομοί), όπου ο αγροτικός τομέας απασχολεί το 30-50% του πληθυσμού, όπως συμβαίνει στην Ελλάδα. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι ότι ολόκληροι νομοί της Ελλάδας, όπου δεν υπάρχουν παρά ελάχιστες βιομηχανικές ή βιοτεχνικές δραστηριότητες, να εξαρτώνται πλήρως σχεδόν από τον αγροτικό τομέα (Σκουρής Β.¹⁴, 1998).

Ο ελληνικός αγροτικός χώρος περιλαμβάνει πολλές αγροτικές εκμεταλλεύσεις πολύ μικρού μεγέθους, σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 90% περίπου των αγροτικών εκμεταλλεύσεων στη χώρα μας έχει έκταση μικρότερη από 100 στρ. και το μέσο μέγεθος σε ολόκληρη τη χώρα είναι 50 στρ.¹⁵, όταν στο σύνολο της

¹³ Περίπου 20% έναντι 5-6% στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

¹⁴ Πρώην Πρόεδρος ης Ο.Κ.Ε. (Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος).

¹⁵ Στοιχείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δεν περιλαμβάνει εκμεταλλεύσεις κάτω των 10 στρεμμάτων.

ΕΕ ο αντίστοιχος μέσος όρος είναι 160 στρ. Το γεγονός αυτό, παρά τις προσπάθειες εντατικοποίησης της αγροτικής παραγωγής (με συχνά, αρνητικά για το περιβάλλον και την υγεία αποτελέσματα), αναπόφευκτα οδηγεί σε χαμηλά εισοδήματα και επιβάλλει την αναζήτηση εισοδημάτων εκτός αγροτικής εκμετάλλευσης και εκτός γεωργίας (Σαπουνάς & Μηλιάκος, 1996). Παράλληλα, ένα άλλο κύριο χαρακτηριστικό στην Ελλάδα είναι ότι στην ελληνική αγροτική παραγωγή, κυριαρχούν τα προϊόντα φυτικής προέλευσης περισσότερο από αυτά της ζωικής που προσφέρουν υψηλότερα αγροτικά εισοδήματα, επειδή έχουν μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία στην παραγωγή τους.

Στην υπόλοιπη Ε.Ε. η κατάσταση είναι ακριβώς αντίστροφη. Όλα τα παραπάνω οδηγούν στο τελικό αποτέλεσμα, τα αγροτικά εισοδήματα στην Ελλάδα να είναι πολύ χαμηλότερα από τον μέσο όρο των αντιστοίχων εισοδημάτων στην Ε.Ε., η αγροτική παραγωγή να έχει έντονη εποχικότητα και συνεπώς να μην καλύπτει πλήρως τις ανάγκες της απασχόλησης σε σημαντικές χρονικές περιόδους. Πρέπει συνεπώς να είναι σαφές ότι ο ελληνικός αγροτικός τομέας αδυνατεί να προσφέρει στους Έλληνες αγρότες αντίστοιχα εισοδήματα με αυτά των εργαζομένων σε άλλους τομείς της οικονομίας στις αστικές περιοχές (Σαπουνάς & Μηλιάκος, 1996).

Στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται, οι ασχολούμενοι με τον αγροτικό τομέα, αλλά και γενικότερα οι κάτοικοι των αγροτικών περιοχών έχουν να αντιμετωπίσουν μια σειρά «προκλήσεων», σχετικά με την παραγωγική διαδικασία, που επιδρούν ουσιαστικά στην οικονομική τους κατάσταση, με κυριότερη την αλλαγή της νοοτροπίας που κυριαρχεί. Ο Έλληνας αγρότης, θα πρέπει, από αποδέκτης - επιδοτήσεων που ήταν, να εξελιχθεί σε διαχειριστή – γεωργικής εκμετάλλευσης, σε επιχειρηματία αγρότη, ικανό να παράγει ποιοτικά προϊόντα, με σεβασμό στο περιβάλλον και να είναι ανταγωνιστικός στην αγορά. Η αλλαγή της νοοτροπίας, είναι απαραίτητη, δυστυχώς όμως δεν μπορεί να γίνει από την μια μέρα στην άλλη. Απαιτούνται συντονισμένες πρωτοβουλίες που με την βοήθεια της εκπαίδευσης/κατάρτισης υπάρχουν ελπίδες για θετικά αποτελέσματα. Όμως είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι στον Ευρωπαϊκό χώρο, αλλά κυρίως στη χώρα μας, δεν υπάρχει αυθόρμητη ζήτηση ένταξης σε προγράμματα εκπαίδευσης/κατάρτισης στον αγροτικό τομέα, παρά το γεγονός ότι και οι ίδιοι οι παραγωγοί παραδέχονται τις σοβαρές ελλείψεις που έχουν σε τεχνογνωσία.

Αυτό συμβαίνει διότι στο Γυμνάσιο αλλά και στο Λύκειο δεν προβλέπονται αντικείμενα

διδασκαλίας σχετικά με το γεωργικό επάγγελμα. Ωστόσο έχουν θεσπιστεί μέτρα για την ανώτατη τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση, που προβλέπουν ειδικά τμήματα γεωργικής και κτηνοτροφικής εκπαίδευσης δηλαδή σε τεχνικά και επαγγελματικά σχολεία και Λύκεια. Επίσης σε κέντρα ανώτερης τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης ιδρύονται τμήματα γεωπονικής, δασοπονίας, τεχνολογίας αγροτικών μηχανημάτων, αρδεύσεων και εγγείων βελτιώσεων κ.α. Ακόμα σε πανεπιστημιακό επίπεδο, στην Αθήνα και την Θεσσαλονίκη λειτουργούν Γεωπονικές σχολές, ενώ στη Θεσσαλονίκη μία Δασολογική και μία Κτηνιατρική¹⁶. Οι αγρότες όμως σήμερα έχουν κι άλλες πηγές γνώσης για την γεωργία, γνώση η οποία αποκτάται μέσα από σχετικά περιοδικά αλλά και από το internet. Έτσι λοιπόν καθίστανται ενημερωμένοι για όλες τις εξελίξεις στον γεωργικό τομέα, γνωρίζουν τα νέα προϊόντα και μηχανήματα που παράγονται και δεν μένουν απομονωμένοι από την εξέλιξη της γεωργίας σε όλα τα επίπεδα.

Τα νέα λοιπόν χαρακτηριστικά του σύγχρονου αγροτικού χώρου και η προσπάθεια ενσωμάτωσής του στις νέες λειτουργίες της υπαίθρου, συνοψίζονται στο ότι ο χώρος κατέχει μια σημαντική θέση τόσο ως ποσοστό του Ακαθάριστου Αγροτικού Προϊόντος στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν όσο και στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό (Μωυσίδης, 2005). Επίσης τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά, ο αριθμός και το μέσο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, η σύνθεση της παραγωγής και το επίπεδο ανάπτυξης του αγροτικού τομέα, παρόλο που συνδέονται με την αντίστοιχη τους ανάπτυξη και τεκμηρίωση στις ανεπτυγμένες χώρες, έχουν το δικό τους «ελληνικό» πρίσμα θεώρησης και ελέγχου. Τέλος ο αγροτικός τομέας ακολούθησε το κλασικό μοντέλο της συμβολής στην ανάπτυξη της Εθνικής Οικονομίας σημειώνοντας μερική συγκεντροποίηση γης και κεφαλαίου, πληθυσμιακή συρρίκνωση, εκχρηματισμό της παραγωγικής διαδικασίας και εξαστισμό στον τρόπο ζωής στην ύπαιθρο.

Η εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής στην Ελλάδα σε εισοδηματικούς, συναλλαγματικούς και δημοσιονομικούς χώρους είχε έντονα θετικές επιπτώσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι χρηματικές μεταβιβάσεις από το Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, τμήμα Εγγυήσεων της ΕΕ για τη στήριξη των ελληνικών προϊόντων, συμβάλλουν κατά 40-45% στο καθαρό γεωργικό εισόδημα. Το αγροτικό εισόδημα ανά

¹⁶ Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών, 1978 (βλέπε Ελληνική Βιβλιογραφία).

μονάδα εργασίας πλήρους απασχόλησης αυξήθηκε με γοργούς ρυθμούς στη δεκαετία του 1980 ενώ εμφανίζει τάσεις σταθεροποίησης στη δεκαετία του 1990 (Διϋπουργική Ομάδα Σχεδιασμού Αναπτυξιακού Προγράμματος, 2000-2006).

Ωστόσο, το δημογραφικό πρόβλημα της γήρανσης του αγροτικού πληθυσμού παραμένει σοβαρό και έχει ιδιαίτερη βαρύτητα για ένα μεγάλο μέρος της ορεινής και νησιωτικής Ελλάδας. Επίσης η υποβάθμιση του περιβάλλοντος και η μη αειφόρος χρήση των φυσικών πόρων παραμένει πρόβλημα σε έξαρση. Η διάβρωση και η υφαλμύρωση των εδαφών, η εγκατάλειψη καλλιεργειών, η μη ορθολογική διαχείριση των υδάτινων πόρων, η μη ορθολογική χρήση των λιπασμάτων και γεωργικών φαρμάκων καθώς και οι δασικές πυρκαγιές αποτελούν τους κύριους παράγοντες που συμβάλλουν στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος υποθηκεύοντας τη γεωργική παραγωγική βάση της χώρας και το οικολογικό μέλλον του τόπου (Διϋπουργική Ομάδα Σχεδιασμού Αναπτυξιακού Προγράμματος, 2000-2006).

Κατά τις δεκαετίες 1960 και 1970 έχουμε τον εκσυγχρονισμό της γεωργίας στην Ευρώπη αλλά και στην Ελλάδα. Με τον εκσυγχρονισμό αυτό η ελληνική γεωργία είχε σημαντικές επιδόσεις ώστε να φτάσει στον στόχο της διατροφικής ασφάλειας. Το κράτος είτε με τα εγγειοβελτιωτικά έργα, είτε με τις επιχορηγήσεις είτε με τα συστήματα δανεισμού (καλλιεργητικά δάνεια, μακροπρόθεσμα δάνεια) έδινε πρόσβαση και στους μικρούς παραγωγούς αναγνωρίζοντας την σημασία της μικρής αγροτικής εκμετάλλευσης.

Για περισσότερα από 20 χρόνια τώρα, μετά την προσχώρηση της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1981, η ελληνική γεωργία αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της ευρωπαϊκής γεωργίας και διέπεται πλήρως από τους κανόνες της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Στο πλαίσιο αυτό, ριζικές ή ακόμα και δραματικές αλλαγές έχουν επέλθει, με αποτέλεσμα την προοδευτική μετατροπή του τομέα στην εγχώρια σκηνή.

Βασικό στοιχείο της αγροτικής πολιτικής μεταπολεμικά στην Ελλάδα, και την Ευρώπη γενικότερα, ήταν η αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας και ο εκσυγχρονισμός των γεωργικών δομών με στόχο τη διατροφική αυτάρκεια και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου στην ύπαιθρο (Ανθοπούλου, 2001). Οι κύριοι μηχανισμοί επίτευξης αυτών των στόχων περιελάμβαναν μέτρα παρέμβασης στην αγορά, όπως εγγυήσεις τιμών, δασμοί εισαγωγών και ενισχύσεις εξαγωγών σε βασικά αγροτικά προϊόντα.

Καθώς εντατικοποιούνταν η παραγωγή, χωρίς παράλληλα να ληφθούν επιτυχημένα

μέτρα για απορρόφηση της παραγωγής, δημιουργήθηκαν τεράστια πλεονάσματα και το κόστος διαχείρισης αυτών εκτινάχτηκε σε υπέρογκα ποσά. Η Ευρωπαϊκή γεωργία είχε αναπτυχθεί, εξαιτίας της ΚΑΠ, αλλά χωρίς να αποτρέψει οικονομικές ανισότητες και κοινωνικές αδικίες κατά την εφαρμογή της, ή την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος (Λουλούδης, 1999).

Στην αρχή της δεκαετίας του 1980 η ΚΑΠ βρισκόταν στο απόγειο της ισχύος της. Οι προστατευτικοί μηχανισμοί κάλυψαν τα βασικά εγχώρια προϊόντα της χώρας μας. Η άμεση και έμμεση στήριξη της ΚΑΠ έφτασε να συνεισφέρει κοντά στο 50%, στο καθαρό γεωργικό οικογενειακό εισόδημα των αγροτών της χώρας, γεγονός που την έκανε να αποτελεί ισχυρό στήριγμα της ελληνικής οικονομίας. Ο κύριος όγκος των επιδοτήσεων της ΚΑΠ ευνόησε τις εύφορες πεδινές περιοχές και τις μεγάλες καλλιέργειες (βαμβάκι, τεύτλα, σιτηρά, βιομηχανική ντομάτα, ροδάκινα, καπνά) (Κόρακας, 2001).

Αντίθετα, οι ορεινές και οι φτωχές σε φυσικούς πόρους ημιορεινές ζώνες παρέμειναν στο περιθώριο της κρατικής πολιτικής και των επενδυτικών προγραμμάτων ως μη ανταγωνιστικές σε όρους οικονομικής αποδοτικότητας στο πλαίσιο της λειτουργίας της αγοράς (Ανθοπούλου, 2001).

Στις ευνοημένες από την ΚΑΠ, περιοχές δημιουργήθηκε μια νέου τύπου επαγγελματική γεωργία. Η εντατικοποίηση των καλλιεργειών έγινε όμως σε βάρος του φυσικού περιβάλλοντος, με εξάντληση των υδάτινων πόρων και σε βάρος της ποιότητας των προϊόντων. Η παραγωγή σε διάφορες περιοχές εξελίχθηκε σε κυνήγι επιδοτήσεων και σε αδιαφορία για τα δεδομένα της αγοράς και τις επιπτώσεις στο περιβάλλον (Κόρακας, 2001).

Η εκμηχάνιση και ο εκσυγχρονισμός της γεωργικής παραγωγής, τα μεγάλα βήματα προόδου, η εντατικοποίηση της παραγωγής και της εργασίας, η αποδοτικότητα των καλλιεργειών δεν δημιούργησαν σημαντικές τάσεις συγκέντρωσης της γης και του κεφαλαίου και αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχει εξάλειψη των μικρών αγροτικών εκμεταλλεύσεων κάτι που συνέβαινε στην Δυτική Ευρώπη. Επίσης αυτά τα βήματα προόδου της ελληνικής γεωργίας δεν μπόρεσαν να αλλάξουν σημαντικά χαρακτηριστικά της, όπως την περιορισμένη μονοκαλλιέργεια ή την υποτυπώδη εξειδίκευση στο εσωτερικό της εκμετάλλευσης. Ο έλληνας αγρότης δεν νοείται σαν επάγγελμα, με αποτέλεσμα, λόγω της έλλειψης μητρώου αγροτών ο καθένας να μπορεί να δηλώσει αγρότης εφόσον είναι

κάτοχος έστω και μικρής γεωργικής γης (Δαμιανάκος Σ, 1999).

Η γεωργία αποτελεί σχεδόν μια “υποχρεωτική” ενασχόληση για νοικοκυριά που κατοικούν σε μειονεκτικές περιοχές, καθώς οι υπόλοιπες ευκαιρίες απασχόλησης σε αυτές είναι λίγες και περιορισμένες μέσα ή κοντά σε αστικά κέντρα. Παρόλα αυτά, τα νοικοκυριά που κατοικούν σε τέτοιες περιοχές, αναπτύσσουν πολύπλοκες στρατηγικές επιβίωσης που περιλαμβάνουν την γεωργία ως απαραίτητο μέρος τους, ανάλογα με το είδος των καλλιεργειών και τις δυνατότητες εύρεσης συμπληρωματικής – εναλλακτικής απασχόλησης (Κίζος Α. 2002).

Για το μέλλον της ελληνικής γεωργίας ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην ενδυνάμωση των επενδύσεων στην γεωργία, στη βελτίωση των υποδομών και στη δημιουργία συμπληρωματικών πηγών απασχόλησης στις αγροτικές περιοχές. Η νέα αυτή πολιτική θα πρέπει να είναι μακροπρόθεσμη και να εφαρμόζεται με συνέπεια. Ουσιώδες επίσης στοιχείο είναι να υπάρξουν επαρκείς αντισταθμίσεις για την περαιτέρω ενδυνάμωση του πολυλειτουργικού χαρακτήρα της γεωργίας, προβάλλοντας τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η γεωργική δραστηριότητα στο σύνολο της κοινωνίας. Δεν μπορούμε, ωστόσο, να απομονώσουμε την περιβαλλοντική και κοινωνικοοικονομική διάσταση της γεωργίας από την κύρια λειτουργία της, αυτή δηλαδή της παραγωγής τροφίμων και πρώτων υλών. Εάν ο παραγωγικός ρόλος της γεωργικής κοινότητας εγκαταλειφθεί, όλες οι άλλες παράλληλες λειτουργίες είναι επίσης καταδικασμένες σε εξαφάνιση.

2.3 Η παρουσία των μεταναστών στην ύπαιθρο χώρα

Η εργασία των μεταναστών αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της γεωργικής παραγωγής τόσο των αναπτυγμένων χωρών που ήταν παραδοσιακά χώρες υποδοχής μεταναστών (όπως οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Γαλλία, η Γερμανία και η Μ. Βρετανία), όσο και των χωρών του ευρωπαϊκού Νότου που μόλις τα τελευταία 20 χρόνια μεταστράφηκαν από χώρες εξαγωγής σε χώρες υποδοχής μεταναστών. Μάλιστα, μπορούμε να πούμε ότι οι δυο αυτές "ομάδες" χωρών συνιστούν δυο διαφορετικά "μοντέλα", τουλάχιστον σε ορισμένες πτυχές το μεταναστευτικού φαινομένου.

Οι μετανάστες προσελκύνονται σε οικονομικά ανεπτυγμένες περιοχές όπου υπάρχει εργασία. Γι' αυτό το λόγο στην Ελλάδα, οι συγκεντρώσεις μεταναστών παρατηρούνται

στην Αττική και σε τουριστικές περιοχές όπως τα νησιά (Κυριάκου Ι., 2004). Οι πόλεις όμως και τα νησιά δεν είναι οι μόνες περιοχές όπου υπάρχουν θέσεις εργασίας. Αναφέρθηκε παραπάνω ότι οι νέοι της υπαίθρου απομακρύνονται από αυτήν και προτιμούν περισσότερο την ζωή και την εργασία στις πόλεις. Αυτό σημαίνει δύο πράγματα. Πρώτον κάποιες περιοχές στην ύπαιθρο, κυρίως αναφέρομαι σε χωριά, αρχίζουν να ερημώνουν και δεύτερον οι θέσεις εργασίας που προσφέρει η ύπαιθρος και πιο συγκεκριμένα η γεωργία μένουν κενές. Πέραν λοιπόν της Αττικής και των νησιών όπου συγκεντρώνονται μετανάστες στην Ελλάδα και η ύπαιθρος απορροφά σημαντικό αριθμό μεταναστών, οι οποίοι ζουν και απασχολούνται σε αυτή.

Ο Κασίμης Χ. σε πρόσφατη εργασία του για το πανεπιστήμιο του Ελσίνκι με τίτλο «Δημογραφικές Αλλαγές και πολυ-λειτουργικός ρόλος του εργατικού δυναμικού των μεταναστών στην αγροτική Ευρώπη» σημειώνει ότι στη Βόρεια Ευρώπη (Ιρλανδία, Μ. Βρετανία, Σκανδιναβικά κράτη και κυρίως Νορβηγία) μετά την ένταξη των νέων κρατών-μελών το 2004, ο αγροτικός τομέας και οι άλλες δραστηριότητες στην ύπαιθρο ενισχύθηκαν σημαντικά με νόμιμο και φθινό εργατικό δυναμικό. Επίσης αναφέρει ότι η ύπαιθρος σε ορισμένες από αυτές τις χώρες απορροφά το μεγαλύτερο ποσοστό από αυτούς τους μετανάστες.

Στην ίδια εργασία αναφέρεται ότι στην Ελλάδα όπως και στις άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης, μετά τη δεκαετία του 1980 αλλάζει η γεωργία και περνάει στο μοντέλο των εντατικών καλλιεργειών, με αύξηση των καλλιεργημένων εκτάσεων και εστίαση στις εξαγωγές προϊόντων. Στη χώρα μας το 17,5% του καταγεγραμμένου εργατικού δυναμικού των μεταναστών και το 16% του εργατικού δυναμικού των ημεδαπών απασχολείται στον αγροτικό τομέα. Οι προερχόμενοι από τα Βαλκάνια, την Αφρική και την Ασία μετανάστες τείνουν να εξελιχθούν στους μοναδικούς «τροφοδότες» εργασίας του αγροτικού τομέα¹⁷.

Με την παρουσία τους στην ύπαιθρο και την εργασία τους στην γεωργία οι μετανάστες καλύπτουν σε σημαντικό βαθμό την έλλειψη εργατικών χεριών και βοηθάνε στην εποχιακή ζήτηση του εργατικού δυναμικού (Κασίμης, 2003). Κάθε περιφέρεια συγκεντρώνει τα αιτήματα των γεωκτηνοτρόφων και άλλων ειδικοτήτων και καταρτίζει πρόταση προς το Υπουργείο Απασχόλησης, προκειμένου να φτάσουν στην Ελλάδα αλλοδαποί εποχικοί

17 [HTTP://WWW.KORINTHOSBLOGS.GR](http://www.korinthosblogs.gr) - Πολίτης της Κορινθίας - Αγώνας άγονος από τους μετανάστες, αφιέρωμα της εφημερίδας «Καθημερινή» στην έρευνα του καθηγητή και δημοτικού συμβούλου της περιοχής κ. Κασίμη.

εργάτες σε εξάμηνη ή ετήσια βάση, στο πλαίσιο διακρατικών συμβάσεων, όπως συμβαίνει με τις περιπτώσεις της Αλβανίας και της Βουλγαρίας, που «προμηθεύουν» την Ελλάδα με πληθώρα εργατικών χεριών σε εποχική απασχόληση (Κουταλιανού Ζ. & Τσιγγάνας Θ., 2008).

Το σύνολο των οικονομικών μεταναστών που έρχονται στην Ελλάδα για να εργαστούν, απασχολούνται κυρίως σε κλάδους όπου απαιτείται υψηλό ποσοστό ανειδίκευτης ή ημιειδικευμένης εργασίας και γενικότερα σε θέσεις απασχόλησης όπου οι αμοιβές είναι χαμηλές, η ασφάλεια στην εργασία είναι μειωμένη και τα καθήκοντα βαριά και επικίνδυνα (Κασίμης, 2007). Ενδιαφέρον έχει η τοποθέτηση¹⁸ του Κουζή Γ., ο οποίος αναφέρει ότι η εργατική τάξη στην Ελλάδα μεταμορφώθηκε και ότι ο έλληνας εργαζόμενος απέκτησε δεξιότητες μετά από την εξοικείωση του με τις νέες τεχνολογίες. Τα κενά που άφησε όμως στο χώρο των ανειδίκευτων εργαζομένων, έρχονται να το συμπληρώσουν οι μετανάστες. Οι θέσεις εργασίας στην γεωργία έχουν αυτά τα χαρακτηριστικά της ανειδίκευτης ή ημιειδικευμένης εργασίας με αποτέλεσμα πολλοί από τους μετανάστες που έρχονται στη χώρα μας να προτιμούν την απασχόλησή τους σε αυτή.

Μια χώρα όπως η Ελλάδα, που έχει μετατραπεί σε χώρα υποδοχής μεταναστών μπορούμε να πούμε ότι χαρακτηρίζεται αφενός από την ζήτηση εργατικών χεριών και αφετέρου από την ανάγκη συνεχούς τροφοδότησης του εργατικού δυναμικού σε μακροχρόνια βάση, προκειμένου να εκπληρώσει τον στόχο της οικονομικής ανάπτυξης σε όλους τους τομείς.

Με ποιον τρόπο συμμετέχουν όμως οι μετανάστες στην παραγωγή μιας χώρας και γιατί φαίνεται τόσο σημαντική η παρουσία τους; Η απάντηση σε αυτό βασίζεται κυρίως στο εισόδημα των μεταναστών που λαμβάνουν στη χώρα υποδοχής. Ένα μέρος αυτού του εισοδήματος ή του μισθού των μεταναστών θα πάει υπό μορφή εμβασμάτων στη χώρα προέλευσής τους και το οποίο μπορεί να αποτελέσει μέρος της ζήτησης προϊόντων της χώρας υποδοχής από τη χώρα προέλευσης, ενώ το υπόλοιπο, που πιθανόν να είναι και το περισσότερο, θα καταναλωθεί εντός της χώρας υποδοχής για την αγορά καταναλωτικών αγαθών. Τέτοια εισοδήματα ενισχύουν τη συνολική ζήτηση και/ ή την παραγωγή, ενώ η αύξηση της παραγωγής επιφέρει και αύξηση της απασχόλησης (της απασχόλησης των

¹⁸ Η άποψη του Κουζή Γ., υπάρχει στο κείμενο «Οι ξεχασμένοι της Πρωτομανιάς», που είναι αναρτημένο στο INTERNET από τις 26 Μαΐου του 2005, στην διεύθυνση

Ελλήνων), (Ιωακείμογλου Η. 1999). Έτσι γίνεται κατανοητό ότι μετανάστευση συμβάλλει θετικά ως προς την αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας διότι αυξάνει την παραγωγή και την απασχόλησή της, ενώ μπορεί επίσης να συμβάλλει στην αύξηση του πληθυσμού και του εργατικού δυναμικού της.

Ο Κασίμης Χ. επιχειρεί να συγκροτήσει κάποιες κατηγορίες των μεταναστών που εμφανίζονται στην ελληνική ύπαιθρο. Θεωρεί λοιπόν ότι στην Ελλάδα υπάρχει μια κατηγορία μεταναστών που απασχολούνται σαν μόνιμο ή ημι-μόνιμο εργατικό δυναμικό στη γεωργία και παρουσιάζουν κατά φύλο οικογενειακό καταμερισμό εργασίας όταν υπάρχει σύζυγος. Ο σύζυγος εργάζεται σαν μόνιμος μισθωτός στη γεωργία και η σύζυγος παρέχει κατ' οίκον υπηρεσίες ή εργάζεται στη μεταποίηση αγροτικών προϊόντων.

Μια άλλη κατηγορία μεταναστών είναι αυτοί που εργάζονται ως αυτοαπασχολούμενοι αγρότες οι ίδιοι που είτε νοικιάζουν άμεσα γη είτε αναλαμβάνουν μισιακά¹⁹ την καλλιέργεια ενώ υπάρχουν και μετανάστες που απασχολούνται κατά κύριο λόγο ή αποκλειστικά εκτός γεωργίας σε άλλες μη-γεωργικές δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν στην ύπαιθρο.

Τέλος αναφέρει κι άλλη μια κατηγορία μεταναστών, τους εποχικούς εργάτες χωρίς οικογένειες, που τους θεωρεί μη-ενταγμένους και οι οποίοι συνήθως ζουν και εργάζονται σε καθεστώς ανασφάλειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Αυτοί οι μετανάστες δεν έχουν σαφές μεταναστευτικό σχέδιο, χαρακτηρίζονται από ευκαιριακή συμπεριφορά και καταλαμβάνουν τη χαμηλότερη θέση στη διαστρωμάτωση των μεταναστών (Κασίμης 2007).

Οι άνθρωποι αυτοί που αφήνουν τις πατρίδες τους έρχονται στη χώρα μας με την ελπίδα αφενός μεν μιας καλύτερης ζωής στα πλαίσια ενός βιώσιμου και πολιτισμένου περιβάλλοντος όπως αυτό που προσφέρει η Ελλάδα, αφετέρου δε ελπίζουν στην εύρεση μιας εργασίας ικανής για να τους βοηθήσει να ορθοποδήσουν στη χώρα μας δημιουργώντας καλύτερες συνθήκες γι' αυτούς αλλά και για την οικογένειά τους που είτε βρίσκεται εδώ είτε μένει πίσω στην χώρα προέλευσης του μετανάστη. Οι μετανάστες ζουν δίπλα μας, πολλές φορές σαν ενιαίο ξένο σώμα, αντιμετωπίζοντας κινδύνους, διακρίσεις και έχοντας πάντα στο μυαλό τον φόβο της επιστροφής ξανά στην πατρίδα τους. Στην

19 Κάποιος ιδιοκτήτης γης νοικιάζει τη γη του σε άλλο φυσικό πρόσωπο για να την καλλιεργήσει και παίρνει ποσοστό από το παραγόμενο προϊόν.

ύπαιθρο, οι μετανάστες είναι αυτοί που θα μαζέψουν τις ελιές, οι μετανάστες είναι αυτοί που θα ξαναχτίσουν τις «πεζούλες» και θα κλαδέψουν τα δέντρα που εγκατέλειψαν οι Έλληνες φεύγοντας για τη Γερμανία. Οι μετανάστες είναι αυτοί που αναλαμβάνουν τις «βαριές» δουλειές που σχετίζονται με την παραγωγή των αγροτικών προϊόντων και είναι αυτοί που κατά κύριο λόγο απασχολούνται στα εργοστάσια παραγωγής, συντήρησης και συσκευασίας των προϊόντων αυτών.

Η έρευνα²⁰ των Ντ. Βαΐου και Κ. Χατζημιχάλη που σχετιζόταν με την γεωργία στη Βόρεια Ελλάδα, έδειξε ότι η υπερεκμετάλλευση φτηνών ξένων εργατών κάλυψε τα τοπικά ελλείμματα εργασίας, αύξησε την απόδοση του αγροτικού τομέα, κράτησε σταθερά τα ημερομίσθια στην γεωργία και τους άλλους τομείς και έμμεσα συγκράτησε προς τα κάτω τις τιμές των αγροτικών προϊόντων. Επίσης εύρημα της εργασίας αυτής αποτελεί το ότι η εργασία των παράνομα εργαζομένων Πολωνών και Αλβανών δεν υποκατέστησε εργασίες των ντόπιων, αλλά πραγματοποιήθηκε κατά 34% σε τομείς όπου, αν δεν υπήρχαν οι ξένοι εργάτες, δεν θα γινόταν καμιά εργασία.

Οι επιπτώσεις της παρουσίας των μεταναστών στην ύπαιθρο είναι αναμφίβολα θετικές. Το είδος της συνεισφοράς, η έκταση και το βάθος των συνεπειών στη χώρα υποδοχής εξαρτάται από το μέγεθος και τη σύνθεση (ηλικιακή, εθνική, φύλο, εκπαίδευση κ.λπ.) των μεταναστευτικών ροών που κατευθύνονται προς τις αγροτικές περιοχές, αλλά και από την κοινωνικοοικονομική τους διάρθρωση. Εξαρτάται επίσης σε πολύ μεγάλο βαθμό από τη χώρα υποδοχής (διάρθρωση της οικονομίας, θεσμικό πλαίσιο για τη μετανάστευση κ.λπ.) που προσδιορίζει σε τελευταία ανάλυση τόσο το ποιοι μεταναστεύουν σε κάθε χώρα όσο και το πώς εντάσσονται στο οικονομικο-κοινωνικό γίγνεσθαι σε αυτήν (Λαμπριανίδης Λ., 2007).

20 Η έρευνα αυτή αποτελεί μια προσπάθεια αποτύπωσης ερευνητικά της παρουσίας και της απασχόλησης των ξένων εργατών στην εντατική γεωργία της Βόρειας Ελλάδας. Πραγματοποιείται στους Νομούς Πέλλας και Ημαθίας τα έτη 1987, 1989 και 1993. Στη βιβλιογραφία στο Βαΐου Ντ. Και Χατζημιχάλη Κ., 1994.

Μ Ε Ρ Ο Σ Β΄ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΝΕΟΧΩΡΑΚΙ ΘΗΒΩΝ ΚΑΙ Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

1.1 Ο Σχεδιασμός και η Μεθοδολογία της έρευνας

Στα πλαίσια μιας πανεπιστημιακής εργασίας σε μεταπτυχιακό επίπεδο, όπως είναι η παρούσα, δεν υπάρχει η δυνατότητα για μία σε βάθος ανάλυση οποιουδήποτε ζητήματος λόγω των χρονικών αλλά και των οικονομικών περιορισμών που υπάρχουν. Ωστόσο μετά την ολοκλήρωση της έρευνας και της ανάλυσης των αποτελεσμάτων σε αυτήν την εργασία μπορεί κανείς να οδηγηθεί σε χρήσιμα συμπεράσματα για ένα ζήτημα πολύ σοβαρό όπως είναι η συμβολή των ξένων οικονομικών μεταναστών στη μη ερήμωση της υπαίθρου. Η εικόνα των άδειων χωριών, που παρατηρείται σε κάποιες περιπτώσεις στην Ελλάδα με ελάχιστους ηλικιωμένους κατοίκους, είναι αυτή που αντιστοιχεί στην ερήμωση της

υπαίθρου με την έννοια που χρησιμοποιείται στην παρούσα μελέτη. Συγκεκριμένα, η ερήμωση ορίζεται εδώ ως η ενδεχόμενη φυγή των νέων από την κοινότητα που μελετάται, με αποτέλεσμα μελλοντικά να έχουν μείνει πολύ λίγοι κάτοικοι μεγάλης ηλικίας, να μην υπάρχουν δουλειές, να μην λειτουργούν μαγαζιά και σχολεία και σταδιακά η κοινότητα να χάσει την εικόνα ενός «ζωντανού» χωριού όπως είναι σήμερα.

Η έρευνα που διεξήχθη καθώς και η ανάλυση είχαν σαν βασικό στόχο την διερεύνηση των αρχικών υποθέσεων εργασίας που αναφέρονται:

- στη συμβολή των μεταναστών στην αύξηση της γεωργικής παραγωγής αλλά και στην διευκόλυνση της αγροτικής εργασίας των κατοίκων της κοινότητας,
- στη συμβολή των μεταναστών στη μη ερήμωση της κοινότητας αλλά και στην ανάπτυξη της κοινότητας με την έννοια ότι προσφέρουν μια ανάσα ζωής στην περιοχή και στην κοινωνία της,
- στη θέληση των μεταναστών για μόνιμη εγκατάσταση στην κοινότητα, αυτών και των οικογενειών τους,
- στην δυνατότητα που έχουν οι ντόπιοι σε νεαρή ηλικία να ασχολούνται και με εξωγεωργικές εργασίες αυξάνοντας με αυτόν τον τρόπο το εισόδημά τους.

Για την διεξαγωγή της έρευνας χρειάστηκε να επιλεγεί μια συγκεκριμένη περιοχή που θα πληρούσε τα εξής κριτήρια:

- I. μια επαρχιακή κοινότητα που να χαρακτηρίζεται από την απασχόληση των κατοίκων της στη γεωργική παραγωγή,
- II. μια κοινότητα στην οποία υπάρχει μεγάλος αριθμός ξένων οικονομικών μεταναστών που απασχολούνται στη γεωργική παραγωγή.

Η επιλογή της κοινότητας έγινε με την βοήθεια του επιβλέποντος καθηγητή μου κ. Α. Μουσιδή αλλά και κάποιων συγγενών μου που βρίσκονται κοντά στην περιοχή και με πληροφόρησαν για την συγκεκριμένη κοινότητα. Η κοινότητα που επιλέχθηκε είναι το Νεοχωράκι Θήβας. Έχει 557 κατοίκους (ΕΣΥΕ, 2001), οι οποίοι ασχολούνται στη γεωργία και κτηνοτροφία. Ανήκει στο Δήμο της Θήβας, που χαρακτηρίζεται από τον μεγάλο αριθμό αλλοδαπών που εργάζονται εκεί. Συγκεκριμένα στον δήμο της Θήβας συνολικά υπάρχουν 2382 αλλοδαποί (Πίνακας, 6 και Διάγραμμα 3) και ειδικότερα στο Νεοχωράκι Θηβών έχουν καταγραφεί 128 άτομα που αποτελούν μόνιμο πληθυσμό με ξένη υπηκοότητα (Πίνακας, 7). Σύμφωνα με την κοινότητα Νεοχωρακίου οι εποχικοί μη νόμιμοι μετανάστες

που δεν είναι καταγεγραμμένοι στα αρχεία της κοινότητας μπορεί να φτάσουν και τα 1000 άτομα ξεπερνώντας κατά πολύ τον πληθυσμό των γηγενών.

Πίνακας 1. Αριθμός Αλλοδαπών κατά φύλο στο δήμο Θηβαίων

Φύλο	Αριθμός Αλλοδαπών	Ποσοστό %
Άρρενες	1.594	66 , 9
Θήλεις	788	33 , 1
Σύνολο	2.382	100 , 0

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού, 2001.

Σύμφωνα με τη γραμματέα του χωριού και υπεύθυνη της εγγραφής των μεταναστών στον Ο.Γ.Α., έχουν καταγραφεί για το 2008, 140 ξένοι οικονομικοί μετανάστες. Όλοι αυτοί οι μετανάστες απασχολούνται στην γεωργική παραγωγή.

Πίνακας 2. Μόνιμος πληθυσμός με ξένη υπηκοότητα κατά Δημοτικό Διαμέρισμα

	Σύνολο
Σύνολο Χώρας	761.813
Νομός Θηβαίων	2.382
ΔΔ. Νεοχωρακίου	128

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού, 2001.

Διάγραμμα 4

Πηγή : Απογραφή Πληθυσμού, 2001, Ε.Σ.Υ.Ε.

Πραγματοποιήθηκε μια ποιοτική έρευνα με ημι-δομημένες συνεντεύξεις σε εκπροσώπους και τοπικούς φορείς αλλά και κατοίκους της κοινότητας (20 συνεντεύξεις²¹). Συγκεντρώθηκαν πληροφορίες και στοιχεία που αναφέρονταν:

- i. στα χαρακτηριστικά των ξένων οικονομικών μεταναστών στην κοινότητα (εθνικότητα, φύλο, κύρια απασχόληση, αριθμός, χρονολογία εμφάνισής τους στην κοινότητα),
- ii. στις σχέσεις των μεταναστών με τους ντόπιους (κοινωνικές εκδηλώσεις, συμβίωση, συμπεριφορές),
- iii. στις συνθήκες διαβίωσης, εργασίας και ένταξης των μεταναστών,
- iv. στον γενικότερο ρόλο που έχουν στην κοινότητα, στην γεωργία, στην οποία απασχολούνται και στην κοινωνία, στην οποία εντάσσονται.

Επιπλέον, εκτός των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν, μέρος της έρευνας αποτέλεσε και η αναζήτηση στοιχείων από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία. Τα στοιχεία αυτά είναι από την απογραφή του 2001 και περιέχουν αριθμούς για την παρουσία των αλλοδαπών στην Ελλάδα, στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου της Θήβας αλλά και στην κοινότητα Νεοχωράκι Θηβών. Ακόμα εξετάστηκαν στοιχεία των κατοίκων της κοινότητας

²¹ Στο Παράρτημα υπάρχει ο οδηγός συνέντευξης.

από την ίδια απογραφή καθώς και κάποια στοιχεία που αφορούν μια έρευνα για το 2005 με πληροφορίες για τα παραγόμενα προϊόντα και τα γεωργικά μηχανήματα της κοινότητας. Επίσης έγιναν και ενδεικτικές ερωτήσεις σε πέντε μετανάστες που απασχολούνται μόνιμα στην κοινότητα για να διαπιστωθεί το τι θα κάνουν στο μέλλον, αν θα φύγουν ή όχι από το Νεοχωράκι. Σχεδόν κανείς δεν ήθελε από τους μετανάστες να απαντήσει στις συνεντεύξεις, ωστόσο αυτοί που απάντησαν απασχολούνται όλοι σε ένα συσκευαστήριο της κοινότητας και μετά από προτροπή του αφεντικού τους που και αυτός είχε συμμετάσχει στις συνεντεύξεις των κατοίκων.

Η πρώτη προσέγγιση με την περιοχή της έρευνας έγινε τηλεφωνικώς με την βοήθεια του κ. Μωυσίδη Α. αλλά και της καθηγήτριας Μιχαλοπούλου Α. Η πρώτη επικοινωνία ήταν με τον κοινοτάρχη της περιοχής, ο οποίος αποτέλεσε τον άνθρωπο κλειδί για ευκολότερη διεξαγωγή της έρευνας, καθώς μέσα σε λίγο χρονικό διάστημα είχε ενημερώσει πολλούς ανθρώπους στην κοινότητα για το σκοπό της παρουσίας μου εκεί και είχε προετοιμάσει κατά κάποιο τρόπο το «έδαφος». Από την αρχή ο κοινοτάρχης είχε εκφράσει την απαισιοδοξία του για τον αριθμό των συνεντεύξεων καθώς θεωρούσε ότι ήταν δύσκολο να βρεθούν 20 άνθρωποι από την κοινότητα, οι οποίοι θα συμμετείχαν σε μια συνέντευξη για ένα θέμα σαν κι αυτό των ξένων οικονομικών μεταναστών που βρίσκονταν εκεί. Ευτυχώς οι φόβοι του δεν επαληθεύτηκαν και παρόλο που αρχικά στόχευα σε έναν αριθμό 15 συνεντεύξεων, η έρευνα ολοκληρώθηκε με 20 συνεντεύξεις. Ο δεύτερος άνθρωπος, με τον οποίο επικοινωνήσα αμέσως μετά την πρώτη μου συνάντηση με τον κοινοτάρχη, ήταν η κ. Λιάσκα-Κοροπούλη Ρ., η οποία είναι υπεύθυνη στο νηπιαγωγείο της περιοχής και συγγραφέας ενός βιβλίου που αναφέρεται στην κοινότητα Νεοχωρακίου.

Για τις ανάγκες της έρευνας χρειάστηκε να αφιερώσω τέσσερις μέρες παρουσίας μου στην κοινότητα. Η κοινότητα έχει απόσταση από την Αθήνα μία ώρα και δέκα λεπτά. Οι άνθρωποι που ανέφερα παραπάνω μου υπέδειξαν το που θα έπρεπε να απευθυνθώ όσον αφορά τις συνεντεύξεις. Ωστόσο το σύνολο των κατοίκων που δέχτηκαν να απαντήσουν στις συνεντεύξεις βρέθηκε μέσα από τηλεφωνικό κατάλογο. Οι συνεντεύξεις έγιναν είτε σε σπίτια, είτε σε κάποιο καφενείο, είτε σε ένα από τα πλυντήρια της κοινότητας αλλά και στο γραφείο της κοινότητας.

Κατά τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων, είχα να αντιμετωπίσω ορισμένες δυσκολίες

όπως για παράδειγμα την άρνηση κάποιων κατοίκων στο να συμμετέχουν στην έρευνα. Συγκεκριμένα ένας στους τρεις δεν δεχόταν να συμμετάσχει. Κυρίως δεν δέχονταν να απαντήσουν οι γυναίκες της κοινότητας. Στο σύνολο των συνεντεύξεων, μόνο τρεις είναι γυναίκες. Το παράξενο βέβαια, είναι ότι όταν είχα μια συνέντευξη σε κάποιο σπίτι στον σύζυγο, η σύζυγος που ήταν παρούσα και άκουγε, ήθελε κι αυτή να δώσει απαντήσεις, όχι όμως να δώσει η ίδια συνέντευξη ενώ είχε γνώση επί του θέματος. Επίσης υπήρχαν προβλήματα με ανθρώπους, που ενώ ήταν γραμμένοι στον τηλεφωνικό κατάλογο και τους έψαχνα, έβρισκα ότι κάποιοι ή είχαν πεθάνει ή δεν ήταν σε θέση να απαντήσουν για διάφορους λόγους.

Η κυριότερη όμως δυσκολία που αντιμετώπισα, ήταν το ότι όσοι απαντούσαν, δεν έλεγαν πάρα πολλά. Συνήθως απαντούσαν με «ένα ναι ή ένα όχι». Χρειαζόταν να κάνω επιπλέον ερωτήσεις για να μου πουν κάτι παραπάνω. Εκτός ελαχίστων περιπτώσεων, οι άνθρωποι αυτοί ήταν πολύ κλειστοί απέναντί μου και πρόσεχαν τι θα πουν και πως θα το πουν. Αυτό όμως δεν αποτέλεσε εμπόδιο στο να δοθεί κατά την άποψή μου μια αξιόπιστη εικόνα για την παρουσία των μεταναστών στην κοινότητα και να βγουν κάποια συμπεράσματα για τον ρόλο τους εκεί.

Αν εξαιρέσει κανείς λοιπόν αυτές τις δυσκολίες και βεβαίως την δυσκολία της πρώτης προσέγγισής μου μιας ξένης κοινότητας αλλά και της αποδοχής μου από αυτή, γενικότερα η έρευνα προχώρησε σε γρήγορο ρυθμό παρά την παντελή έλλειψη εμπειρίας μου στη διεξαγωγή συνεντεύξεων. Αφού ολοκληρώθηκαν οι συνεντεύξεις στην κοινότητα, αμέσως μετά ξεκίνησε η συγγραφή της παρούσης μελέτης με στόχο την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της συγκεκριμένης έρευνας.

1.2 Χαρακτηριστικά της κοινότητας

Το Νεοχωράκι είναι μια μικρή κοινότητα 557 κατοίκων, από τους οποίους οι 282 αποτελούν τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό του χωριού (ΕΣΥΕ, 2001) και βρίσκεται 10 χλμ. ανατολικά της Θήβας. Η περιοχή χαρακτηρίζεται ως τοπικό διαμέρισμα του δήμου Θήβας. Οι κάτοικοί του είναι στην πλειοψηφία τους αγρότες και ασχολούνται με την καλλιέργεια και την τυποποίηση γεωργικών προϊόντων. Ο Γ.Δ. Τσεβάς χαρακτηριστικά γράφει 'Νηχώρι, (κάτοικοι 288). Κείται ανατολικά των Θηβών. Είναι νέον χωρίον

οικισθέν μετά την επανάστασιν. Οι κάτοικοι είναι γεωργοί και κτηνοτρόφοι και η γη αυτών είναι πλούσια παράγουσα άφθονον σίτον, καπνά και νομήν δια τα κτήνη.’’ (Γ.Δ.Τσεβάς, 1866-1944).

Όπως φαίνεται από το αρχείο της κοινότητας Νεοχωρίου, από το 1750, το χωριό βρισκόταν σε άλλη τοποθεσία, χτισμένο στο κτήμα Γκολέμη²², απέναντι από το Μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής που βρίσκεται στην έξοδο του χωριού από την πλευρά της Θήβας και τότε ονομαζόταν Παλαιοχώρι. Το 1821 όμως, κατά την ελληνική επανάσταση εναντίον της Τουρκοκρατίας το συγκεκριμένο χωριό καταστράφηκε από τους Τούρκους που υποχωρούσαν με αποτέλεσμα οι λίγοι διασωθέντες κάτοικοι, να προχωρήσουν σε νέα ανοικοδόμηση του χωριού. Οι κάτοικοι που απέμειναν μετά την καταστροφή ήταν μόλις δυο οικογένειες - κατ άλλους επτά- και ασχολούνταν σύμφωνα με μαρτυρίες, κυρίως με την κτηνοτροφία (Λιάσκα-Κοροπούλη Ρ., 2006).

Οι εναπομείναντες κάτοικοι ήρθαν και εγκαταστάθηκαν στην τοποθεσία Λιέδεζα²³ στην περιοχή της Αγίας Κυριακής. Το σημερινό χωριό παλιά ήταν δάσος. Το Παλαιοχώρι όταν έφυγαν οι Τούρκοι, ο Σαμουήλ Γκολέμης, το πούλησε σε κάποιον Ζώτο και αυτός αργότερα στον Διονύση Παπαθεοδώρου στην Θήβα. Το 1919 όπως φαίνεται από το αρχείο της κοινότητας «οι κάτοικοι του Νεοχωρίου αγόρασαν τα 2/3 από το τσιφλίκι του Γκολέμη δυνάμει συμβολαίου εκ των Διονυσίου Παπαθεοδώρου και Σταμέλλου Παπασταμέλλου συνταχθέντος σχετικού σχεδιαγράμματος παρά του κ. Καλλίνικου μηχανικού» 59/29 Νοεμβρίου 1931. Έγινε διανομή 52 κλήρων (Λιάσκα-Κοροπούλη Ρ., 2006).

Στην περιοχή αυτή του σημερινού χωριού, υπήρχε άφθονο νερό που το χρησιμοποιούσαν για την λειτουργία παλιού υδρόμυλου, κοινοτικού. Επίσης βόρεια του χωριού υπάρχει το όρος Σωρός γνωστό κατά την αρχαιότητα ως Τελχίνιον όρος. Εκεί υπήρχε λατομείο απ’ όπου οι κάτοικοι μετέφεραν πέτρες, για να κτίσουν τα σπίτια τους. Μέχρι το 1954 το όνομα του χωριού ήταν Νεοχώρι. Από τις 16 Μαΐου στα πρακτικά της κοινότητας το χωριό αναφέρεται ως Νεοχωράκι, χωρίς να υπάρχει κάποια απόφαση. Η αλλαγή αυτή έγινε γιατί υπήρχε και Νεοχώρι του δήμου Θεσπιών και αυτή η συνωνυμία δημιουργούσε προβλήματα στην αλληλογραφία της κοινότητας (Λιάσκα-Κοροπούλη Ρ., 2006).

²² Σαμουήλ Γκολέμης, πασάς των Τούρκων.

²³ Τείχος στην αρβανίτικη διάλεκτο.

Όπως ανέφερα παραπάνω οι κάτοικοι στο Νεοχωράκι ασχολούνται με την γεωργία και την κτηνοτροφία. Τα πιο παλιά χρόνια καλλιεργούσαν σιτάρι, κριθάρι και λαθούρι, ενώ μετά το 1939 άρχισαν να ασχολούνται με την καλλιέργεια της πατάτας. Το όργωμα και το αλώνισμα γινόταν με τα ζώα (άλογα και μουλάρια), η σπορά με τα χέρια, ενώ ο θερισμός γινόταν με τα δρεπάνια. Η χρήση όμως της τεχνολογίας στην ελληνική γεωργία και κτηνοτροφία άλλαξε τα δεδομένα στην γεωργική παραγωγή και στη ζωή των κατοίκων του χωριού. Τώρα πια, όλες σχεδόν οι γεωργικές εργασίες εκτελούνται με γεωργικά μηχανήματα, που είναι ειδικά για κάθε είδος εργασίας και για κάθε επιδιωκόμενο στόχο της καλλιέργειας.

Σε διπλανή κοινότητα που απέχει 12 χιλιόμετρα από το Νεοχωράκι έχει γίνει μια σε βάθος έρευνα με θέμα την σύγχρονη τεχνολογία και τους αλλοδαπούς μετανάστες από τον Μ. Πέτρου. Οι δύο αυτές κοινότητες έχουν τα ίδια δομικά χαρακτηριστικά των συστημάτων αγροτικής παραγωγής αλλά και κοινωνικής οργάνωσης. Είναι κοινότητες εντατικής γεωργίας, χαρακτηρίζονται από τις σύγχρονες εκμεταλλεύσεις και αναπτύσσουν συστηματικά τη γεωργία στην περιοχή τους. Όπως αναφέρει ο Πέτρου Μ. οι εκμεταλλεύσεις στην κοινότητα που μελετά έχουν τη μορφή σύγχρονων γεωργικών εκμεταλλεύσεων και χαρακτηρίζονται από τις πρακτικές μιας σύγχρονης επιχείρησης όπως τεχνογνωσία, πληροφόρηση για τις αγορές (εγχώριες και εξωτερικές), χρηματοδότηση, έρευνα, ανταγωνισμός και το ίδιο συμβαίνει και με τις εκμεταλλεύσεις στο Νεοχωράκι.

Το ιδιαίτερο όμως χαρακτηριστικό της κοινότητας Νεοχωρακίου είναι η περιαστικότητα που παρουσιάζει καθώς απέχει μόλις 10 χιλιόμετρα από την Θήβα. Αυτή η μικρή απόσταση από την πόλη βοηθάει τους κατοίκους σε πολλούς τομείς. Κάποιοι κατοικούν μόνιμα στη Θήβα αλλά εργάζονται για παράδειγμα σε χωράφια στο Νεοχωράκι αλλά και το αντίστροφο καθώς κάποιοι κάτοικοι του χωριού εργάζονται στη Θήβα και παρατηρείται η ημερήσια παλινδρόμηση. Επίσης, οι λαχαναγορές αλλά και οι λαϊκές αγορές που υπάρχουν στη Θήβα προσφέρονται στους αγρότες της κοινότητας του Νεοχωρακίου για πώληση των προϊόντων τους. Επιπλέον οι κάτοικοι της κοινότητας λαμβάνουν από την πόλη της Θήβας μια σειρά από υπηρεσίες ιατρικές και κοινωνικές όπως θα δούμε παρακάτω. Στη συνέχεια, περιγράφονται τα μηχανικά μέσα νέας τεχνολογίας που χρησιμοποιούνται στις καλλιέργειες της κοινότητας Νεοχωρακίου.

Σύμφωνα με στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε για το 2005 που αφορούν το Νεοχωράκι Θήβας, οι

κάτοικοι του χωριού χρησιμοποιούν στην γεωργική παραγωγή, διαξονικούς ελκυστήρες (τρακτέρ), μονοαξονικούς ελκυστήρες (σκαπτικές φρέζες), θεριζοαλωνιστικές μηχανές, πετρελαιοκίνητες και ηλεκτροκίνητες αντλίες αρδεύσεως, συγκροτήματα τεχνητής βροχής, αυτοκινούμενους μεγάλους εκτοξευτήρες, συγκροτήματα άρδευσης με σταγόνες, σπαρτικές μηχανές σίτου, βαμβακιού κλπ., και μηχανοκίνητους ψεκαστές γραμμικών καλλιεργειών (Πίνακας 8).

Σήμερα το Νεοχωράκι παράγει ποικίλα γεωργικά προϊόντα και πιο συγκεκριμένα σιτάρι σκληρό, κριθάρι, καλαμπόκι, φασόλια, φακή, ρεβίθια, βαμβάκι ποτιστικό, βρώμη και βίκο για σανό, καρπούζια, πεπόνια, πατάτες, λάχανα, κουνουπίδια, κρεμμύδια ξερά, τομάτες, μπάμιες, κολοκύθια, αγγούρια, μελιτζάνες, τυρί μαλακό αλλά και καρότα (Πίνακες 10-13, Παράρτημα). Το σύνολο των αροτραίων καλλιεργειών στο χωριό ανέρχεται στα 14.730 στρέμματα (Πίνακας 9). Περίοδος αιχμής για την γεωργική παραγωγή είναι οι καλοκαιρινοί μήνες Ιούλιος και Αύγουστος κατά τους οποίους πραγματοποιείται η ετήσια συγκομιδή της ντομάτας και του κρεμμυδιού. Στο χωριό υπάρχουν δυο πλυντήρια και ένα συσκευαστήριο γεωργικών προϊόντων όπως καρότα, των οποίων οι ιδιοκτήτες είναι κάτοικοι του χωριού και επίσης υπάρχει ένα εργοστάσιο που παράγει και τυποποιεί καρότα, πατάτες και κρεμμύδια με την ονομασία SER-PAN²⁴.

Πίνακας 3. Χρήση νέας τεχνολογίας στη γεωργική παραγωγή του Νεοχωρακίου για το 2005

ΕΙΔΟΣ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ
Διαξονικοί ελκυστήρες (τρακτέρ)	165
Μονοαξονικοί ελκυστήρες (σκαπτικές φρέζες, κλπ)	5
Θεριζοαλωνιστικές μηχανές (κομπίνες)	5
Πετρελαιοκίνητες αντλίες αρδεύσεως	1
Ηλεκτροκίνητες αντλίες αρδεύσεως	165
Συγκροτήματα τεχνητής βροχής	28
Αυτοκινούμενοι μεγάλοι εκτοξευτήρες	150
Συγκροτήματα άρδευσης με σταγόνες	80
Σπαρτικές μηχανές σίτου	40
Σπαρτικές μηχανές βαμβακιού	40
Μηχανοκίνητοι ψεκαστές γραμμικών καλλιεργειών	130

24 [HTTP://WWW.GEOCITIES.COM/ANAGNOSTOUSTE/KAROTA.HTML](http://www.geocities.com/anagnostouste/karota.html)

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού, 2001.

Πίνακας 4. Γεωργική γη και καλλιεργούμενη έκταση στο Νεοχωράκι για το 2005 σε χιλιάδες στρέμματα

ΓΗ	ΕΚΤΑΣΗ
Σύνολο εκτάσεων αροτραίων	14.730
καλλιεργειών	
Ποτίστηκαν	5.000
Γη λαχανικών (κηπευτική γη)	3.742
Άμπελοι Σταφιδάμπελοι	60
Γεν. Σύν.των εκτάσεων που	18.535
καλλιεργούνται & της αγραν/σεως &	
αυτών που ποτίστηκαν	

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού, 2001.

Εξαιτίας της μικρής απόστασης που χωρίζει το Νεοχωράκι από την πόλη της Θήβας, στο χωριό δεν υπάρχει φαρμακείο, ταχυδρομείο ή κάποια δημόσια υπηρεσία και οι κάτοικοι εξυπηρετούνται κατά κόρον από την Θήβα. Ωστόσο στο χωριό λειτουργεί αγροτικό ιατρείο με έναν ιατρό, ο οποίος πηγαίνει μια φορά την εβδομάδα. Επίσης υπάρχουν δύο mini-market, ένα βενζινάδικο και ένα περίπτερο. Λειτουργεί Δημοτικό Σχολείο από το 1907 και το κτίριο που στεγάζεται ακόμα και σήμερα το Δημοτικό Σχολείο αποπερατώθηκε το 1970 και από τότε παραμένει το ίδιο. Σήμερα στο σχολείο, σύμφωνα με τον κοινοτάρχη της κοινότητας φοιτούν 25 μαθητές.

Στο Νεοχωράκι υπάρχουν επίσης και τέσσερις εκκλησίες, η Αγία Κυριακή που χρονολογείται πριν από το 1875 και είναι και πολιούχος του χωριού, ο Άγιος Δημήτριος που βρίσκεται στο κέντρο του χωριού και αποπερατώθηκε το 1949, ο Άγιος Γεώργιος που είναι ένα ξωκλήσι που άρχισε να χτίζεται το 1962 και τέλος η Ιερά Μονή της Αγίας Παρασκευής που κτίστηκε το 1926. Ακόμα υπάρχουν τρία καφενεία και μία ταβέρνα. Στην πλατεία του χωριού λειτουργούν τα γραφεία της κοινότητας δίπλα από την εκκλησία του Αγίου Δημητρίου καθώς και το νηπιαγωγείο του χωριού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

2.1 Χαρακτηριστικά των ξένων οικονομικών μεταναστών στο Νεοχωράκι

Σύμφωνα με τις συνεντεύξεις που έδωσαν οι κάτοικοι της κοινότητας Νεοχωρακίου, οι ξένοι οικονομικοί μετανάστες παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά στην κοινότητα κατά την δεκαετία του 1970: *«Οι πρώτοι μετανάστες ήρθαν εδώ κατά την περίοδο της Χούντας με τον Παπαδόπουλο»*. Κατά την δεκαετία αυτή, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, διακόπτεται σταδιακά η αποστολή μεταναστών από την Ελλάδα και αρχίζει η εισροή ξένου εργατικού δυναμικού σε αυτήν που καλύπτει τις ανάγκες ζήτησης για εργασία. Από το 1992 όμως και μετά, η κοινότητα αρχίζει να δέχεται πάρα πολλούς μετανάστες, συνεχόμενα από τότε μέχρι και σήμερα. Άλλωστε γενικά στη χώρα από τις αρχές της δεκαετίας του '90 υπήρξε μαζική είσοδος των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία που προβάλλουν οικονομικούς λόγους για να αιτιολογήσουν την μετακίνησή τους.

Στο Νεοχωράκι, στις αρχές του '70 ήρθαν ελάχιστοι μετανάστες, δύο με τρεις οικογένειες και κάποιοι μεμονωμένοι. Ήταν περίπου 15 στον αριθμό και απασχολούνταν στο συσκευαστήριο του χωριού, δηλαδή δεν τους χρησιμοποιούσαν ακόμα οι κάτοικοι για προσωπικές τους εργασίες. Όσον αφορά την εθνικότητά τους ως επί τω πλείστον ήταν

Ινδοί και Πακιστανοί. Αργότερα άρχισαν να έρχονται μετανάστες από την Αφρική και από την Λιβύη. Για την συμμετοχή των πρώτων αυτών μεταναστών στην κοινωνική ζωή και στις εκδηλώσεις του χωριού, οι κάτοικοι αναφέρουν: *«Στην αρχή, οι περισσότεροι από τους μετανάστες ήταν παράνομοι και δεν κυκλοφορούσαν ούτε εμφανίζονταν σε δημόσιους χώρους στο χωριό, διότι είχαν φόβο μην τους πιάσει η αστυνομία. Το μόνο που έκαναν ήταν να έρχονται και να παρακολουθούν κάποιο πανηγύρι ή γάμο, από μακριά όμως. Επίσης οι Ινδοί μας έδιναν και χρήματα για την εκκλησία. Ξέρετε οι Ινδοί είναι πολύ θρησκόληπτοι άνθρωποι και οι άγιοί τους μοιάζουν πολύ με τους δικούς μας»*. Από τις μαρτυρίες αυτές γίνεται κατανοητό ότι οι πρώτοι μετανάστες που εμφανίστηκαν, ασχολούνταν αποκλειστικά και μόνο με την εργασία τους, δηλαδή στην γεωργική παραγωγή, χωρίς να υπάρχει κοινωνική ζωή γι' αυτούς αλλά και κοινωνικές σχέσεις με τους ντόπιους κατοίκους.

Από τα πρώτα χρόνια του 1970 μέχρι σήμερα έχουν αλλάξει πολλά ως προς τον πληθυσμό της κοινότητας. Ο αριθμός των ντόπιων κατοίκων έχει μειωθεί καθώς οι πιο πολλοί νέοι μετακινούνται προς τις αστικές περιοχές, ενώ αντίθετα ο αριθμός των ξένων οικονομικών μεταναστών έχει αυξηθεί κατακόρυφα. Σήμερα στο Νεοχωράκι η πλειονότητα των μεταναστών είναι Αλβανοί, Ινδοί και Πακιστανοί, όμως υπάρχουν και μετανάστες από τη Βουλγαρία, την Ρουμανία, την Πολωνία, το Μπαγκλαντές, το Αφγανιστάν, την Ταϊλάνδη και από τις Φιλιππίνες. Σύμφωνα με τους κατοίκους, ο αριθμός των μεταναστών ποικίλει ανάλογα με την καλλιέργεια κάθε εποχής. Η υπεύθυνη για την εγγραφή των μεταναστών στον Ο.Γ.Α. αναφέρει: *«Έχω εγγεγραμμένους στον Ο.Γ.Α. για το 2008, 140 οικονομικούς μετανάστες και 20 εκκρεμότητες, χωρίς να υπολογίζουμε τους μη νόμιμους. Όλοι αυτοί μένουν στο χωριό μας όλο το χρόνο»*. Με βάση αυτά τα νούμερα και τα νούμερα που έδωσαν οι κάτοικοι, στην κοινότητα όλο το χρόνο ζουν και απασχολούνται περίπου 200 μετανάστες. Όμως κατά την περίοδο αιχμής του χωριού όσον αφορά την γεωργική παραγωγή, δηλαδή κατά τους καλοκαιρινούς μήνες Ιούλιο και Αύγουστο, που γίνεται η συγκομιδή της τομάτας και του κρεμμυδιού, ο αριθμός αυτός υπερδιπλασιάζεται: *«Το Ιούλιο και τον Αύγουστο, γίνεται χαμός στο χωριό μας από τους μετανάστες, γιατί τότε μαζεύουμε την τομάτα και το κρεμμύδι και χρειαζόμαστε εργατικά χέρια. Ο αριθμός τους μπορεί να φτάσει και τους 1.000 με αποτέλεσμα να είναι πιο πολλοί από εμάς»*.

Οι γυναίκες μετανάστριες είναι ελάχιστες στην κοινότητα καθώς το ποσοστό των

ανδρών είναι περίπου στο 95%. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχουν πολλές οικογένειες μεταναστών που θα έκαναν παιδιά και θα συνέβαλαν με αυτόν τον τρόπο στην δημογραφική αναγέννηση της κοινότητας. Η απασχόληση των μεταναστών, μπορεί να χαρακτηριστεί και μόνιμη αλλά και εποχιακή. Υπάρχουν μετανάστες που απασχολούνται μόνιμα στην γεωργική παραγωγή και είναι αυτοί που μένουν όλο το χρόνο στο Νεοχωράκι: *«Έχουμε εδώ περίπου 200 ξένους εργάτες, οι οποίοι απασχολούνται μόνιμα στο χωριό μας και μένουν όλο το χρόνο. Βέβαια, αν μάθουν για παράδειγμα ότι στην Πελοπόννησο έχει δουλειά στα σταφύλια, θα πάνε εκεί αλλά μετά θα ξαναγυρίσουν εδώ»*. Από την άλλη υπάρχουν και μετανάστες που απασχολούνται εποχιακά: *«Επίσης έχουμε μετανάστες που έρχονται στο Νεοχωράκι από τον Ιούνιο μέχρι και τα τέλη Σεπτεμβρίου, γιατί τότε οι δουλειές είναι πολλές στο χωριό μας και βρίσκουν εύκολα εργασία»*. Όσον αφορά τον χαρακτηρισμό που δίνουν οι κάτοικοι του χωριού για την απασχόληση των οικονομικών μεταναστών, πολλοί από τους κατοίκους απάντησαν ότι η απασχόληση των μεταναστών είναι και μόνιμη αλλά και εποχιακή.

Αναφέρθηκε και πριν, η περίοδος αιχμής της γεωργικής παραγωγής στην κοινότητα. Είναι απόλυτα φυσιολογικό να αυξάνεται ο αριθμός των μεταναστών εκείνη την περίοδο, εφόσον αυξάνεται η ζήτηση για εργασία. Ωστόσο, οι άνθρωποι αυτοί δεν θα μείνουν για πάντα στο χωριό, θα πάρουν τα χρήματά τους, θα φύγουν και ίσως επιστρέψουν τον επόμενο χρόνο για την ίδια δουλειά. Για την συγκεκριμένη μελέτη, μας ενδιαφέρουν περισσότερο οι μόνιμοι μετανάστες, αυτοί που εργάζονται όλο το χρόνο στο χωριό και αποτελούν κομμάτι της κοινωνίας του χωριού.

Και οι 20 κάτοικοι της κοινότητας απάντησαν ότι στο χωριό τους υπάρχουν μη νόμιμοι οικονομικοί μετανάστες. Οι περισσότεροι από τους κατοίκους απάντησαν ότι οι μη νόμιμοι μετανάστες είναι αρκετοί αλλά όχι πάρα πολλοί: *«Έχουμε πολλούς ξένους εργάτες χωρίς χαρτιά, όμως τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότεροι νομιμοποιούνται. Επίσης υπάρχει μια κάρτα visa τουριστική, με την οποία έρχονται οι μετανάστες να δουλέψουν μόνιμα.»* Η κάρτα αυτή, είναι κάρτα άδειας εργασίας σε ξένη χώρα, που τους επιτρέπει να έρθουν και να εργαστούν στην Ελλάδα νόμιμα, για κάποιο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Οι ξένοι οικονομικοί μετανάστες στο Νεοχωράκι δεν συμμετέχουν και σήμερα ιδιαίτερα στις εκδηλώσεις του χωριού όπως τον πρώτο καιρό της παρουσίας τους εκεί. Αυτό που κάνουν είναι να παρακολουθούν από μακριά είτε γάμους, είτε πανηγύρια, είτε χορούς,

θέατρα και άλλες εκδηλώσεις. Επίσης πηγαίνουν στην εκκλησία το βράδυ της Ανάστασης: *«Οι ξένοι απλά παρακολουθούν τις εκδηλώσεις στο χωριό μας, κάθονται απέναντι και κοιτάνε. Οι Ινδοί και οι Πακιστανοί έρχονται και στην εκκλησία το βράδυ της Ανάστασης, οι Αλβανοί είναι λίγο πιο άγριοι»*. Το γεγονός αυτό της παρουσίας κάποιων από τους μετανάστες στην Ανάσταση, από τη μία δείχνει την αγάπη που έχουν για τη θρησκεία οι Ινδοί και οι Πακιστανοί άσχετα με το αν δεν είναι η δική τους, ενώ από την άλλη, την θέληση που υπάρχει για να συμμετέχουν κι αυτοί μαζί με τους Έλληνες σε μια κοινωνική εκδήλωση.

Στην συνέχεια, όσον αφορά την συμμετοχή των ξένων οικονομικών μεταναστών σε δικούς τους συλλόγους ή οργανώσεις, 18 από τους 20 κατοίκους απάντησαν θετικά: *«Οι Ινδοί έχουν δικό τους σύλλογο στην Θήβα, ο οποίος σύλλογος διοργανώνει κάθε χρόνο, τον Ιούλιο το Ραμαζάνι. Η γιορτή αυτή κάθε χρόνο αλλάζει τόπο διεξαγωγής. Κάποιες φορές γίνεται και εδώ στο χωριό μας, στα χωράφια και κάποιες άλλες είτε στη Θήβα, είτε στα Οινόφυτα, είτε σε άλλο χωριό εδώ γύρω. Η γιορτή γίνεται με την παρουσία δικού τους ιερέα και περιλαμβάνει, φαγητό με πίτες που φτιάχνουν οι ίδιοι οι Ινδοί, διάφορα αθλήματα, χορούς και άλλες εκδηλώσεις. Ακόμα υπάρχει στη Θήβα και σύλλογος Πακιστανών, οι οποίοι έχουν και δικό τους φωτογράφο. Οι Πακιστανοί κάθε Σάββατο μαζεύονται στην Θήβα και έχουν δική τους γιορτή»*. Γίνεται φανερό λοιπόν το πόσο έχουν οργανωθεί οι μετανάστες αυτοί στα πλαίσια μιας ξένης κοινωνίας, στην οποία ωστόσο κατοικούν και εργάζονται, με αποτέλεσμα να μεταφέρουν τις δικές τους συνήθειες και έθιμα σε αυτήν.

Μέχρι τώρα περιγράφηκαν τα γενικά χαρακτηριστικά των ξένων οικονομικών μεταναστών στο Νεοχωράκι και δόθηκε μια γενική εικόνα για την παρουσία τους εκεί. Στη συνέχεια θα γίνει αναφορά για τις σχέσεις των μεταναστών με τους ντόπιους, τις συνθήκες διαβίωσης, εργασίας και ένταξης των μεταναστών στην κοινότητα για να γίνουν πιο κατανοητά η παρουσία και ο ρόλος τους στο χωριό.

2.2 Οι σχέσεις των ξένων οικονομικών μεταναστών με τους ντόπιους

Σε αυτό το μέρος της εργασίας, θα εξεταστούν οι σχέσεις των ξένων οικονομικών μεταναστών με τους ντόπιους κατοίκους της κοινότητας Νεοχωρακίου. Ειδικότερα θα μελετηθεί το αν οι σχέσεις αυτές αναπτύσσονται κοινωνικά ή αν περιορίζονται στα πλαίσια της σχέσης εργοδότη-εργαζόμενου όπως επίσης θα φανεί και το κατά πόσο υπάρχουν εντάσεις ή αν όλα κυλούν ομαλά μεταξύ των δύο κοινωνικών ομάδων. Τα συμπεράσματα για τις σχέσεις αυτές βασίζονται πάντα στις μαρτυρίες των ντόπιων κατοίκων και είναι πολύ σημαντικά διότι η φύση των σχέσεων, ενδεχομένως να δείξει το αν μπορούν μετανάστες και ντόπιοι κάτοικοι να συμβιώσουν αρμονικά μέσα στην ίδια κοινωνία.

Οι πρώτες πληροφορίες που δίνουν οι κάτοικοι, είναι απαντήσεις στο ερώτημα για το αν οι σχέσεις των μεταναστών με τους ντόπιους περιορίζονται στο χώρο εργασίας ή αν αναπτύσσονται και πέρα από αυτόν: *«Οι σχέσεις μας με τους μετανάστες περιορίζονται κατά κύριο λόγο μόνο στο χώρο εργασίας, όμως υπάρχουν και εξαιρέσεις. Βέβαια είναι πιο εύκολο να δημιουργηθούν κοινωνικές σχέσεις μεταξύ μας σε μια πόλη όπως η Θήβα παρά εδώ στο χωριό μας»*. Η άποψη αυτή βασίζεται στο ότι, οι ντόπιοι κάτοικοι μιας μικρής κοινότητας σαν κι αυτή είναι κλειστοί σαν κοινωνική ομάδα και δεν ανοίγεται εύκολα σε αντίθεση με τους κατοίκους μιας πόλης. Όπως θα φανεί παρακάτω και οι μετανάστες που βρίσκονται σε μια ξένη χώρα είναι το ίδιο κλειστοί και ίσως γι' αυτό δεν αναπτύσσονται εύκολα κοινωνικές σχέσεις μεταξύ τους.

Μια άλλη άποψη είναι η εξής: *«Οι περισσότεροι ξένοι, πρώτον δεν μένουν σε καλά σπίτια, δεύτερον όποτε και να τους συναντήσεις βρωμάνε, δεν πλένονται και τρίτον αυτοί κλείνονται μεταξύ τους φοβούνται το χωριό και δεν ανοίγονται, πώς λοιπόν να πάω εγώ να πιάω έναν καφέ με κάποιον από αυτούς στο σπίτι του και πως να τον καλέσω στο δικό μου;»*

Εδώ εκφράζονται σημαντικές διαφορές μεταξύ τους. Από την μία τα άνετα και καλά σπίτια και οι καθαροί άνθρωποι ενώ από την άλλη σπίτια που μερικές φορές δεν είναι κατοικήσιμα και άνθρωποι που δεν έχουν τις συνήθειες των ντόπιων. Ωστόσο μία άλλη κάτοικος του χωριού αναφέρει: *«Υπάρχουν και περιπτώσεις στις οποίες οι σχέσεις μεταναστών και ντόπιων αναπτύσσονται και πέρα από τον χώρο εργασίας. Έχει να κάνει με την χρονική διάρκεια της παραμονής των μεταναστών εδώ. Για παράδειγμα, ένας Αλβανός που είχαμε με τον άντρα μου, δούλεψε για μας κοντά στα 10 χρόνια. Τον είχαμε σαν δικό μας παιδί και πρόσφατα πήγε στην Αλβανία να παντρευτεί και μας κάλεσε στον γάμο του. Όταν λοιπόν γνωρίζεις για πολλά χρόνια τον ξένο και σου δείχνει καλά σημάδια και φέρεται σωστά, τότε μπορούν να αναπτυχθούν σχέσεις μαζί του πέρα από την δουλειά».*

Συνολικά, από τις συνεντεύξεις των ντόπιων κατοίκων, βγαίνει ότι σε γενικές γραμμές οι σχέσεις μεταναστών και ντόπιων, περιορίζονται στο χώρο εργασίας. Το «κλειδί» όμως για την περαιτέρω ανάπτυξη τους βρίσκεται στη χρονική διάρκεια παραμονής του μετανάστη στην κοινότητα και στη σωστή συμπεριφορά απέναντι στους κατοίκους και στον εργοδότη του. Δηλαδή, όσο πιο πολύ καιρό κάποιος μετανάστης ζει, εργάζεται στο χωριό και συμπεριφέρεται σωστά, τόσο πιο πολλές είναι οι πιθανότητες για να αναπτύξει κοινωνικές σχέσεις. Άρα τις περισσότερες πιθανότητες τις συγκεντρώνουν οι μόνιμα απασχολούμενοι μετανάστες στην κοινότητα και όχι οι εποχιακοί.

Σε σχέση τώρα με το αν έχουν παρατηρηθεί προστριβές ή τσακωμοί μεταξύ των ντόπιων και των μεταναστών, οι κάτοικοι αναφέρουν ότι τέτοια προβλήματα υπήρχαν πιο παλιά και συγκεκριμένα στις αρχές της δεκαετίας του '90 όταν και εμφανίστηκαν για πρώτη φορά στην κοινότητα Αλβανοί μετανάστες: *«Προστριβές και τσακωμοί υπήρχαν πιο παλιά με τους ξένους κυρίως τους Αλβανούς, το '90 όταν πρωτοήρθαν, γιατί κάνανε ζημιές και έκλεβαν τους Ινδούς και τους Πακιστανούς. Τώρα τα πράγματα έχουν ηρεμήσει».* Ένας άλλος κάτοικος λέει: *«Πιο παλιά υπήρχαν άγριοι τσακωμοί και μεταξύ των ντόπιων και των μεταναστών αλλά και μεταξύ των μεταναστών. Υπήρξε και ένα περιστατικό φόνου. Θυμάμαι πολλές προστριβές των Αλβανών με τους ντόπιους. Οι περισσότεροι Αλβανοί νομίζουν ότι τα ξέρουν όλα και γι' αυτό πολλές φορές υπήρχαν διαφωνίες και τσακωμοί».* Επίσης αναφέρουν χαρακτηριστικά: *«Ένας λόγος για τον οποίο υπήρχαν και υπάρχουν ακόμα και σήμερα προστριβές με εμάς και τους μετανάστες είναι τα μεροκάματα. Αυτό συμβαίνει επειδή οι μετανάστες κάποιες φορές παίρνουν μεροκάματα με «ξεκοπή». Δηλαδή τελείωναν τις*

εργασίες στο χωράφι μέσα σε μια μέρα με όσες ώρες χρειαστεί για να γίνει αυτό χωρίς συγκεκριμένο ωράριο. Παρατηρούνταν λοιπόν προστριβές για τα χρήματα που ζητούσαν από το αφεντικό τους ή υπήρχαν κλίκες μεταναστών που έπαιρναν πιο λίγα ή πιο πολλά χρήματα για μεροκάματο και τσακώνονταν μεταξύ τους. Σήμερα όμως όλα αυτά έχουν σταματήσει σε ικανοποιητικό βαθμό».

Είναι φυσιολογικό να υπάρχουν προστριβές σε ένα κοινωνικό σύνολο πόσο μάλλον όταν σε αυτό το σύνολο συνυπάρχουν άνθρωποι ξένοι μεταξύ τους, με διαφορετικές συνήθειες, από διαφορετικές χώρες και με διαφορετικά «πιστεύω». Στην κοινότητα αυτή όμως, αυτό που γίνεται κατανοητό είναι ότι με το πέρασμα των χρόνων τα διάφορα προβλήματα ξεπερνιούνται. Πως όμως γίνεται αυτό; Οι ντόπιοι αναφέρουν ότι είχαν προβλήματα κυρίως με τους Αλβανούς όταν πρωτοήρθαν. Μήπως οι Αλβανοί μετά από χρόνια αποφάσισαν να γίνουν καλοί και να μην δημιουργούν προβλήματα στους ντόπιους η το αντίστροφο; Η απάντηση ίσως βρίσκεται στην εργασία των οικονομικών μεταναστών. Οι μετανάστες προσφέρουν εργατικό δυναμικό και οι ντόπιοι τους προσλαμβάνουν για την ολοκλήρωση των εργασιών τους. Και οι δύο πλευρές ωφελούνται. Με το πέρασμα όμως των χρόνων φαίνεται ότι και οι δύο πλευρές στοχεύουν σε μια πιο αρμονική συμβίωση με στόχο να είναι τα οφέλη αυτά όσο το δυνατόν υψηλότερα και για τις δύο.

Η πλειονότητα των ντόπιων κατοίκων θεωρεί ότι οι σχέσεις τους με τους ξένους οικονομικούς μετανάστες είναι καλές: *«Σήμερα δεν έχουμε κανένα πρόβλημα με τους ξένους, έχουν σταματήσει οι τσακωμοί και ειδικά με αυτούς που ξέρουμε και μένουν χρόνια εδώ, οι σχέσεις μας είναι πολύ καλές. Βέβαια υπάρχουν και τα άκρα. Δηλαδή κάποιοι έχουν άριστες σχέσεις με αυτούς, κάποιοι άλλοι πολύ κακές».* Και πάλι δηλαδή οι κάτοικοι αναφέρουν την χρονική διάρκεια παραμονής του μετανάστη, ως βασική συνιστώσα για να αναπτύξουν κοινωνικές σχέσεις μαζί του. Μαθαίνουν έτσι τον μετανάστη και τη συμπεριφορά του και άμα είναι σωστή όπως λένε τότε δεν έχουν κανένα πρόβλημα μαζί του.

Εν συνεχεία, οι ντόπιοι κάτοικοι ανέφεραν ότι στην κοινότητά τους υπάρχουν 4 ή 5 οικογένειες μεταναστών. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με την γραμματέα της κοινότητας υπάρχουν 4 οικογένειες. Οι δύο είναι από τη Ρουμανία, μία από τη Βουλγαρία και μία από την Ινδία. Αυτός ο αριθμός δεν είναι μεγάλος και δείχνει το ότι οι οικονομικοί μετανάστες προτιμούν τουλάχιστον στην παρούσα χρονική στιγμή να κατοικούν και να απασχολούνται

μόνοι τους στην συγκεκριμένη κοινότητα χωρίς να φέρνουν τις οικογένειές τους. Το σημαντικό όμως είναι ότι έστω και αυτές οι οικογένειες που είναι στην κοινότητα, έχουν δικά τους παιδιά που τα στέλνουν είτε στο νηπιαγωγείο είτε στο δημοτικό. Η υπεύθυνη του νηπιαγωγείου λέει: *«Έχω κάνει μεγάλο αγώνα για να λειτουργεί το νηπιαγωγείο, τα δύο από τα πέντε παιδιά που προσέχω είναι από οικογένειες μεταναστών. Το κοριτσάκι που σου άνοιξε πριν την πόρτα είναι από την Ινδία και μιλάει πολύ καλά τα ελληνικά».*

Γενικά στο χωριό πρέπει να υπάρχουν γύρω στα 4 με 5 παιδιά μεταναστών σύμφωνα και με τις μαρτυρίες των κατοίκων. Όσον αφορά τις σχέσεις τους με τα παιδιά των ντόπιων, ένας κάτοικος αναφέρει: *«Τα παιδιά μας με τα δικά τους, συνέχεια παίζουν μαζί, και μέσα αλλά και έξω από το σχολείο. Μακάρι να ενεργούσαμε κι εμείς σαν τα παιδιά. Πιστεύω ότι αυτά αποτελούν τη δεύτερη γενιά των μεταναστών, θα ενταχθούν πολύ καλά στην κοινωνία του χωριού σε σχέση με τους γονείς τους και στο μέλλον προδιαγράφεται μια πιο αρμονική συμβίωση στο χωριό μεταξύ μεταναστών και ντόπιων».* Όλοι οι κάτοικοι συμφωνούν στο ότι οι σχέσεις των παιδιών των μεταναστών και των ντόπιων είναι άριστες μεταξύ τους. Είναι πολύ πιθανό τα παιδιά των μεταναστών εφόσον μεγαλώνουν στην κοινότητα, όταν θα είναι στην ηλικία που είναι οι γονείς τους τώρα, να βρίσκονται σε καλύτερη κατάσταση και όσον αφορά την κοινωνική τους ένταξη αλλά και την εργασιακή τους θέση, διότι θα έχουν ζήσει μέσα σε αυτή την κοινωνία, οι ντόπιοι θα τους γνωρίζουν πολύ καλά και θα έχουν μια πιο φυσιολογική ζωή από αυτήν που είχαν οι γονείς τους.

Μέσα από αυτά λοιπόν που ανέφεραν οι κάτοικοι γίνεται σαφής η αλλαγή που υπήρξε στις σχέσεις τους με τους μετανάστες από τις αρχές του '90 μέχρι και σήμερα. Μια αλλαγή βέβαια προς το καλύτερο αφού οι διενέξεις, προστριβές και τσακωμοί έχουν περιορισθεί στο ελάχιστο. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι οι σχέσεις τους είναι άριστες σήμερα και δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα. Είναι όμως σημαντική η αλλαγή αυτή διότι δείχνει πιο ευοίωνα το μέλλον ειδικότερα αν αποφασίσουν κι άλλοι μετανάστες να μείνουν μόνιμα και για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα στην κοινότητα φέρνοντας μαζί και τις οικογένειές τους.

2.3 Συνθήκες διαβίωσης και εργασίας των ξένων οικονομικών μεταναστών και η θέλησή τους να μείνουν ή να φύγουν από την κοινότητα

Ένα άλλο σημαντικό κομμάτι της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας των οικονομικών μεταναστών. Δηλαδή να εξεταστούν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες ζουν οι μετανάστες και αναφέρομαι στα χαρακτηριστικά των κατοικιών τους αλλά και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες εργάζονται, τι ωράριο εκτελούν και πόσο περίπου είναι τα μεροκάματα που παίρνουν.

Σύμφωνα με τους ντόπιους κατοίκους πάντα, τα πρώτα χρόνια της παρουσίας τους στο Νεοχωράκι οι ξένοι οικονομικοί μετανάστες διέμεναν σε χώρους που βρίσκονταν έξω από την κοινότητα. Σήμερα όμως, ειδικά για τους περισσότερους μετανάστες που μένουν μόνιμα στο χωριό, οι κατοικίες τους βρίσκονται μέσα στην κοινότητα: *«Τα πρώτα χρόνια, έμεναν σε περιβολόσπιτα και στα χωράφια έξω από το χωριό. Τώρα όμως οι περισσότεροι μένουν μέσα στο χωριό, σχεδόν όλοι αυτοί που απασχολούνται μόνιμα. Εξαιρεση αποτελούν οι εποχιακοί, που έρχονται το καλοκαίρι και είναι πάρα πολλοί. Αυτοί μένουν κυρίως στα χωράφια σε σκηνές».*

Όλες οι συνεντεύξεις των ντόπιων κατοίκων συμπίπτουν στο ότι η πλειονότητα των οικονομικών μεταναστών κατοικεί πλέον μέσα στην κοινότητα. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ακόμα μετανάστες που κατοικούν και έξω από αυτή. Σε επόμενη ερώτηση οι κάτοικοι περιγράφουν το πως είναι οι κατοικίες των μεταναστών. Κάποιοι από τους μετανάστες όπως λένε, κατοικούν σε καταλύματα ιδιοκτησίας ντόπιων που είτε τα νοικιάζουν είτε όχι αλλά και σε χώρους που ήταν αποθήκες: *«Κάποιοι από τους ξένους μένουν σε ιδιοκτησίες δικές μας και πολλοί δεν νοικιάζουν αλλά όταν τους χρειαζόμαστε έρχονται σε εμάς για δουλειά. Επίσης μένουν και σε χώρους που ήταν αποθήκες. Εγώ πιστεύω ότι μετά από χρόνια θα είναι δικά τους όλα εδώ. Ήδη ένας Αλβανός είχε δικό του το super market δίπλα από το καφενείο και δικό του αμάξι. Βέβαια του τα κατέσχεσαν η αστυνομία γιατί ήταν μπλεγμένος με ναρκωτικά αλλά θέλω να σου δείξω ότι ίσως κάποια στιγμή να κυριαρχήσουν στο χωριό».* Επίσης οι ντόπιοι αναφέρουν ότι οι Αλβανοί μετανάστες ξέρουν να φτιάχνουν μόνοι τους πρόχειρες παράγκες και άλλους χώρους για να

κατοικούν. Αυτό συμβαίνει κυρίως με τους εποχιακούς που έρχονται το καλοκαίρι και εκτός από τις σκηνές φτιάχνουν πρόχειρες καλύβες.

Εκτός όμως από αυτές τις κατοικίες, από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι οι μετανάστες κατοικούν και σε πατρικά σπίτια των ντόπιων, σε καταλύματα του συσκευαστηρίου ή των πλυντηρίων που υπάρχουν στην κοινότητα αλλά και σε σπίτια γεώτρησης στα χωράφια: *«Οι μετανάστες κατοικούν και σε πατρικά σπίτια όπως το δικό μου που βλέπεις απέναντι, μένουν τώρα εκεί τέσσερις Ινδοί και δύο Πακιστανοί. Τους έχει ο γιός μου στο χωράφι. Είναι πολύ ήσυχοι άνθρωποι, κάνουν τη δουλειά τους και δεν ενοχλούν κανέναν»*. Ένας άλλος κάτοικος αναφέρει: *«Οι ξένοι κατοικούν και σε καταλύματα μέσα στα πλυντήρια γιατί είναι λίγο πιο έξω από το χωριό και θέλουν να είναι κοντά σε αυτά. Υπάρχουν κι άλλοι που μένουν σε σπίτια γεώτρησης μέσα στα χωράφια, γενικά μένουν όπου βρουν»*. Αυτό που θα μπορούσε κάποιος να συμπεράνει είναι ότι όσοι μετανάστες σκοπεύουν να απασχολούνται μόνιμα στο χωριό, επιδιώκουν να κατοικούν μέσα σε αυτό γιατί με το πέρασμα των χρόνων δεν νιώθουν ξένο κομμάτι αλλά νιώθουν ότι είναι και αυτοί κάτοικοι της κοινότητας σε αντίθεση βέβαια με τους εποχιακούς. Επιπλέον κάτι άλλο που γίνεται κατανοητό είναι η θέληση των μεταναστών να δουλέψουν στην κοινότητα καθώς δεν τους απασχολεί και πολύ το που θα μένουν, για παράδειγμα σε σπίτια γεώτρησης, αρκεί να δουλεύουν και να εξασφαλίζουν το μεροκάματο.

Οι κάτοικοι αναφέρουν επίσης ότι οι συνθήκες εργασίας των μεταναστών είναι από καλές έως πολύ καλές. Ωστόσο, κάποιος κάτοικος λέει: *«Οι συνθήκες εργασίας των ξένων εξαρτώνται από τον καιρό. Τον χειμώνα μπορεί να έχουμε στο χωριό δύο μέτρα χιόνι κι αυτοί να φορτώνουν πατάτες! Ωστόσο μπορεί να δουλεύουν και το καλοκαίρι κάτω από τον ήλιο με καύσωνα»*. Αυτό που καταλήγουν οι κάτοικοι είναι το ότι οι μετανάστες δουλεύουν σήμερα σε καλύτερες συνθήκες απ' ότι δούλευαν οι ίδιοι οι ντόπιοι τα παλαιότερα χρόνια. Ωστόσο όπως αναφέρουν, μια απασχόληση όπως η αγροτική δεν μπορεί να έχει άμογκες συνθήκες εργασίας γιατί είναι δουλειά στα χωράφια και είναι λογικό να υπάρχουν δυσκολίες.

Τα ημερομίσθια των μεταναστών όπως μας πληροφορούν οι κάτοικοι κυμαίνονται από 20 έως 30 ευρώ. Οι μετανάστες απασχολούνται οχτώ ώρες την ημέρα κατά κύριο λόγο και πληρώνονται συγκεκριμένα 28 ευρώ για το οχτάωρο που κάνουν, 25 ευρώ η δουλειά και 3 ευρώ το φαγητό. Αν ξεπεράσει η εργασία τους το οχτάωρο, πληρώνονται 3, 5 ευρώ την

παραπάνω ώρα. Οι ντόπιοι θεωρούν ότι τους πληρώνουν πολύ καλά σε σχέση με άλλα χωριά. Για να το κάνουν αυτό σημαίνει ότι τους χρειάζονται. Εφόσον οι ρυθμοί της παραγωγής έχουν αυξηθεί όπως θα δούμε παρακάτω η απασχόληση των μεταναστών στα χωράφια τους είναι αναγκαία για να μην μείνει πίσω το κάθε χωράφι σε σχέση με τα άλλα.

Αυτό που συμπεραίνουμε είναι ότι οι συνθήκες εργασίας έχουν βελτιωθεί κατά κάποιο τρόπο σε σχέση με άλλα χρόνια και οι οικονομικοί μετανάστες απασχολούνται στην κοινότητα χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα. Αυτό που δεν έχει αλλάξει είναι οι συνθήκες διαβίωσης. Τα σπίτια και οι χώροι που κατοικούν τώρα οι μετανάστες δεν είναι και από τα πιο βιώσιμα μέρη για να κατοικήσει κάποιος άνθρωπος. Ωστόσο έχει αλλάξει το ότι οι μετανάστες προτιμούν πια να μένουν μέσα στην κοινότητα παρά έξω από αυτή, κάτι που δίνει πολλές ελπίδες για καλύτερη συμβίωση των μεταναστών με τους ντόπιους.

Όπως αναφέρθηκε στον σχεδιασμό της έρευνας παραπάνω, κατά διάρκεια παραμονής μου στην κοινότητα, έγιναν ερωτήσεις σε μετανάστες, οι οποίοι κατοικούν και απασχολούνται μόνιμα στο Νεοχωράκι για να εξεταστεί το τι σκέφτονται να κάνουν στο μέλλον. Συγκεκριμένα έγιναν ερωτήσεις σε πέντε μετανάστες που απασχολούνται και οι πέντε στο συσκευαστήριο της κοινότητας. Κατοικούν σε ένα σπιτάκι έξω από το συσκευαστήριο και είναι αρκετά χρόνια στην κοινότητα, οι τρεις από το Πακιστάν και οι άλλοι δύο από την Ινδία. Ο πρώτος ανέφερε ότι δεν ξέρει πόσο θα αντέξει στο χωριό. Θέλει να μαζέψει χρήματα και κάποια στιγμή ίσως επιστρέψει στην πατρίδα του. Ο δεύτερος είπε ότι του αρέσει εδώ και άμα μαζέψει πιο πολλά χρήματα θα νοικιάσει σπίτι στη Θήβα. Ο τρίτος ανέφερε ότι μαζεύει λεφτά και τα στέλνει στην οικογένειά του και κάποια στιγμή ίσως επιστρέψει και αυτός στην πατρίδα του. Ο τέταρτος είπε ότι μακάρι να μπορούσε να φέρει την οικογένειά του εδώ. Θα χρειαστεί λείει χρήματα και σπίτι ενώ ο πέμπτος θα ήθελε να μείνει στην κοινότητα γιατί στο Πακιστάν δεν έχει κανέναν.

Το κοινό στοιχείο αυτών των μεταναστών είναι ότι κατάγονται και οι πέντε από μακρινές χώρες, στοιχείο που λειτουργεί αρνητικά ως προς το να φέρουν τις οικογένειές τους στην κοινότητα αλλά και στη διάθεσή τους για παραμονή κι έτσι οι απαντήσεις αυτές δεν εκφράζουν το σύνολο των μεταναστών στη κοινότητα αλλά μόνο αυτούς που κατάγονται από μακρινές χώρες. Επιπλέον, ο αριθμός αυτός των πέντε οικονομικών μεταναστών είναι πολύ μικρός για να εξαχθεί κάποιο γενικό συμπέρασμα. Ωστόσο κάποιοι από αυτούς τους πέντε θα ήθελαν να μείνουν στην κοινότητα και στο μέλλον όπως είπαν

αλλά όπως φαίνεται το πρόβλημα είναι τα χρήματα και η κατοικία. Ίσως λοιπόν και στο σύνολο των οικονομικών μεταναστών που μένουν μόνιμα στο Νεοχωράκι, να ήθελαν κι άλλοι να εγκατασταθούν στο χωριό μελλοντικά.

2.4 Ο ρόλος και η θετική ή αρνητική επίπτωση της παρουσίας των ξένων οικονομικών μεταναστών στην κοινότητα Νεοχωρακίου

Σε αυτό το κομμάτι του κεφαλαίου, επιχειρείται η σκιαγράφηση του ρόλου των οικονομικών μεταναστών όπως επίσης εξετάζεται το αν είναι θετική ή όχι η παρουσία τους και η συμβολή τους στην κοινότητα βασιζόμενοι πάντα στις απόψεις που διαμόρφωσαν οι ντόπιοι κάτοικοι. Όταν αναφέρθηκα παραπάνω στα χαρακτηριστικά της κοινότητας, έκανα λόγο για τον καθαρά γεωργικό χαρακτήρα της. Η πλειονότητα των ντόπιων κατοίκων της απασχολούνται στην γεωργική παραγωγή. Όπως λένε οι ίδιοι, και οι οικονομικοί μετανάστες απασχολούνται αποκλειστικά στην γεωργία. Επομένως οι μετανάστες εργάζονται είτε σε δουλειές που προσφέρουν τα χωράφια, είτε σε πλυντήρια ή συσκευαστήρια γεωργικών προϊόντων, είτε σε άλλες εργασίες που σχετίζονται με την γεωργία όπως για παράδειγμα το φόρτωμα ή το ξεφόρτωμα γεωργικών προϊόντων.

Είναι κοινή παραδοχή των ντόπιων κατοίκων ότι η γεωργική παραγωγή έχει αυξηθεί από τη στιγμή που ξεκίνησαν να απασχολούνται σε αυτή οι ξένοι οικονομικοί μετανάστες. Συγκεκριμένα ένας κάτοικος αναφέρει: *«Υπάρχει τεράστια αύξηση στην παραγωγή των προϊόντων, ωστόσο οι μόνοι που ωφελούνται είναι οι μεγαλοπαραγωγοί ενώ οι μικροί απομακρύνονται. Ένας γεωργός που έχει για παράδειγμα 400 στρέμματα χωράφι, και έχει πολλούς εργάτες σε αυτό κερδίζει τα τετραπλάσια από εμένα που έχω 50 στρέμματα και λιγότερους εργάτες και δεν μου μένει κέρδος παρά μόνο για να ζήσω»*. Αρκετοί από τους κατοίκους επισήμαναν αυτή τη διαφορά μεταξύ των μεγαλοπαραγωγών και των μικρών αγροτών. Πιστεύουν ότι η παρουσία των οικονομικών μεταναστών να μην βοηθάει σε πολλούς τομείς τους κατοίκους αλλά κυρίως ευνοούνται οι «δυνατοί», αυτοί δηλαδή που έχουν τη δυνατότητα να καλλιεργήσουν διπλάσια στρέμματα και να βάλουν όσους εργάτες θέλουν. Υπάρχουν όμως κι άλλες απόψεις των κατοίκων: *«Τεράστια είναι η αύξηση στην γεωργική παραγωγή και επίσης αύξηση υπάρχει και στα στρέμματα που βάζουμε. Αν δεν ήταν*

οι ξένοι δεν θα έβαζα εγώ για παράδειγμα 100 και 200 στρέμματα αλλά πολύ λιγότερα. Υπάρχουν όμως και προβλήματα, γιατί αυξάνονται τα προϊόντα, πέφτουν οι τιμές και δεν έχουμε ουσιαστικό κέρδος». Ο λόγος για τον οποίο αυξάνεται η παραγωγή σύμφωνα με τους κατοίκους είναι το ότι οι οικονομικοί μετανάστες αποτελούν πληθώρα φθηνών εργατικών χεριών. Για παράδειγμα: «Πριν χρησιμοποιήσω ξένους εργάτες, καλλιεργούσα 10 στρέμματα ενώ τώρα καλλιεργώ 15 και 20, οι μετανάστες είναι φθηνά εργατικά χέρια που μας βοηθάνε στο χωράφι».

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι οι κάτοικοι παραδέχονται την συμβολή των μεταναστών στην αύξηση της γεωργικής παραγωγής, εκφράζουν όμως και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Τα προβλήματα αυτά αφορούν κυρίως τους μικρότερους αγρότες. Πρώτον δεν έχουν την οικονομική άνεση να χρησιμοποιήσουν πολλούς εργάτες σε σχέση με άλλους, δεύτερον δεν έχουν την άνεση να καλλιεργήσουν πιο πολλά στρέμματα σε σχέση με άλλους και τρίτον χάνουν κέρδος από την μείωση τιμών των προϊόντων. Ωστόσο, αναφέρουν ότι και κάτω από αυτές τις δυσκολίες με βάση τη βοήθεια που τους προσφέρουν οι μετανάστες μπορούν να καλλιεργήσουν περισσότερα στρέμματα όχι σε σχέση με άλλους αγρότες αλλά σε σχέση με το παρελθόν.

Ακολούθως, οι κάτοικοι εξέφρασαν τις απόψεις τους για το αν οι οικονομικοί μετανάστες ωφελούν γενικά την κοινότητά τους. Τρεις κάτοικοι από τους είκοσι, πιστεύουν ότι δεν ωφελούν οι μετανάστες με την παρουσία τους εκεί για δύο κυρίως λόγους: «Μεγαλώσαμε την παραγωγή χωρίς να χρειάζεται. Υπάρχει υπερεπάρκεια των προϊόντων, οι τιμές πέφτουν και δεν έχουμε κέρδος», «Από οικονομικής απόψεως, οι ξένοι δεν ωφελούν το χωριό, οι Αλβανοί ότι λεφτά βγάζουν τα στέλνουν πίσω στην πατρίδα τους, ενώ οι Ινδοί τα μαζεύουν για τη στιγμή που θα ξαναγυρίσουν στην πατρίδα τους». Εκτός από αυτούς τους τρεις όμως, όλοι οι υπόλοιποι εξέφρασαν θετική γνώμη ως προς την ωφέλεια της κοινότητας από τους οικονομικούς μετανάστες. Από τις μαρτυρίες τους διαπιστώνεται ότι πρώτον η κοινότητα ωφελείται από την παρουσία των οικονομικών μεταναστών ως προς την γεωργική παραγωγή: «Οι ξένοι προκάλεσαν τη μεγάλη αύξηση της παραγωγής των προϊόντων και επίσης μας βοήθησαν πάρα πολύ με την εργασία στα χωράφια. Οι γυναίκες του χωριού έχουν βοηθηθεί αρκετά γιατί δεν βρίσκονται πια όπως παλιά στα χωράφια. Η μητέρα μου, δούλευε στο χωράφι τα παλιά χρόνια “ήλιο με ήλιο”, ενώ τώρα απλά μαγειρεύει για τους εργάτες. Υπάρχουν και γυναίκες που βάζουν άλλες γυναίκες να μαγειρεύουν για τους

εργάτες κι έτσι απελευθερώνονται πιο πολύ».

Δεύτερον, ωφελούνται οι επιχειρήσεις της κοινότητας που χρησιμοποιούν σαν εργατικό δυναμικό τους οικονομικούς μετανάστες: *«Ωφελούνται πάνω απ' όλους, τα συσκευαστήρια και τα πλυντήρια γεωργικών προϊόντων γιατί χρησιμοποιούν πολλούς φθηνούς εργάτες, κάτι που τους βοηθάει στο να παράγουν χωρίς να χάνουν κέρδος. Οι μετανάστες βοηθάνε το χωριό να αναπτυχθεί με την παραγωγή πολλών προϊόντων».* Τρίτον ωφελούνται τα μαγαζιά της κοινότητας και τα σχολεία: *«Από την απασχόληση των ξένων εδώ, ωφελούνται οι καφετέριες, τα super market, η ταβέρνα του χωριού, ένα mini market που έχουμε γιατί αυτοί να φάνε και να πιούνε θέλουν μετά τη δουλειά τους. Επίσης και στο δημοτικό αλλά και στο νηπιαγωγείο υπάρχουν παιδιά μεταναστών και ειδικά για το νηπιαγωγείο, αν δεν υπήρχαν αυτά τα παιδιά δεν θα λειτουργούσε φέτος».*

Τέταρτον σύμφωνα με τους κατοίκους οι οικονομικοί μετανάστες συμβάλλουν στο να μην ερημωθεί το χωριό: *«Αν δεν ήταν οι ξένοι, ο κόσμος θα είχε φύγει, κυρίως οι νέοι, θα είχαμε μείνει 300 κάτοικοι και δεν θα ξέραμε τι δουλειές να κάνουμε και με ποιον. Θα είχε ερημώσει το χωριό. Με την παρουσία τους όμως ωφελούμαστε και εμείς αλλά και αυτοί, κάποιοι για παράδειγμα ωφελούνται από την διαφορά νομίσματος στη χώρα τους όταν επιστρέφουν με τα χρήματα που μάζεψαν εδώ. Εγώ επίσης ωφελούμαι γιατί μπορώ να πάω στην Αθήνα να πουλήσω τα προϊόντα μου σε λαϊκή και να μείνουν οι ξένοι στο χωράφι να συνεχίσουν τη δουλειά. Μπορεί βέβαια κι ο πατέρας μου να πάει τους ελέγξει».*

Μέσα από αυτές τις απόψεις, οι οποίες εκφράζουν την πλειονότητα όσον κατοίκων απάντησαν στις συνεντεύξεις, παρατηρείται ότι η κυρίαρχη γνώμη είναι ότι οι οικονομικοί μετανάστες ωφελούν την κοινότητα Νεοχωρακίου με την παρουσία τους και την απασχόλησή τους εκεί. Την ωφελούν οικονομικά αλλά και κοινωνικά, υπάρχουν όμως και προβλήματα που δημιουργούνται τα οποία οι κάτοικοι αναφέρουν και λένε τι τους ενοχλεί και τι όχι. Υπάρχουν όπως ανέφερα και πριν κάποιοι που θεωρούν ότι οι οικονομικοί μετανάστες βλάπτουν την κοινότητά τους. Αυτό το βασίζουν στα προβλήματα που ανέφεραν παραπάνω σε σχέση με τους μεγαλοπαραγωγούς που ευνοούνται περισσότερο αλλά και σε σχέση με τις τιμές των προϊόντων που πέφτουν χωρίς να υπάρχει κέρδος. Συνάμα ένας κάτοικος λέει: *«Το χωριό μας βλάπτεται από τους ξένους, γιατί δουλειές που μπορούμε να τις κάνουμε μόνοι μας, τις πληρώνουμε και τα έξοδα έχουν αυξηθεί κατά πολύ μετά την παρουσία των ξένων εδώ».* Όμως αυτή η άποψη όπως φαίνεται από τις μαρτυρίες

δεν εκφράζει την πλειονότητα αλλά δύο με τρεις κατοίκους στους 20.

Σε επόμενη ερώτηση οι ντόπιοι κάτοικοι απαντούν για το αν οι συνθήκες διαβίωσης, εργασίας και ένταξης των οικονομικών μεταναστών στην κοινότητα, τους επιτρέπει να εγκατασταθούν μόνιμα εκεί και για το αν θα αντιδρούσαν θετικά ή αρνητικά οι κάτοικοι σε μια τέτοια εγκατάσταση. Οι περισσότεροι από τους κατοίκους πιστεύουν ότι οι συνθήκες αυτές γενικά επιτρέπουν την μόνιμη εγκατάσταση οικονομικών μεταναστών στην κοινότητα αλλά κάτω από κάποιες προϋποθέσεις: *«Ήδη έχουμε στο χωριό μας μόνιμους μετανάστες όπως είδες. Οι συνθήκες επιτρέπουν την εγκατάστασή τους εδώ, όμως θα πρέπει να βοηθήσουν και αυτοί. Πρέπει να αγοράσουν ή να φτιάξουν σπίτια που μπορούν να φέρουν και τις οικογένειές τους για παράδειγμα. Μπορούν και μόνοι τους να το κάνουν αυτό. Στη Θήβα αλλά και στη Χαλκίδα απ' ότι γνωρίζω ήδη οι οικονομικοί μετανάστες αγοράζουν σπίτια για να μείνουν. Μετά από κάποια χρόνια πιστεύω ότι το ίδιο θα γίνει και εδώ». Σημαντικό επίσης για τους ντόπιους κατοίκους είναι η θέληση των μεταναστών για μόνιμη εγκατάσταση: «Αν κάποιος θέλει να μείνει θα μείνει ακόμα και με την οικογένειά του. Πολλοί από αυτούς που έρχονται είναι καθαρά οικονομικοί μετανάστες και απλά μαζεύουν χρήματα για να γυρίσουν κάποια στιγμή πίσω. Όμως υπάρχουν και άλλοι που θα τους άρεσε να μείνουν μόνιμα εδώ από το να γυρίσουν πίσω. Αυτοί λοιπόν αν εξασφαλίσουν κατοικίες σε καλές συνθήκες μπορούν να μείνουν. Οι Αλβανοί μπορούν πιο άνετα να εγκατασταθούν γιατί μιλάνε και αρβανίτικα και συνεννοούνται πιο εύκολα με εμάς τους ντόπιους».*

Βέβαια, υπάρχουν και αντίθετες αλλά ελάχιστες απόψεις στο σύνολο όπως ενός κατοίκου που αναφέρει: *«Οι ξένοι δεν πληρώνουν και τα θέλουν όλα τζάμπα, πως λοιπόν θα αγοράσουν ή θα χτίσουν σπίτια για να εγκατασταθούν με τις οικογένειές τους για παράδειγμα; Είναι πολύ δύσκολο και πιστεύω ότι δεν θέλουν να μείνουν μόνιμα, μόνο να πάρουν τα λεφτά και να φύγουν θέλουν εκτός από κάποιες περιπτώσεις Ινδών».*

Συμπερασματικά λοιπόν, δύο πράγματα έχουν σημασία για τους ντόπιους όσον αφορά την μόνιμη εγκατάσταση μεταναστών. Πρώτον τα σπίτια που θα κατοικούν οι οικονομικοί μετανάστες πρέπει να είναι κατοικήσιμα, άνετα και βιώσιμα αν θέλουν να φέρουν τις οικογένειές τους και δεύτερον η θέλησή τους για μόνιμη εγκατάσταση στο Νεοχωράκι.

Επίσης παρατηρείται από τις συνεντεύξεις η αντίδραση των ντόπιων κατοίκων σε μια ενδεχόμενη μόνιμη εγκατάσταση των οικονομικών μεταναστών στην κοινότητά τους. Όπως φαίνεται 14 από τους 20 θα αντιδρούσαν θετικά, ένας πολύ θετικά, 4 ούτε θετικά

αλλά ούτε και αρνητικά και ένας θα αντιδρούσε πολύ αρνητικά. Τέλος οι ντόπιοι σε συνέχεια της προηγούμενης ερώτησης απαντάνε στο γιατί θεωρούν θετικό το να μείνουν μόνιμα στην κοινότητά τους οι ξένοι ή γιατί το θεωρούν αρνητικό.

Για το αν είναι θετική ή όχι η μόνιμη εγκατάσταση των οικονομικών μεταναστών οι ντόπιοι κάτοικοι της κοινότητας ανέφεραν: *«Εμείς είχαμε την ησυχία μας όταν ήμασταν μόνοι μας εδώ αλλά τώρα προβλέπω να ανακατευόμαστε ξένοι και ντόπιοι. Δεν θα ήταν αρνητική η μόνιμη εγκατάσταση των μεταναστών αρκεί να είναι σωστοί απέναντί μας και να μην δημιουργούν προβλήματα στο χωριό. Εγώ λίγες φορές έβαλα ξένους στο χωράφι, κυρίως έκανα τη δουλειά μόνος μου γιατί δεν τους εμπιστευόμουν και δεν είχα να τους πληρώσω. Αλλά χρειάζονται και αυτοί. Αν έχεις 10 εργάτες στο χωράφι κάθε μέρα έχεις κέρδος και βγαίνει το μεροκάματο αλλά κάποιιοι δεν έχουν τη δυνατότητα να πληρώσουν εργάτες άρα δεν βάζουν».* Επίσης άλλος κάτοικος λέει: *«Αν δεν υπήρχαν οι μετανάστες πιστεύω ότι θα ήμασταν πιο άνετοι, γιατί θα δουλεύαμε μόνοι μας. Όμως εφόσον στα άλλα χωριά υπάρχουν μετανάστες εμείς τι θα κάναμε, θα μέναμε μόνοι μας; Αν γινόταν έτσι τότε τα άλλα χωριά θα είχαν μεγαλύτερη παραγωγή και εμείς θα μέναμε πίσω. Ακόμα, αν ο διπλανός μου έχει στο χωράφι του 40 αλλοδαπούς να δουλεύουν, αναγκαστικά θα βάλω κι εγώ για να τον φτάσω. Επίσης είναι θετική η παρουσία τους γιατί αν δεν δούλευαν αυτοί θα δουλεύαμε με τις γυναίκες και τα παιδιά μας στο χωράφι όλη μέρα κι έτσι λοιπόν μας βοηθάνε».*

Ένα άλλο θέμα που θίγουν οι ντόπιοι κάτοικοι όσον αφορά την μόνιμη εγκατάσταση των μεταναστών είναι μια διαφορά που εντοπίζουν μεταξύ των μόνιμων και των εποχιακών οικονομικών μεταναστών: *«Οι μόνιμοι μετανάστες συνήθως δεν δημιουργούν προβλήματα στο χωριό μας. Αντίθετα, κατά την περίοδο που έρχονται οι εποχιακοί, δηλαδή το καλοκαίρι, βλέπουμε κλοπές και ζημιές που προκαλούνται κυρίως από αυτούς. Είναι λοιπόν θετικό για το Νεοχωράκι να έρχονται περισσότεροι μόνιμοι μετανάστες αφού έχουν αποδείξει ότι είναι σωστοί απέναντί μας. Επίσης με τους μόνιμους είναι πιο πολλές οι πιθανότητες να φέρουν τις οικογένειές τους εδώ κάτι πολύ καλό για την λειτουργία των σχολείων εφόσον θα προστεθούν παιδιά. Πιστεύω ότι η εγκατάσταση οικογενειών μεταναστών θα αναζωογονούσε το Νεοχωράκι».* Εν συνεχεία, οι κάτοικοι μιλάνε για την έλλειψη των νέων στην κοινότητα: *«Σαφώς και είναι θετική η εγκατάσταση των ξένων εδώ, πρέπει να ξέρεις ότι στο χωριό μας δεν έχουμε κυρίως νέους, οι οποίοι φεύγουν για τις πόλεις. Εγώ εδώ στην επιχείρησή μου έχω ένα κλαρκ και πραγματικά σου λέω δεν έχω ένα*

παιδί να έρθει το δουλέψει. Το ότι δεν βάζω μετανάστες είναι γιατί δεν έχουν δίπλωμα ακόμα όχι μόνο για το κλαρκ αλλά και για δουλειές όπως με το φορτηγό. Μόλις βγάλουν θα τους βάζω πάνω. Αν πας ένα πρωινό στις καφετέριες της Θήβας, θα τις δεις γεμάτες από νέα παιδιά και εδώ, 6 λεπτά πιο μακριά υπάρχουν αυτές οι δουλειές και πολλές άλλες και δεν έρχονται έστω για μεροκάματο. Οπότε κι εγώ χρησιμοποιώ όπου μπορώ τους ξένους εργάτες».

Οι κάτοικοι της κοινότητας θεωρούν σε μεγάλο βαθμό ότι ναι μεν θα είχαν την ησυχία τους χωρίς τους οικονομικούς μετανάστες αλλά ποτέ δεν θα είχαν στο νου τους να καλλιεργήσουν τόσο μεγάλο αριθμό στρεμμάτων όπως αναφέρουν. Έχουν την αίσθηση ότι αν υπάρξει η κατάλληλη υποδομή με τις κατοικίες των μεταναστών θα μπορούσαν να φέρουν και τις οικογένειές τους και το προτιμούν περισσότερο από το να έχουν μεμονωμένους εργάτες. Παραδέχονται ότι οι μετανάστες δίνουν ζωή στο χωριό σε κάποιο βαθμό δίνοντας τα παραδείγματα με τα μαγαζιά και τα σχολεία. Όμως κάποιοι δεν συμφωνούν με την πλειονότητα των ντόπιων κατοίκων που έδωσαν συνεντεύξεις. Ένας κάτοικος για παράδειγμα αναφέρει: *«Εκτός από τη σπορά και την συγκομιδή, οι ξένοι δεν ωφελούν σε τίποτε άλλο το χωριό μας. Είναι καθαρά οικονομικοί μετανάστες χωρίς όμως την προοπτική να μείνουν εδώ. Θέλουν να φύγουν»* ενώ μια πιο ακραία άποψη λέει: *«Μόνο κακό κάνουν στο χωριό μας, να σηκωθούν να φύγουν όλοι τώρα».*

Αυτό που μένει από τις μαρτυρίες αυτές των κατοίκων σαν συνολική άποψη είναι το ότι από τη στιγμή που οι ξένοι οικονομικοί μετανάστες μπήκαν στη ζωή τους και εδραιώνονται, θα πρέπει να βρεθούν λύσεις σε κάποια προβλήματα ώστε να ωφελούνται και οι δύο πλευρές. Θεωρώ ότι αν όντως είχαν πρόβλημα σοβαρό με τους μετανάστες θα τους απομάκρυναν από τις δουλειές τους και από την κοινότητα. Όμως οι κάτοικοι δείχνουν ότι τους χρειάζονται. Φαίνεται η βοήθεια που έχουν δεχτεί από τους ξένους εργάτες σε αυτά που είπαν στις συνεντεύξεις. Φαίνεται επίσης ο ρόλος των μεταναστών στην κοινότητα, οι θετικές αλλά και οι αρνητικές επιπτώσεις. Το σημαντικό όμως είναι ότι οι κάτοικοι έχουν αποδεχτεί την ύπαρξή τους στην κοινότητα και πλέον επικεντρώνουν στη συμβίωση και στο πως αυτή θα είναι πιο αρμονική τα επόμενα χρόνια που ενδεχομένως να καταφτάσουν και περισσότεροι οικονομικοί μετανάστες. Αυτό όπως λένε και οι ίδιοι εξαρτάται κυρίως από τη θέληση του μετανάστη για να απασχοληθεί μόνιμα στην κοινότητα αλλά και από την υποδομή των κατοικιών ώστε να μπορούν να

φιλοξενήσουν οικογένειες μεταναστών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Η εκπόνηση της συγκεκριμένης μελέτης, είχε σαν στόχο την προσέγγιση και την επαφή με ένα ιδιαίτερα σοβαρό ζήτημα όπως αυτό της μετανάστευσης στην Ελλάδα. Είναι άκρως

ενδιαφέρον για έναν φοιτητή, κατά τη διάρκεια μιας τέτοιας μελέτης, να ξεπερνά την επιστημονική αναζήτηση εντός του πανεπιστημίου και με μια έρευνα όπως αυτή να αφουγκράζεται πολλές από τις πτυχές της παρουσίας των μεταναστών στην ύπαιθρο χώρα και να επικεντρώνεται στο αν οι μετανάστες έχουν κάποιο ρόλο ή συμβολή στη μη ερήμωσή της.

Μετά την κατάρρευση της δικτατορίας στην Ελλάδα η χώρα αλλάζει και μετατρέπεται από χώρα αποστολής μεταναστών σε χώρα υποδοχής. Σταδιακά από τα τέλη του 1970 και στις δεκαετίες που ακολουθούν άρχισαν να έρχονται στην Ελλάδα μετανάστες και λαθρομετανάστες από πολλές χώρες των Βαλκανίων, της Ανατολικής Ευρώπης, της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης αλλά και της Ασίας και της Αφρικής. Αυτό το γεγονός συνδέεται με τις ανάγκες και τις εξελίξεις της ελληνικής αγοράς εργασίας, την αναζήτηση φτηνών εργατικών χεριών, τη γειννίαση της Ελλάδας με τις χώρες της Βαλκανικής και γενικότερα με τη γεωπολιτική της θέση. Οι οικονομικοί μετανάστες ξεπερνούν πλέον σήμερα το εκατομμύριο, και αποτελούν μια πρόκληση για την πολιτεία που αφενός καλείται να διαφυλάξει τη συνοχή της και αφετέρου να σχεδιάσει μια αποτελεσματική πολιτική για τη μετανάστευση.

Η παρουσία των οικονομικών μεταναστών στη χώρα μας αποτελεί ζήτημα πολυσύνθετο και πολυδιάστατο. Στην μελέτη όμως αυτή εξετάζεται η παρουσία των οικονομικών μεταναστών στην ύπαιθρο χώρα. Η ύπαιθρος στην εποχή που διανύουμε, απομακρύνεται σταδιακά από τον καθαρά αγροτικό της χαρακτήρα και προσεγγίζει νέα πρότυπα καταναλωτικά στον κοινωνικό, πολιτιστικό αλλά και οικονομικό της τομέα, μιμούμενη κατά κάποιο τρόπο τις αστικές περιοχές. Θα μπορούσε κανείς να πει ότι σε μερικές περιπτώσεις, η ύπαιθρος δεν ταυτίζεται με τον αγροτικό χώρο και την γεωργική παραγωγή αλλά παρατηρούνται σε αυτή νέες δραστηριότητες και υπηρεσίες όπως για παράδειγμα η ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η ύπαιθρος έχει αλλάξει ολοκληρωτικά ή ότι έχει εδραιωθεί μια τάση αστικοποίησης, σε καμία περίπτωση.

Αντιθέτως πολλές περιοχές στην Ελλάδα είναι καθαρά αγροτικές, βασίζονται στην γεωργική παραγωγή και η πλειονότητα των κατοίκων τους είναι αγρότες. Ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν πολλές από αυτές τις περιοχές είναι η φυγή των νέων για την αναζήτηση καλύτερης τύχης σε αστικά κέντρα. Είναι ένα ζήτημα που αφορά μεγάλο μέρος της ελληνικής υπαίθρου καθώς πολλές περιοχές αν όχι τώρα, μελλοντικά μπορεί να

οδηγηθούν σε ερήμωση. Στη μελέτη αυτή λοιπόν εξετάζεται το αν μπορούν οι οικονομικοί μετανάστες που απασχολούνται και κατοικούν σε τέτοιες περιοχές, να συμβάλλουν ώστε να αποφευχθεί μια ενδεχόμενη μελλοντική ερήμωση μιας περιοχής όπως αυτές που αναφέρονται.

Έχοντας αυτά κατά νου, επιλέχθηκε η κοινότητα Νεοχωράκι Θηβών για να διεξαχθεί η σχετική με το θέμα έρευνα καθώς η συγκεκριμένη περιοχή εκτός του ότι είναι καθαρά αγροτική και σχεδόν όλοι της οι κάτοικοι απασχολούνται στην γεωργική παραγωγή, έχει το χαρακτηριστικό της παρουσίας εκεί ενός μεγάλου αριθμού ξένων οικονομικών μεταναστών, οι οποίοι απασχολούνται και αυτοί στην γεωργία. Μια κοινότητα 557 κατοίκων, η οποία αντιμετωπίζει το πρόβλημα της έλλειψης νέων που αναζητούν δουλειές είτε στο κοντινότερο αστικό κέντρο αυτό της Θήβας, είτε σε άλλα αστικά κέντρα.

Οι συνεντεύξεις που έδωσαν οι κάτοικοι στα πλαίσια της έρευνας, είχαν σαν κεντρικούς άξονες την συμβολή των μεταναστών στην αύξηση της γεωργικής παραγωγής αλλά και στην διευκόλυνση της αγροτικής εργασίας των κατοίκων της κοινότητας, τη συμβολή των μεταναστών στη μη ερήμωση της κοινότητας αλλά και στην ανάπτυξη της με την έννοια ότι προσφέρουν μια ανάσα ζωής στην περιοχή και στην κοινωνία της, την θέληση των μεταναστών για μόνιμη εγκατάσταση στην κοινότητα, αυτών και των οικογενειών τους αλλά και την δυνατότητα που έχουν οι ντόπιοι σε νεαρή ηλικία να ασχολούνται και με εξωγεωργικές εργασίες αυξάνοντας με αυτόν τον τρόπο το εισόδημά τους.

Η πλειονότητα των οικονομικών μεταναστών στο Νεοχωράκι είναι άντρες μεμονωμένοι εργάτες και υπάρχουν πολύ λίγες οικογένειες. Έρχονται στην κοινότητα από την δεκαετία του '70 και απασχολούνται όλοι στην γεωργική παραγωγή. Σύμφωνα με την έρευνα, οι οικονομικοί μετανάστες έχουν συμβάλει τα μέγιστα στην αύξηση της γεωργικής παραγωγής. Η κοινότητα εξαιτίας των μεταναστών εκεί αφθονεί σε φθηνά εργατικά χέρια κάτι πολύ ευνοϊκό για τους ντόπιους κατοίκους, οι οποίοι αυξάνουν τον αριθμό στρεμμάτων προς καλλιέργεια σε σχέση με προηγούμενα χρόνια. Προβλήματα όπως είναι φυσικό να υπάρχουν με κυριότερο όπως αναφέρουν οι κάτοικοι το ότι ωφελούνται πιο πολύ οι μεγαλοπαραγωγοί στην κοινότητα ενώ οι μικροί γεωργοί αποθαρρύνονται από την απασχόληση με την γεωργική παραγωγή για οικονομικούς κυρίως λόγους. Όμως αυτό αποτελεί μια άλλη μεγάλη συζήτηση που αφορά την εύνοια των «μεγάλων» στην παραγωγή γεωργών και τον αποκλεισμό των «μικρών» και ελάχιστα δυνατών. Το

σημαντικό είναι ότι μετά την απασχόληση των μεταναστών με την γεωργία, τα παραγόμενα προϊόντα διπλασιάστηκαν όπως επίσης και τα καλλιεργούμενα στρέμματα. Βέβαια υπάρχουν και οι επισημάνσεις για μείωση των τιμών εξαιτίας της αύξησης του όγκου των προϊόντων και συνεπώς μείωση του κέρδους. Με την παράλληλη όμως παρουσία των μεταναστών στα χωράφια οι παραγωγοί μπορούν να τους αφήσουν μόνους για λίγο συνεχίζοντας την δουλειά και αυτοί να είναι ελεύθεροι να πουλήσουν τα προϊόντα τους σε λαϊκές αγορές όπως για παράδειγμα στην Αθήνα, χωρίς να χάνουν κέρδος.

Το τελευταίο αποτελεί διευκόλυνση προς τους κατοίκους εφόσον μπορούν να αφήσουν το χωράφι χωρίς να σταματήσουν οι εργασίες σε αυτό. Η μεγαλύτερη όμως βοήθεια και διευκόλυνση που ήρθε από την εργασία των οικονομικών μεταναστών ήταν η «απελευθέρωση» των γυναικών της κοινότητας από τα χωράφια και τις γεωργικές εργασίες. Τώρα κάποιος κάτοικος που χρησιμοποιεί ξένους εργάτες δεν χρειάζεται να έχει την οικογένειά του όλη μέρα στο χωράφι όπως έκαναν παλαιότερα. Αυτή η εξέλιξη μπορεί να χαρακτηριστεί θετική γιατί οι γυναίκες και μέρος των νέων θα μπορούν να ασχοληθούν με κάτι άλλο και δεν θα είναι καταδικασμένοι να δουλεύουν στα χωράφια και ίσως και να μην θέλουν και να φύγουν πια από το χωριό με την έννοια ότι έχουν το χρόνο να κάνουν και κάτι άλλο ειδικά όταν η πλησιέστερη πόλη απέχει μόλις 6 λεπτά από την κοινότητά τους.

Σύμφωνα πάλι με την έρευνα οι οικονομικοί μετανάστες συμβάλλουν στο να μην ερημωθεί η κοινότητα και αν αυτό δεν φαίνεται τώρα σε έντονο βαθμό, στο μέλλον θα είναι ξεκάθαρο. Αν σκεφτεί κάποιος το ερώτημα που θέτουν οι ντόπιοι κάτοικοι: *«Αν δεν ήταν οι ξένοι εργάτες εδώ, εμείς τι θα κάναμε; Θα είχαμε μείνει 300 άτομα και δεν θα ξέραμε τι δουλειές να κάνουμε και με ποιόν. Το χωριό θα ερήμωνε»*, μπορεί να καταλάβει πολλά. Όντως θα πρέπει να σκεφτούμε τι θα γινόταν. Μετά μάλιστα από κάποια χρόνια, δεν θα υπήρχαν νέοι στην κοινότητα, θα υπήρχαν πολύ λίγοι κάτοικοι και αυτοί μεγάλης ηλικίας. Οι μετανάστες δίνουν νέα πνοή στην κοινότητα. Ωφελούν με την παρουσία τους εκεί τα μαγαζιά δηλαδή καφετέριες, ταβέρνες και super market, αν δεν ήταν τα παιδιά των μεταναστών δεν θα λειτουργούσε το νηπιαγωγείο της κοινότητας. Επίσης ωφελούνται οι ιδιοκτήτες συσκευαστηρίων και πλυντηρίων των προϊόντων που χρησιμοποιούν μετανάστες για να λειτουργήσουν εφόσον οι νέοι ντόπιοι δεν είναι διατεθειμένοι να ασχοληθούν με τέτοιες δουλειές. Αν οι οικονομικοί μετανάστες καταφέρουν και αλλάξουν

τις συνθήκες κατοικίας τους, είτε φτιάχνοντας μόνοι τους σπίτια, είτε αγοράζοντάς τα θα μπορούν να φέρουν και τις οικογένειές τους μαζί κάτι που θα «σφράγιζε» την μη ερήμωση της κοινότητας. Πιστεύουν πολύ οι κάτοικοι στη δεύτερη γενιά μεταναστών, επειδή θα ενταχτεί πιο εύκολα και θα έχει διαφορετικές σχέσεις με τους ντόπιους, θα γνωρίζονται μεταξύ τους και θα μπορούν να συμβιώσουν πιο αρμονικά.

Εκτός των συνθηκών διαβίωσης των μεταναστών οι κάτοικοι της κοινότητας θεωρούν πολύ σημαντική τη θέλησή τους για μόνιμη εγκατάσταση στην κοινότητα. Ασφαλώς από τους πέντε μετανάστες που ρωτήθηκαν στην έρευνα δεν είναι δυνατό να εξαχθεί ένα γενικό συμπέρασμα για το τι θέλουν να κάνουν. Ωστόσο, ακόμα και από αυτόν τον μικρό αριθμό βρέθηκαν ξένοι οι οποίοι θα ήθελαν να εγκατασταθούν με τις οικογένειές τους. Αυτό ακριβώς δηλαδή που θα επιθυμούσαν και οι κάτοικοι γιατί όπως λένε τα προβλήματα τα προκαλούν πια οι εποχιακοί και μεμονωμένοι μετανάστες και όχι οι μόνιμοι κι αυτοί που έχουν οικογένειες.

Είναι απολύτως φυσικό, σε ένα σύνολο ανθρώπων που εκφράζουν κάποια γνώμη, να μην συμφωνούν όλοι. Έτσι λοιπόν και με τους κατοίκους της κοινότητας αυτοί υπήρξαν κάποιοι που δεν συμφωνούσαν με την παρουσία των μεταναστών. Μάλιστα κάποιες απόψεις ήταν και ρατσιστικές μπορώ να πω. Όμως όταν αυτές οι απόψεις είναι δύο ή τρεις στις είκοσι δεν μετράνε στη συνολική γνώμη και άποψη των κατοίκων.

Στις μέρες μας πολλά ακούγονται για τα δικαιώματα των μεταναστών, για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, για τη νομιμοποίησή τους ή για την ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία. Είναι πολύ επίκαιρο το πρόβλημα και είναι από τα πρώτα που πρέπει να αντιμετωπίσει το ελληνικό κράτος ειδικά όταν ο αριθμός των μεταναστών είναι τόσο μεγάλος. Μέσα από εξειδικευμένες μελέτες, μπορεί να διακριθούν τα οφέλη ή οι αρνητικές επιπτώσεις που μπορεί να προκαλέσει η παρουσία των ξένων οικονομικών μεταναστών στην ύπαιθρο και στην προκειμένη περίπτωση όπως φαίνεται τα οφέλη είναι περισσότερα. Εφόσον οι μετανάστες μπορέσουν και εγκατασταθούν στο Νεοχωράκι σύμφωνα και με τις προϋποθέσεις που θέτουν οι ντόπιοι κάτοικοι η αντίδραση στη μόνιμη εγκατάσταση των μεταναστών θα ήταν θετική και πολύ πιθανό το «ανακάτεμα» των δύο διαφορετικών κοινωνικών ομάδων μελλοντικά να είναι καθοριστικό για την μη ερήμωση της κοινότητας μέσω της αρμονικής συμβίωσής τους με στόχο την κοινή ωφέλεια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Ανθοπούλου Θ. (2007), «Γεωγραφία της υπαίθρου». Στο: Τερκενλή Θ. (επιμ.), *Ανθρωπογεωγραφία*, Αθήνα: Κριτική.
- Ανθοπούλου Θ. (2001), «Γεωγραφικές διαφοροποιήσεις, χωρικές και κοινωνικές ανασυνθέσεις του υπαίθριου χώρου», σ.σ. 103-147. Στο: Ανθοπούλου Θ. και Μωυσίδης Α. (επιμ.), *Από τον Αγροτικό Χώρο στην Ύπαιθρο Χώρα*, Αθήνα: Gutenberg.

- Ανθοπούλου Θ. (2004-2005), *Υπαιθρος και Τοπική Ανάπτυξη*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, Σημειώσεις μαθήματος.
- Ανθοπούλου Θ. και Μωυσίδης Α. (2005), *Από τον Αγροτικό Χώρο στην Ύπαιθρο Χώρα*, Αθήνα: Gutenberg.
- Αποστόλου Ε. (2001), «Η ερήμωση της υπαίθρου, εφιάλτης για τη χώρα μας» Άρθρο στην εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.enet.gr/online/online_text/c=112_dt=25.08.2001_id=70976092 (23/08/2008).
- Αργύρης Β. (2001), «Στρατηγική Ανάπτυξης του Ελληνικού Αγροτικού Τομέα». Παρουσίαση της μελέτης, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.minagric.gr/greek/press/2001/09/greek040901.shtml> (25/08/2008).
- Βαΐου Ντ. και Χατζημιχάλης Κ. (1994), «Αναδιάρθρωση και γεωγραφία της απασχόλησης σε Μακεδονία και Θράκη», *Πολίτης* (126), σσ. 26-31.
- Βαΐου Ντ. και Χατζημιχάλης Κ. (1997), *Με τη ραπτομηχανή στη κουζίνα και τους Πολωνούς στους αγρούς : Πολλές περιφέρειες και άτυπη εργασία*, Αθήνα: Εξάντας.
- Βασιλειάδου Μ. (2005), *Η πόλη ασφυκτιά και η ύπαιθρος φθίνει*, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.edek.org.cy/uploads/news/files/Oi%20Poli%20asfyktia%20kai%20oi%20ypaitros%20ftinoi.doc> (10/08/2008).
- Βεργέτης Μ. (1999), *Παλιννόστηση και Κοινωνικός Αποκλεισμός*. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://alex.eled.duth.gr/Eldoseis/vergeti/text/2.htm> (31/08/2008).
- Γιαννακόπουλος Α. (2002), *Η πρωτογενής παραγωγή στο νομό Ευρυτανίας*. 1ο Παγκόσμιο Συνέδριο Ευρυτάνων, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.evrytania.gr/>

[1st_convent/1o_syn_D2.htm](#) (29/08/2008).

- Δαμιανάκος Σ. (1999), «Το δυσεύρετο μοντέλο της ελληνικής γεωργίας». Στο: Κασίμης Χ. και Λουλούδης Α, *Υπαιθρος Χώρα: Η ελληνική αγροτική κοινωνία στο τέλος του 20ου αιώνα*, Αθήνα: Πλέθρον.

- Διϋπουργική Ομάδα Σχεδιασμού Αναπτυξιακού Προγράμματος (2000-2006), «Συνοπτικό Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης». Ελληνική Δημοκρατία, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.hellaskps.gr/kps/2000.htm> (29/08/2008).

- Εργασία από ΕΑΠ: Ελληνικός Πολιτισμός (2005-2006), «Η εργασία στους προβιομηχανικούς κοινωνικούς σχηματισμούς», Παγκόσμιο Χωριό Γνώσης, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.oktonia.com> (12/08/2008).

- Ζιώγα Ν. και Μουσίδης Α. (1996), *Περιαστικός Αγροτικός Χώρος: Λειτουργίες, Μεταμορφώσεις, Προοπτικές*, Αθήνα: Αγροτικές Μελέτες Οικονομίας 52.

- Ιωακείμογλου Η. (1999), “Οι μετανάστες και η ανεργία”, εφημερίδα Η ΑΥΓΗ, 14 Ιουλίου.

- Κανελλόπουλος Κ., Γρέγου Μ., Πετραλιάς Α. (2006), *Παράνομοι μετανάστες στην Ελλάδα: Κρατικές πολιτικές, τα χαρακτηριστικά και η κοινωνική τους θέση*, Αθήνα: Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών.

- Καρασαβόγλου Α., Μαδυτινός Δ., Νικολαΐδης Μ. (2001), *Ξένοι εργάτες στο νομό Καβάλας. Επιπτώσεις στην τοπική οικονομία και κοινωνία*, Καβάλα: ΤΕΙ Καβάλας, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας.

- Κασιμάτη Κ. (1984), *Μετανάστευση - Παλιννόστηση. Η προβληματική της δεύτερης γενιάς*, Αθήνα: ΕΚΚΕ.

- Κασιμάτη Κ. (2003), *Πολιτικές Μετανάστευσης και Στρατηγικές Ένταξης*, Αθήνα: Gutenberg.
- Κασιμάτη Κ. και Μουσούρου Μ. (2007) , *Φύλο και Μετανάστευση. Τόμος Ι, Θεωρητικές αναφορές και Εμπειρική διερεύνηση*, Αθήνα: Gutenberg.
- Κασίμης Χ. (2007), *Οικονομικές και Κοινωνικές διαστάσεις του μεταναστευτικού φαινομένου στην ελληνική ύπαιθρο*, Διημερίδα της Ακαδημίας Αθηνών για την Αγροτική Πολιτική.
- Κασίμης Χ., Ζακοπούλου Ε., Παπαδόπουλος Α. (2003), «Η συμβολή των μεταναστών στη σύγχρονη γεωργική εκμετάλλευση : μελέτη τριών παραδειγματικών περιοχών», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών* (111-112), σσ.9-38.
- Κασίμης Χ. και Λουλούδης Λ. (1999), *Ύπαιθρος χώρα: Η ελληνική αγροτική κοινωνία στο τέλος του εικοστού αιώνα*, Αθήνα: Πλέθρον.
- Κασίμης Χ. και Παπαδόπουλος Α. (1996), *Η ανάπτυξη του αγρο-τροφικού συμπλέγματος και η πολιτική οικονομία του Αγροτικού Μετασχηματισμού*, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*.
- Καψάλης Α. (2007), (επιμ.), *Αδήλωτη απασχόληση και νομιμοποίηση των μεταναστών. Η πρόκληση της μεταναστευτικής πολιτικής*, Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ.
- Καψάλης Α. και Λυνάρδος Π-Ρυλμόν (2005), *Μεταναστευτική πολιτική και δικαιώματα των μεταναστών*, Αθήνα: ΙΝΕ Μελέτες 22.
- Κίζος Α. (2002), «Στρατηγικές Επιβίωσης των Αγροτικών Νοικοκυριών σε Μειονεκτικές Περιοχές: Η περίπτωση της Λέσβου», Παρουσίαση στο 7ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας, *Η κοινωνία της Υπαίθρου σε ένα μεταβαλλόμενο αγροτικό χώρο*, 21

έως 23 Νοεμβρίου 2002, Αθήνα.

- Κοιλιάρη Α. (1997). *Ξένος στην Ελλάδα. Μετανάστες, γλώσσα και Κοινωνική ένταξη*, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Κόρακας Α. (2001), «Ο Ελληνικός Αγροτικός χώρος στο πλαίσιο των νέων Ευρωπαϊκών πολιτικών για τη γεωργία και την ανάπτυξη της Υπαίθρου». Στο: Ανθοπούλου Θ. και Μωυσίδης Α. (επιμ.), *Από τον Αγροτικό Χώρο στην Υπαίθρο Χώρα*, Αθήνα: Gutenberg, σ.σ. 227-283.
- Κουταλιανού Ζ. και Τσιγγάνας Θ. (2008), «Με τον ιδρώτα τους, αφεντικά σε ξένη γη». Άρθρο στην εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.ekathimerini.gr> (13/08/2008).
- Κυριάκου Ι. (2004), *Στατιστικά Δεδομένα για τους Μετανάστες στην Ελλάδα*, Αθήνα: Μεσογειακό Παρατηρητήριο Μετανάστευσης Ι.Α.Π.Α.Δ Πάντειο Πανεπιστήμιο για λογαριασμό του Ι.Μ.Ε.Π.Ο.
- Λαμπριανίδης Λ. (2007), «Η παρουσία των μεταναστών στις περιοχές της υπαίθρου συντελεί στην αναζωογόνησή τους», εφημερίδα ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΑΥΓΗ, 27 Οκτωβρίου.
- Λαμπριανίδης Λ. και Λυμπεράκη Α. (2001), *Αλβανοί μετανάστες στην Θεσσαλονίκη*, Αθήνα: Παρατηρητής.
- Λαγουδάκη Ελένη (2001), «Το φαινόμενο της μετανάστευσης κατά τον 19ο αιώνα, συγκρίσεις με τον 16ο». Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.archive.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=213> (23/07/2008)
- Λιάσκα Κοροπούλη Ρ. (2006), *Νεοχωράκι...σαν παλιό σινεμά*, Αθήνα: Τυπογραφική.gr

- Λιανός Θ. (2003), *Σύγχρονη μετανάστευση στην Ελλάδα: Οικονομική Διερεύνηση*, Αθήνα: ΚΕΠΕ.

- Λουλούδης Λ. (1999), «Γεωπολιτικές πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο αγροτικός Νότος», σ.σ. 99-112. Στο: *Κριτικές προσεγγίσεις της Ανάπτυξης και της Προστασίας του Περιβάλλοντος της Υπαίθρου*, Αθήνα: Στοχαστής.

- Λυμπεράκη Α. και Πελαγίδης Θ. (2000), *Ο φόβος του ξένου στην αγορά εργασίας: Ανοχές και προκαταλήψεις στην ανάπτυξη*, Αθήνα: ΠΟΛΙΣ.

- Λινάρδος Π-Ρυλμόν (1993), *Αλλοδαποί εργαζόμενοι και αγορά εργασίας στην Ελλάδα*, Αθήνα: ΙΝΕ.

- Μαραβέγιας Ν. (1992), *Η διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης και η Ελληνική Γεωργία στη δεκαετία του '90*, Αθήνα: Παπαζήσης.

- Μαρβάκης Α., Παρσανόγλου Δ., Παύλου Μ. (2001), *Μετανάστες στην Ελλάδα*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Μουσούρου Λ. (2006), «Παιδιά παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο ελληνικό σχολείο». Στο: Μπάγκαβος Χ. και Παπαδοπούλου Δ. (επιμ), *Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία*, Αθήνα: Gutenberg.

- Μπάγκαβος Χ. (2003), «Δημογραφικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση». Στο: Κασιμάτη Κ. (επιμ.), *Πολιτικές Μετανάστευσης και Στρατηγικές Ένταξης*, Αθήνα: Gutenberg.

- Μπάγκαβος Α. και Μωυσίδης Α. (2004), *Το νέο Δημογραφικό Τοπίο του 21ου αιώνα:*

Εξελίξεις, Επιπτώσεις, Πολιτικές, Αθήνα: Gutenberg.

- Μπάγκαβος Α. και Παπαδοπούλου Δ. (2006), *Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία*, Αθήνα: Gutenberg.

- Μπάγκαβος Α. και Παπαδοπούλου Δ., *Μεταναστευτικές τάσεις και Ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική*, Αθήνα: ΙΝΕ Μελέτες 15.

- Μπένος Γ. (2004), «Η Σημασία της Μετανάστευσης», διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.Apodimos.com (01/04/2008).

- Μπεόπουλος Ν. Και Σκούρας Δ. (1999), «Γεωργία και Περιβάλλον: Μια ετερογενής σχέση». Στο: Κασίμης Χ. και Λουλούδης Λ. (επιμ.), *Ύπαιθρος Χώρα, Η Ελληνική Αγροτική Κοινωνία στο τέλος του 20ού αιώνα*, Αθήνα: Πλέθρον.

- Μπούτση Μ. (2006), «Οι Μετανάστες γεμίζουν τα σχολεία και το ΑΕΠ», ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ, 28-29/Οκτωβρίου.

- Μωυσίδης Α. (1986), *Η αγροτική κοινωνία στην σύγχρονη Ελλάδα*, Αθήνα: Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών.

- Μωυσίδης Α. (2007), *Η Μορφολογία του σύγχρονου Αγροτικού Χώρου*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, Σημειώσεις μαθήματος.

- Μωυσίδης Α. (2005), «Σύγχρονα Διαρθρωτικά και Κοινωνικά χαρακτηριστικά του Αγροτικού Χώρου». Στο: Ανθοπούλου Θ. και Μωυσίδης Α. (επιμ.), *Από τον Αγροτικό Χώρο στην Ύπαιθρο Χώρα*, Αθήνα: Gutenberg.

- Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών, *Η Ελληνική Γεωργία*, Αθήνα, 1978.

- Παπαδάκης Μ. και Τσίμπος Κ. (2004), *Δημογραφική Ανάλυση*, Αθήνα: Σταμούλης.
- Παπαδόπουλος Α. (2004), *Η ανάπτυξη σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο*, Αθήνα: Gutenberg.
- Παπαχριστοδούλου Κ. (2003), «Φυγή των νέων από την ύπαιθρο», εφημερίδα ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ, 16 Μαΐου.
- Πέτρου Μ. (2005), «Σύγχρονη τεχνολογία και αλλοδαποί μετανάστες. Η διαπραγμάτευση των κοινωνικο-πολιτισμικών και παραγωγικών σχέσεων σε μια αγροτική κοινότητα», Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Αθήνα, 17 Ιουνίου.
- Σαπουνάς Γ. και Μηλιάκος Δ. (1996), *Η ελληνική γεωργία στην μεταπολεμική περίοδο*, Αθήνα: Αγροτικές Μελέτες Οικονομίας 51.
- Σκουρή Β. (1998), «Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ)». Γνώμη της Ο.Κ.Ε., διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.oke.gr/greek/OKE19.HTM> (18/07/2008).
- Στάμκος Γ. (2005), «Ευρώπη και Μετανάστες», διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.e-telescope.gr/gr/cat02/art02_051111.htm (26/07/2008)
- Ταπεινός Γ. και Delaunay D. (2006), «Μπορούμε πράγματι να μιλάμε για παγκοσμιοποίηση των μεταναστευτικών ροών». Στο: Μπάγκαβος Χ. και Παπαδοπούλου Δ. (επιμ.), *Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία*, Αθήνα: Gutenberg.
- Τσαούσης Δ.Γ. (1999), *Κοινωνική Δημογραφία*, Αθήνα: Gutenberg.

- Τσεβιάς Γ.Δ. (1866-1944), *Η Ιστορία της Θήβας και της Βοιωτίας από τα αρχαιότατα χρόνια μέχρι σήμερα*, Τόμος β΄, Θήβα: Πνευματικό Κέντρο Δήμου.

- Ψημμένος Ι. Και Σκαμνάκης Χ. (2008), *Οικιακή Εργασία των μεταναστριών και Κοινωνική Προστασία*, Αθήνα: Παπαζήσης.

- Fischler F. (1995), «Μεταρρύθμιση της Κ.Γ.Π. και προστασία του περιβάλλοντος. Ομιλία στο Commodity Club στην Washington στις 6 Ιουνίου, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/95/559&format=HTML&aged=1&language=EL&guiLanguage=en> (10/08/2008).

Ξενόγλωσση

- Angelopoulos A., Filias V. et al., (1967), *Essays on Greek Migration*, Athens: Social Sciences Centre.

- APPLEYARD R. (1989), (EDIT.), *The impact of international migration on developing countries*, PARIS: DEVELOPMENT CENTRE SEMINARS.

- Baldin-Edwards M. (2004), “The changing Mosaic of Mediterranean Migrations”,

Migration Information Source, June, (<http://www.migrationinformation.org>).

- Cavounidis J. (2004), "Migration to Greece from the Balkans". *South Eastern Europe Journal of Economics* 2, pp. 35-39.

- Commission For Rural Communities (2007), "A8 migrant workers in rural areas", *CRC Briefing papers, January*, (www.ruralcommunities.gov.uk).

- Cyrus N. (1994), "Flexible work for fragmented labour markets: the significance of the new labour migration regime in the Federal Republic of Germany", *Migration* , 26: 97-124.

- Efstratoglou S., Papadopoulos A. et al. (2004), "Greece" in J. Bryden, K. Hart (eds), *A New Approach to Rural Development in Europe: Germany, Greece, Scotland and Sweden*, *Mellen Studies in Geography*, Vol. 9, Lewiston, Edwin Mellen Press, pp. 41-60.

- Fassmann H. & Munz R., (eds), (1994), *European Migration in the Late Twentieth Century: Historical Patterns, Actual Trends and Social Implications*, Cheltenham: Edward Elgar.

- Friedland W.H. & Nelkin D. (1971), *Migrant Agricultural Workers in America's Northeast*, New York: Holt, Rinehart and Winston.

- Jentch B., Danson M et al. (2007), "Migrant integration in Rural areas - Evidence from new countries of Immigration". *International Journal on Multicultural Studies*, Vol 9, No. 1.

- Kasimis Ch. & Papadopoulos A. (1997), "Family Farming and Capitalist Development in Greek Agriculture: A critical Review of the Literature". *European Society for Rural Sociology, Sociologia Ruralis*, Vol. 37, No. 2, ISSN 0038-0199.

- Kasimis Ch. & Papadopoulos A. (1994), "The heterogeneity of Greek family farming: Emerging Policy principles". *Society for Rural Sociology , Sociologia Ruralis*, Vol. XXXIV, No. 2-3, pp. 206-228.

- Kasimis Ch. & Papadopoulos A. (2005), "The Multifunctional Role of Migrants in the Greek Countryside: Implications for the Rural Economy and Society". Garphax Publishing, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 31, No. 1, January, pp. 99-127.

- King R. (2000) "Southern Europe in the changing global map of migration", in King, R., Lazaridis, G. and Tsardanidis, C. (eds) *Eldorado, Migration in Southern Europe*. Basingstoke: Macmillan, 1-26.

- Louis J., Lili M et al. (1982), *Rural Community Studies in Europe: Trends, Selected and Annotated Bibliographies, Analyses*, Oxford: Pergamon Press.

- Mendoza, C. (1998), "New Labour Inflows in Southern Europe: African Employment in Iberian Labour Markets". London: King's College London, Department of Geography, unpublished PhD thesis.

- Pratt J. (1994), *The Rationality of Rural life: Economic and cultural change in Tuscany, Switzerland*: Harwood Academic.

- Peck J. (1996), *Work-Place: The Social Regulation of Labour Markets*, New York: Guilford Press.

- Pugliese, E. (1993), *Restructuring of the labour market and the role of the Third World migrations in Europe*, *Environment & Planning D: Society and Space*, 11.

- Zimmermann K. (1997) (edit.), *European Migration. What do we know?*, London: Oxford University Press.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

I. ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

II. ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 5. Αριθμός Αλλοδαπών στην Ελλάδα κατά φύλο στο σύνολο της χώρας

Φύλο	Αριθμός Αλλοδαπών	Ποσοστό %
Άρρενες	415.552	54,5
Θήλειες	346.639	45,5
Σύνολο	762.191	100,0

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού, 2001.

Πίνακας 6. Αριθμός Αλλοδαπών στην Ελλάδα κατά υπηκοότητα στο σύνολο της χώρας*

Σύνολο Χώρας	762.191
<i>Αγία Ελένη</i>	16
<i>Άγιος Βικέντιος-Γρεναδίνες</i>	58
<i>Άγιος Κιτς & Νέβις</i>	4
<i>Άγιος Μαρίνος</i>	5
<i>Αγκόλα</i>	13
<i>Αγκουίλλα</i>	3
<i>Αζερμπαϊτζάν</i>	106
<i>Αίγυπτος</i>	7.448
<i>Αιθιοπία</i>	1,163
<i>Αϊτή</i>	88
<i>Ακτή Ελεφαντοστού</i>	72
<i>Αλβανία</i>	438.036
<i>Αλγερία</i>	267

* Απόσπασμα από τον πλήρη πίνακα

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού, 2001.

Πίνακας 7. Αλλοδαποί κατά πενταετής ομάδες ηλικιών. Σύνολο Ελλάδας, Αστικές και Αγροτικές περιοχές

Ομάδες ηλικιών	Αμφοτέρων των	Άρρενες	Θήλεις
	Φύλων		
<i>Σύνολο Χώρας</i>	762.191	415.552	346.639
<i>0-4</i>	38.434	19.970	18.464
<i>5-9</i>	42.814	22.317	20.497
<i>10-14</i>	45.842	24.297	21.545
<i>15-19</i>	59.635	34.124	25.511
<i>20-24</i>	93.511	56.219	37.292
<i>25-29</i>	107.443	63.206	44.237
<i>30-34</i>	97.596	55.298	42.298
<i>35-39</i>	77.693	41.851	35.842
<i>40-44</i>	64.530	33.303	31.227
<i>45-49</i>	45.449	22.301	23.148
<i>50-54</i>	31.038	14.970	16.086
<i>55-59</i>	17.465	8.586	8.879
<i>60-64</i>	14.056	6.806	7.250
<i>65-69</i>	9.969	4.950	5.019
<i>70-74</i>	7.669	3.502	4.167
<i>75-79</i>	4.611	1.981	2.630
<i>80-84</i>	2.515	1.075	1.440

85-89	1.325	574	751
90-94	404	131	173
95-99	96	33	63
>=100	96	58	38
α. Αστικές	620.149	329.039	291.110
Περιοχές			
0-4	31.220	16.171	15.049
5-9	35.229	18.298	16.931
10-14	38.631	20.321	18.310
15-19	48.131	26.182	21.949
20-24	73.285	42.338	30.947
25-29	84.590	48.333	36.257
30-34	78.617	43.485	35.132
35-39	63.662	33.580	30.082
40-44	53.667	26.973	26.694
45-49	38.403	18.462	19.941
50-54	36.202	12.449	13.753
55-59	14.464	6.991	7.473
60-64	11.554	5.498	6.056
65-69	8.266	3.981	4.285
70-74	6.407	2.793	3.614
75-79	3.988	1.634	2.354
80-84	2.194	905	1.289
85-89	1.145	478	667
90-94	334	97	237
95-99	82	28	54
>=100	78	42	36
β. Αγροτικές	142.042	86.513	55.529
Περιοχές			
0-4	7.214	3.799	3.415
5-9	7.585	4.019	3.566
10-14	7.211	3.976	3.235
15-19	11.504	7.942	3.562
20-24	20.226	13.881	6.345
25-29	22.853	14.873	7.980
30-34	18.979	11.813	7.166
35-39	14.031	8.271	5.760
40-44	10.863	6.330	4.533
45-49	7.046	3.839	3.207
50-54	4.836	2.521	2.315
55-59	3.001	1.595	1.406
60-64	2.502	1.308	1.194
65-69	1.703	969	734
70-74	1.262	709	553
75-79	623	347	276

80-84	321	170	151
85-89	180	96	84
90-94	70	34	36
95-99	14	5	9
>=100	18	16	2

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού, 2001.

Πίνακας 8. Επίπεδο Εκπαίδευσης των αλλοδαπών στο σύνολο της χώρας

Επίπεδο Εκπαίδευσης	Αριθμός Αλλοδαπών
<i>Δεν γνωρίζουν γραφή/ανάγνωση</i>	70.228
<i>Εγκατέλειψαν το Δημοτικό αλλά</i>	21.058
<i>γνωρίζουν γραφή/ανάγνωση</i>	
<i>Φοιτούν στο Δημοτικό</i>	56.707
<i>Απόφοιτοι Δημοτικού</i>	166.937
<i>Απόφοιτοι 3ταξίου Γυμνασίου</i>	128.137
<i>Πτυχιούχοι ΤΕΣ</i>	9.490

Πτυχιούχοι ΤΕΛ	13.220
Απόφοιτοι Μέσης Εκπαίδευσης	200.324
Πτυχιούχοι μεταδευτεροβάθμιας	20.659
Εκπαίδευσης	
Πτυχιούχοι ΤΕΙ (ΚΑΤΕ,ΚΑΤΕΕ)	16.293
Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης	
Πτυχιούχοι Ανωτάτων Σχολών	54.339
Κάτοχοι Μάστερ	3.353
Κάτοχοι Διδακτορικού Τίτλου	1.446
Σύνολο	762.191

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού, 2001.

Πίνακας 9. Απασχολούμενοι Αλλοδαποί και Έλληνες κατά φύλο

Απασχολούμενοι	Άρρενες	Θήλειες	Σύνολο
Αλλοδαποί	391.674	270.771	120.903
Έλληνες	4.102.091	2.597.021	1.505.070

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού, 2001.

Πίνακας 10. Έκταση ετήσιων καλλιεργειών σε χιλιάδες στρέμματα

ΕΙΔΟΣ	ΕΚΤΑΣΗ
Σιτάρι σκληρό	11.000
Κριθάρι	730
Καλαμπόκι χωρίς συγκαλλιέργεια	120
Φασόλια χωρίς συγκαλλιέργεια	50
Φακή	50
Ρεβίθια	50
Φασολάκια χλωρά	20
Καρπούζια	80
Πεπόνια	30
Πατάτες καλοκαιρινές	550
Πατάτες Φθινοπώρου και Χειμώνα	1.200

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού, 2001.

Πίνακας 11. Έκταση καλλιεργούμενων φυτών για ζωοτροφές σε χιλιάδες στρέμματα

ΕΙΔΟΣ	ΕΚΤΑΣΗ
Βίκος για σανό	10
Κριθάρι για σανό	80
Βρώμη για σανό	10

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού, 2001.

Πίνακας 12. Έκταση καλλιεργούμενων Βιομηχανικών φυτών σε χιλιάδες στρέμματα

ΕΙΔΟΣ	ΕΚΤΑΣΗ
Βαμβάκι Ποτιστικό	770
Τομάτα Βιομηχανική	700

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού, 2001.

Πίνακας 13. Έκταση καλλιεργούμενων λαχανοκομικών σε χιλιάδες στρέμματα

ΕΙΔΟΣ	ΕΚΤΑΣΗ
Λάχανα	5
Κουνουπίδια	5
Κρεμμύδια ξερά	1.000
Τομάτες επιτραπέζιες για νωπή χρήση	230
Φασολάκια χλωρά	20
Μπάμιες ποτιστικές	10
Κολοκυθάκια	50
Αγγούρια Υπαίθρου	10
Μελιτζάνες Υπαίθρου	10

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού, 2001.

III. ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ
ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:
ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΘΕΜΑ:
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΥΠΑΙΘΡΟΣ ΧΩΡΑ

A Θ Η Ν Α
2008

1. Ποιο έτος εμφανίστηκαν για πρώτη φορά ξένοι οικονομικοί μετανάστες στο χωριό σας ;

2. Γνωρίζετε ποιος ήταν περίπου ο αριθμός των οικονομικών μεταναστών κατά τα πρώτα χρόνια της παρουσίας τους στο χωριό σας ;

3. Τι εθνικότητας ήταν κυρίως οι ξένοι οικονομικοί μετανάστες που πρωτοήρθαν στο χωριό σας ;
 - α) Αλβανοί
 - β) Βούλγαροι
 - γ) Ινδοί
 - δ) Πακιστανοί
 - ε) Άλλη Εθνικότητα

4. Συμμετείχαν οι ξένοι οικονομικοί μετανάστες κατά τα πρώτα χρόνια της παρουσίας τους στις εκδηλώσεις του χωριού ;

5. Κατά τη γνώμη σας, οι ξένοι οικονομικοί μετανάστες, κατά τα πρώτα χρόνια της παρουσίας τους στο χωριό σας, απασχολούνταν κυρίως στη:

- α) Γεωργική Παραγωγή
- β) Βιομηχανία
- γ) Εμπόριο
- δ) Τουρισμός
- ε) Άλλο

6. Τι εθνικότητας είναι κυρίως οι οικονομικοί μετανάστες που βρίσκονται σήμερα στο χωριό σας ;

- α) Αλβανοί
- β) Βούλγαροι
- γ) Ινδοί
- δ) Πακιστανοί
- ε) Άλλη Εθνικότητα

7. Γνωρίζετε ποιος είναι ο αριθμός των ξένων οικονομικών μεταναστών σήμερα ;

8. Πόσοι περίπου κατά τη γνώμη σας είναι οι άντρες και πόσες οι γυναίκες ;

9. Η απασχόλησή των ξένων οικονομικών μεταναστών στο χωριό σας είναι :

- α) Μόνιμη
- β) Εποχιακή

10. Πιστεύετε ότι κάποιοι από τους ξένους οικονομικούς μετανάστες που μένουν στο

χωριό σας, υπάρχει περίπτωση να μην έχουν άδεια παραμονής και εργασίας ;

Ναι →Ερ. 8α

Όχι

10α. Πόσοι κατά τη γνώμη σας περίπου είναι αυτοί οι μετανάστες ;

α) Είναι πάρα πολλοί

β) Είναι αρκετοί αλλά όχι πάρα πολλοί

γ) Δεν είναι πολλοί

11. Σήμερα οι μετανάστες συμμετέχουν στις εκδηλώσεις του χωριού ;

12. Οι ξένοι οικονομικοί μετανάστες, συμμετέχουν σε Συλλόγους ή Οργανώσεις σήμερα ;

Ναι →Ερ. 12α

Όχι

12α. Γνωρίζετε κάποιο παράδειγμα τέτοιων συλλόγων ή Οργανώσεων ;

13. Κατά τη γνώμη σας, οι σχέσεις των ξένων οικονομικών μεταναστών με τους ντόπιους περιορίζονται μόνο στον χώρο εργασίας ή αναπτύσσονται και πέρα από αυτόν ;

14. Γνωρίζετε αν έχουν παρατηρηθεί προστριβές μεταξύ των ξένων οικονομικών μεταναστών και των ντόπιων ;

Ναι →Ερ. 14α

Όχι

14α. Παρατηρήθηκαν και τσακωμοί μεταξύ τους ;

Ναι
Όχι

15. Κατά τη γνώμη σας, πως είναι σχέσεις των ξένων οικονομικών μεταναστών με τους ντόπιους ;

- α) Πολύ καλές
- β) Καλές
- γ) Ούτε καλές ούτε κακές
- δ) Κακές
- ε) Πολύ κακές

16. Οι κατοικίες των ξένων οικονομικών μεταναστών βρίσκονται :

- α) Μέσα στο χωριό
- β) Έξω από το χωριό
- γ) Αλλού

16α. Οι μετανάστες κατοικούν συνήθως σε :

- α) Δικό τους σπίτι
- β) Κατάλυμα ιδιοκτησίας ντόπιων που νοικιάζουν
- γ) Χώρο που ήταν αποθήκη
- δ) Παράγκες που έφτιαξαν οι ίδιοι
- ε) Αλλού

17. Υπάρχουν ξένοι οικονομικοί μετανάστες που κατοικούν στο χωριό σας με τις οικογένειές τους ;

Ναι →Ερ. 17α
Όχι

17α. Υπάρχουν παιδιά των μεταναστών που πηγαίνουν στο σχολείο του χωριού σας ;

18. Οι σχέσεις των παιδιών των ντόπιων, με τα παιδιά των ξένων οικονομικών μεταναστών κατά τη γνώμη σας είναι:

- α) Πολύ καλές
- β) Καλές
- γ) Ούτε καλές ούτε κακές

- δ) Κακές
- ε) Πολύ κακές

19. Σήμερα οι μετανάστες απασχολούνται κυρίως στη :

- α) Γεωργική Παραγωγή →Ερ.19α
- β) Βιομηχανία
- γ) Εμπόριο
- δ) Τουρισμός
- ε) Άλλο

19α. Κατά τη γνώμη σας, υπάρχει αύξηση στην γεωργική παραγωγή από την στιγμή που άρχισαν να απασχολούνται οι μετανάστες σε αυτήν ;

- Ναι →Ερ. 19β
- Όχι

19β. Ποιοί πιστεύετε ότι είναι οι κυριότεροι λόγοι για την αύξηση αυτή;

20. Πιστεύετε ότι το χωριό σας ωφελείται από την απασχόληση των μεταναστών ;

- Ναι →Ερ. 20α
- Όχι

20α. Για ποιούς λόγους κατά τη γνώμη σας ωφελείται ;

21. Πιστεύετε ότι το χωριό σας βλάπτεται από την απασχόληση των μεταναστών ;

- Ναι →Ερ. 21α
- Όχι

21α. Για ποιούς λόγους κατά τη γνώμη σας βλάπτεται ;

22. Κατά τη γνώμη σας οι συνθήκες εργασίας των ξένων οικονομικών μεταναστών είναι:

- α) Πολύ καλές
- β) Καλές
- γ) Ούτε καλές ούτε κακές
- δ) Κακές
- ε) Πολύ κακές

23. Γνωρίζετε περίπου τι ημερομίσθια παίρνουν οι ξένοι οικονομικοί μετανάστες στο χωριό σας ;

- α) <10€
- β) 10 - 20€
- γ) 20 - 30€
- δ) 30 - 40€
- ε) 40 - 50€
- στ) >50€

24. Κατά τη γνώμη σας, οι συνθήκες διαβίωσης, εργασίας και ένταξης των ξένων οικονομικών μεταναστών στο χωριό σας επιτρέπουν την μόνιμη εγκατάσταση τους ;

- Ναι →Ερ. 24α
- Όχι

24α. Πιστεύετε ότι οι ντόπιοι, σε μια ενδεχόμενη μόνιμη εγκατάσταση των μεταναστών, θα αντιδρούσαν :

- α) Πολύ θετικά
- β) Θετικά
- γ) Ούτε θετικά ούτε αρνητικά
- δ) Αρνητικά
- ε) Πολύ αρνητικά

25. Εσείς πιστεύετε ότι είναι θετικό για το χωριό σας να κατοικούν μόνιμα ξένοι οικονομικοί μετανάστες ;